RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888. Andra Kammaren. N:o 51.

Måndagen den 7 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästförflutna april.

§ 2.

Godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 49, i anledning af inom Riksdagen väckta förslag om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparkerna i Norrland;

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället $^1/_8$ mantal Kärda klockaregård n:o 3 i Jönköpings län;

n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Brunna i Torstuna socken af Vestmanlands län;

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Ljung i Göteborgs och Bohus län;

n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående byte af mark emellan Karlbergs kungsgård och Stockholms stad; och

n:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om beredande af tryggad besittningsrätt åt innehafvare af vissa å kronans utarrenderade egendomar befintliga lägenheter.

§ 3.

Härefter anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 59 föreslagna, af Riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition. *Gemensam omröstning.*

Den, som vill, att i aflöningsstaten för den vid folkskolelärarnes pensionsinrättning, folkskolelärarnes enke- och pupillkassa samt lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa anstälda personal anslaget till extra biträden, renskrifning, ved, ljus, städning, skrifmaterialier m. m., i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, uppföres med ett belopp af 3,800 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutat, att anslaget till extra biträden, renskrifning, ved, ljus, städning, skrifmaterialier m. m. skall i ifrågavarande stat uppföras med ett belopp af 3,000 kronor.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 70 Ja och 129 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstäld, hade utfallit med 72 Ja och 25 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller..... 70 Ja och 129 Nej,
sammanräkningen visar.....142 Ja och 154 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogs men bordlades andra gången bevillningsutskottets betänkande n:o 16.

§ 5.

Om ändring i förordningen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag n:o 208, innefattande delgifning af bemälda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen den 7 december 1883 i fråga om lösen för gravationsbevis.

Sedan, i anledning af en af herr *A. Waldenström* från Visby i ämnet väckt motion, Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott hemstält, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om ändring af ofvanberörda förordning, i syfte

att lösen för gravationsbevis i det fall, då fastighetsdelar blifvit af sterbhusdelegare öfverlåtna, icke måtte beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år, men Andra Kammaren endast så till vida bifallit nämnda hemställan, att kammaren, med godkännande af utskottets skrifvelseförslag, så vidt dermed åsyftades sådan förändring af oftanämnda förordning, att lösen för gravationsbevis å fastighetsdelar, som blifvit af sterbhusdelegare till samma egare öfverlåtna, icke må beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, men deremot beslutat, att senare delen af skrifvelseförslaget, eller orden: "och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år" skulle utgå och i stället införas följande: "och dels att lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år, icke bör särskildt erläggas", så hade Första Kammarens andra tillfälliga utskott, som, efter det beslutet blifvit nämnde kammare delgifvet, fått ärendet till förberedande behandling till sig öfverlemnadt, i afgifvet utlåtande hemstält,

Om ändring i förordningen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis. (Forts.)

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om ändring af förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883, i syfte att lösen för gravationsbevis i det fall, då fastighetsdelar blifvit af sterbhusdelegare öfverlåtna, icke må beräknas såsom för särskilda fastighetsdelar, och dels om tillägg till eller förklaring af samma förordning, innefattande bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis, som afser längre tid än tio år.

Denna hemställan hade Första Kammaren, enligt hvad af dess föreliggande protokollsutdrag inhemtades, bifallit.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Danielson: Då Första Kammaren ändrat det beslut, Andra Kammaren fattat i denna fråga, ber jag få yrka afslag på Första Kammarens nu föredragna skrifvelseförslag. Jag tror icke att några skäl äro anförda, som böra vara tillräckliga för kammaren att frångå sitt förut fattade beslut. Skall en förändring ske, bör den ske, så att den blir till gagn och nytta. Men Första Kammarens beslut skulle endast medföra en tillökning af vederbörande domhafvandes inkomster, och det är minst under nuvarande förhållanden lämpligt. Förra delen af motionen har jag för min del ansett böra bifallas, och Andra Kammaren har också fattat ett sådant beslut, men ett sådant tillägg, som Första Kammaren antagit, vill jag icke vara med om. Jag yrkar således med afseende på Första Kammarens nu föredragna meddelande, att kammaren måtte vidhålla sitt förut i ärendet fattade beslut.

Herr Lundberg: Under åberopande af hvad jag anförde, då denna fråga förevar i Andra Kammaren den 5 sistlidne april, får jag för min del på de grunder, jag då framstälde, instämma i yrkandet om afslag å det af Första Kammaren fattade beslut.

Om ändring i förordningen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis. (Forts.)

Herr Waldenström från Visby: Jag ber att få säga några ord med anledning af hvad herr Danielson yttrade om att domarena på landet skulle erhålla en tillökning i sina inkomster, i händelse kammaren biträder det beslut, som Första Kammaren i denna fråga fattat. Denna herr Danielsons uppfattning är alldeles felaktig. Expeditionstaxan är klar och tydlig derutinnan, att gravationsbevis äro handlingar, som parterna icke kunna utfå annat än mot lösen, samt att denna lösen utgör 1 krona 50 öre, då beviset afser *en* fastighet och omfattar en tid af tio år. För utfärdandet af ett tillförlitligt och fullständigt gravationsbevis fordras emellertid numera granskning icke blott af inteckningsprotokollen för de senaste tio åren, utan äfven af inteckningsboken för tiden derförut till den 1 januari 1876, således en tidrymd, som öfverstiger tio år; men då, såsom jag nyss nämnde, expeditionstaxan bestämmer lösen för ett gravationsbevis, som omfattar tio år, till 1 krona 50 öre, så följer häraf, att betygsutgifvarne måste vara berättigade till särskild ersättning för den tid utöfver tio år, som beviset omfattar. Jag tror också, att alla domhafvande äro ense om att denna rätt tillkommer dem. Tvisten gäller endast huru den särskilda ersättningen skall beräknas, i hvilket afseende praxis är olika på olika ställen. Jag tror mig i motionen hafva visat, att enligt den praxis, som efter mitt omdöme eger bästa stödet af expeditionstaxan, lösen för gravationsbevisen inom några år kommer att fördubblas, hvilket synes mig oskäligt och böra föranleda till en lagbestämmelse, som begränsade lösen och den med samma belopp som lösen utgående stämpelafgiften till hvad som kan anses billigt och skäligt. Dock vill jag icke vidare tvista med kammaren härom. För enhvar som följt med frågan måste det vara uppenbart, att Första Kammarens beslut icke kan lända till fördel, utan endast till nackdel för domhafvandena, och då jag sjelf är en af dem, så skall jag naturligtvis med mycket jemnmod bära ett afslag, som tillskyndar mig en ekonomisk fördel af icke så oväsentlig art. Jag yrkar emellertid bifall till Första Kammarens beslut.

Häruti instämde herrar *Lilienberg* och *Larsson* i Fole.

Herr Smedberg: Om motionären skulle hafva rätt i, att expeditionstaxan skall tolkas så, som han uppgifvit, skulle jag icke hafva något emot att bifalla Första Kammarens beslut, så att domhafvanden kunde få en liten ersättning för den del af beviset, som grundar sig på inteckningsboken beträffande nyttjanderättsinteckningarna, och den skulle då icke sättas högre än lösen för bevis, tecknadt å företedd handling, och skulle då icke uppgå till mer än 50 öre. När ett sådant bevis icke stämpelbelägges, så blir det ju icke så mycket. Men jag tror icke att expeditionstaxan skall tolkas så strängt, att det skall i gravationsbeviset räknas såsom särskilda hemmansdelar, om man köper ett hemman i flere repriser eller ärfver $^1/_3$ och inköper $^2/_3$ och vill hafva ett gravationsbevis på hela hemmantalet. Då har ju domhafvanden

icke rätt att uppbära betalning för mer än ett bevis, och det gör detsamma om hemmanet köpts på en gång eller i flere delar. Jag tycker, att herr Waldenströms tolkning är nästan sträng. Om så skulle vara förhållandet, att domhafvanden egde rätt att under alla förhållanden uppbära lösen för hvarje särskild hemmansdel, då vore det nödvändigt att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få saken bättre ordnad. Men motionen är för litet omfattande, ty den handlar endast om sterbhusdelegares köp, men hvarför icke äfven om andra personers. Jag anser den vara för litet omfattande, och derför tror jag det vara bäst att afslå motionen nu och väcka en annan vid nästa riksdag, i syfte att endast *ett* gravationsbevis behöfver utfärdas, äfven om man köpt fastigheten af medarfvingar eller andra på olika tider. Derför yrkar jag i öfverensstämmelse med herr Danielsson afslag på det af Första Kammaren fattade beslutet.

Om ändring i förordningen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis. (Forts.)

Herr Björkman: Jag tror icke, att tolkningen är så tydlig, som den ärade talaren påstod, utan att tvekan derom råder äfven bland domhafvandena, äfvensom att de taga olika lösen i olika domsagor. Jag känner domhafvande, som icke ville taga den högre lösen, men hvilka slutligen förklarade, att de måste taga den för att icke bedraga staten på kartan. Jag har äfven önskat, att hvilka köpare som helst skulle hafva samma ställning som sterbhusdelegare, men då jag icke ansåg, att ett sådant förslag kunde gå, så har jag inom utskottet biträdt det beslut, som kammaren kom till.

För att frågan skall få den största möjliga utredning, hoppas jag att Kongl. Maj:t tager hand om saken, så att vi få den tydligare, än hvad nu är fallet.

Herr Waldenström från Visby: Herr Smedberg förmenade, att, om en person genom flera särskilda fång förvärfvat delar af ett och samma hemman, lösen för ett gravationsbevis å dessa delar icke skulle få räknas efter delarnes antal, utan utgå såsom för ett bevis. Jag trodde icke, att den frågan skulle förekomma till behandling nu, då kammaren redan i detta hänseende fattat ett beslut, som öfverensstämmer med Första Kammarens. Men då frågan kommit på tal, så vill jag säga, att min mening är alldeles motsatt herr Smedbergs, och att jag stöder denna min mening på expeditionstaxan, som i fråga om lösen för gravationsbevis å *hemmansdelar* stadgar, att den skall utgå för *hvarje* hemmansdel till och med tre med 1 krona 50 öre. Om nu ett hemman har blifvit klufvet i flere delar, så kan väl inte den tillfälliga omständigheten, att en person blir egare af två eller flere af dessa delar, föranleda till, att delarne förlorat egenskapen af att vara särskilda hemmansdelar. Ett sådant antagande vore efter mitt omdöme orimligt åtminstone i det fall, att delarne blifvit genom laga skifte från hvarandra skilda. Då jag således icke kan frångå den meningen, att hemmansdelar måste anses såsom sådana, utan afseende å om de egas af den ene eller andre, så följer deraf att vid utfärdandet

Om ändring i förordningen den 7 december 1883, i fråga om lösen för gravationsbevis. (Forts.)

af gravationsbevis å sådana lösen skall, äfven om delarne äro i en egares hand, beräknas efter delarnes antal.

Herr Smedberg klandrade motionen derför att densamma skulle afse endast det fall, att en person köpt af sterbhusdelegare flere delar af samma hemman. Jag ber att få erinra, att denna begränsning icke gjorts af mig utan af de utskott, som behandlat motionen, samt af Första Kammaren; men jag är dock fullt tillfredsställd med utskottens förslag, enär detta, utan någon obilligheet mot domhafvandena, skulle afhjelpa det i motionen påpekade missförhållande i det fall, då detsamma är för den enskilde mest tryckande.

Herr Danielson: Då motionären nu sjelf erkänt, att Första Kammaren har inskränkt frågan, tror jag det icke vara skäl att vi fatta samma beslut som Första Kammaren, och då här icke kunnat utredas, hvad som menas med skälig lösen, så lärer det vara nödvändigt, att frågan blir bättre utredd. Somliga domhafvande kunna nemligen anse, att en krona 50 öre är en skälig lösen, och allmänheten att 50 öre är skäligt, och derför vidhåller jag mitt yrkande, att kammaren måtte biträda sitt förra beslut i frågan.

Herr *Lasse Jönsson* instämde i detta yttrande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, beslöt kammaren att icke biträda Första Kammarens utan vidhålla sitt förra beslut i ämnet; och skulle vid sådant förhållande, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, ärendet å nyo öfverlemnas till Första Kammareu till förnyad ompröfning.

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigvårdsmål.

§ 6.

I ordningen förekom härnäst Första Kammarens protokollsutdrag n:o 209, innefattande delgifning af bemälde kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om nådigt öfvervägande, huru vida ej bestämmelsen, att ändring i kammarrättens beslut i fattigvårdsmål må sökas hos Kongl. Maj:t, skulle kunna upphäfvas.

Uti en hos Första Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 75, hade herr *H. Claëson* föreslagit,

"att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru vida ej den i 49 § af kongl. förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården förekommande bestämmelse, att ändring i kongl. kammarrättens beslut i fattigvårdsmål må sökas hos Kongl. Maj:t, kunde varda upphäfd samt, om sådant finnes vara händelsen, så skyndsamt ske kan derom gå i författning".

I enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan hade Första Kammaren bifallit motionärens förslag; och hade detta beslut jemlikt riksdagsordningens föreskrift blifvit Andra Kammaren delgifvet.

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigvårdsmål. (Forts.)

Sedan så väl protokollsutdraget som Första Kammarens tillfälliga utskotts hemställan om beslut i ämnet blifvit upplästa, anförde:

Herr vice talmannen Sv. Nilsson: Under vanliga förhållanden plägar kammaren vid dylika ärendens behandling, då protokollsutdrag från medkammaren föredragas, öfverlemna sådant ärende till tillfälligt utskott. Men det lärer väl här icke vara mer än en mening om, huru ett sådant ärende i detta fall skall handläggas, då vi nu stå så nära riksdagens slut, att, innan ärendet kunde blifva af utskottet färdigbehandladt, de fleste af kammarens ledamöter hade rest hem. För denna orsaks skull anser jag, att vi nu böra afgöra frågan genast.

För någon tid sedan väckte en af kammarens ledamöter en motion i liknande syfte, men återtog sedermera densamma af det skäl, att kammarens ledamöter hyste den uppfattning, att motionen icke var väckt i laga tid. Nu har en dylik motion väckts inom Första Kammaren, der man ansett, att motionstidens slut icke borde utgöra något hinder för denna motion att behandlas. För min del skall jag icke tillåta mig att afgöra, huru vida motionen väckts inom laga tid eller ej. När Första Kammarens talman ansett sig kunna gifva proposition på motionens remitterande till tillfälligt utskott, får man väl böja sig för hans åsigt härutinnan. Men jag hemställer dock till kammaren, huru vida, då en gång för alla föreskrifvits, inom hvilken tid motioner, som rätteligen tillhöra ständigt utskotts behandling, kunna afgifvas, det nu, då motionstiden tilländagått, kan vara lämpligt att komma med en motion som den föreliggande, hvilken blott förändrats derhän, att den åsyftar en skrifvelse till Kongl. Maj:t i en bestämd lagfråga, i stället för att framlägga för Riksdagen motion i en bestämd mening och med ett bestämdt förslag, som bort behandlas af lagutskottet. Jag föreställer mig, att om man fastslår en dylik praxis, skola så många motioner om skrifvelsers aflåtande till Kongl. Maj:t i dylika väckas, att de tillfälliga utskotten blifva öfverhopade deraf. Man skulle derigenom möjligen äfven komma att frångå grundlagens bestämmelse, att motioner i sådana frågor, som röra lagförändringar, samt statsreglerings- och bevillningsfrågor, skola väckas inom den i grundlagen föreskrifna tiden och således undandragas de ständiga utskottens behandling. Det skulle nog för en motionär vara mycket beqvämt att slippa göra någon utredning i frågan och blott väcka förslag om skrifvelses aflåtande samt låta Kongl. Maj:t verkställa utredningen. Om man äfven strängt taget kan tolka grundlagen så, att ett sådant förfaringssätt kan vara tillåtet, är det dock icke att rekommendera. Af dessa skäl hyser jag betänkligheter att nu gå in på det skrifvelse-

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigvårdsmål. (Forts.)

förslag, som af Första Kammaren hit öfverlemnats. Men äfven om man icke har betänkligheter i detta fall, föreställer jag mig dock, att, när en fråga, hvilken är af så stor vigt som denna, kommer fram i riksdagens sista timma, då man knappast har tid att tänka på den, det icke är lämpligt att taga den före och afgöra den så att säga på rak arm, i all synnerhet som det ju är antagligt, att, om det påpekade behofvet af en lagförändring är så stort, som det uppgifves i motionen och i Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, Kongl. Maj:t nog torde fästa Riksdagens uppmärksamhet på denna fråga, utan att Riksdagen förut pekat derpå, och framlägga förslag i det antydda syftet.

På dessa skäl, herr talman, anhåller jag, att Andra Kammaren icke måtte biträda Första Kammarens beslut i denna fråga.

Herr Lyttkens: Om något är en ren lagstiftningsåtgärd, så är det väl den att bestämma rättegångsordningen. Det föreliggande förslaget, som åsyftar att afskilja en hel grupp af ärenden från högsta domstolens behandling och låta det stanna vid en administrativ underrätts dom, är en fråga, som jag för min del anser böra af lagutskottet behandlas. Här är visserligen endast fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, men den innehåller dock en framställning derom, att Kongl. Maj:t måtte vidtaga en lagförändring. I sådana fall har det alltid varit brukligt i denna kammare att remittera dylika ärenden till lagutskottet. Under det att man här fäst afseende vid skrifvelsens innebörd och deraf bestämt, till hvilket utskott ärendet borde hänvisas, har det deremot i Första Kammaren varit praxis att hänvisa alla ärenden, som endast gälla skrifvelser till Kongl. Maj:t, till tillfälligt utskotts behandling. Vill kammaren vidblifva sin förut uttalade åsigt i detta fall, borde således det ifrågavarande ärendet hänvisas till lagutskottet, och frågan är följaktligen nu för sent väckt. Jag vill icke uppställa mig som domare öfver Första Kammarens beslut, utan har endast velat påpeka hvad i sådant fall varit brukligt i Andra Kammaren. Jag anser dessutom denna fråga vara så vigtig, att den icke bör afgöras utan att lagutskottet och högsta domstolen förut blifvit hörda i saken, och yrkar jag derför rent afslag å det föreliggande förslaget.

Herr *Petersson* i Boestad instämde med herr Lyttkens.

Herr Rydin: Jag vill icke inlåta mig på den formella delen af saken, ty det finnes prejudikat inom denna kammare både för och emot, att dylika motioner behandlats af tillfälligt utskott. Vi veta dessutom att fattigvårdsfrågor hafva behandlats dels af sådant utskott och dels af lagutskottet. Man har således icke någon bestämd anledning att på grund af formella skäl afslå desamma. I sjelfva saken kommer jag till ett annat resultat.

Herrarne, som voro med på den tiden, minnas säkerligen mycket väl, huruledes nya fattigvårdslagen kom till just för att hindra, att fattigvårdsmål behandlades endast i administrativ väg. Just

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigvårdsmål. (Forts.)

till följd deraf bestämdes ju, att sista instansen för dessa mål skulle vara Kongl. Maj:t i högsta domstolen i stället för Kongl. Maj:t i statsrådet, emedan man vid afgörande af tvistefrågor om behof af understöd och om den kommun, som i ett visst gifvet fall borde kännas skyldig att underhålla fattige, ville gifva besluten i detta afseende en judiciel pregel och icke nödga en kommun att gifva fattigunderstöd, hvilka sedermera — hvarpå exempel anförts i då afgifna motion — befunnits hafva haft fullt fog att vägra dylikt understöd, då den, som i högsta instans fått understöd, icke varit dertill berättigad. Detta var anledningen, hvarför man ej ville att dylika frågor skulle slutligen afgöras helt och hållet administrativt utan judicielt. Och då kammarrätten på en gång är så väl administrativ myndighet som domstol, så ville man icke, att dessa mål skulle afgöras af Kongl. Maj:t i statsrådet, utan af Kongl. Maj:t i högsta domstolen. På grund häraf tillkom nämnda bestämmelse, som fortfarande har för sig ganska godt stöd, men hvilken åsigt man må hafva i detta fall, är det gifvet, att man icke på rak arm kan nu besluta, att *kammarrätten* skall afgöra dessa mål i sista instans. Man bör kunna vända sig antingen till Kongl. Maj:t i statsrådet eller i högsta domstolen eller ock i domstolsväg få saken anhängiggjord. Att låta kammarrätten, som är en förvaltningsinstans, utan appell afgöra en rättsfråga af denna beskaffenhet, kan ej anses vara i sin ordning. Man har åberopat exempel från andra länder, att vederbörande administrativa instanser få afgöra dylika mål i sista hand, men der kan man ju i de flesta fall sedermera vända sig till domstol och i vanlig rättegångsväg få saken pröfvad. Såsom här nu är föreslaget, skulle man icke få öfverklaga kammarrättens utslag; man skulle icke få gå till högsta domstolen; man skulle ej få anföra besvär hos Kongl. Maj:t i statsrådet och slutligen icke heller få gå domstolsvägen. Kan det väl vara skäl att antaga ett förslag, som innehåller så betänkliga slutsatser, som att en person skall blifva afskuren sin rättighet att, sedan en administrativ myndighet afgjort målet, vända sig till högre instans eller till domstol?

Jag yrkar afslag å det föreliggande förslaget.

Med Herr Rydin förenade sig Herrar *Peterson* i Hasselstad, *Lundberg, Stockenberg, Rundbäck* och *Börjesson.*

Vidare anförde:

Herr A. Svensson i Lösen: Jag skall icke heller fästa mig vid den formella delen af saken och har icke mycket att säga nu, då flere talare redan yrkat afslag å betänkandet, men jag vill likväl yttra några ord.

Utskottet säger, att kammarrättens utslag endast undantagsvis ändras i högsta domstolen. Jag tror icke, att detta yttrande är med sanningen fullt öfverensstämmande, ty endast från den kommun, jag tillhör, hafva två fattigvårdsmål afgjorts af högsta domstolen i strid mot underrättens domar. För min del anser jag

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigvårdsmål. (Forts.)

det vara synnerligen vigtigt, att vi hafva en högsta instans att vädja till i dylika mål, och kan icke förstå, hvad man vunne med att upphäfva denna fördel. Vinsten deraf skulle väl blifva så ringa, att derom är knappt värdt att tala. Men jag vill framhålla att i hvilka frågor som helst, då det gäller att slita tvister, ingen af de underordnade domstolarne har sådan auktoritet hos folket som högsta domstolen, och det vore derför, synes mig, icke välbetänkt att i detta fall beröfva det rättigheten att vädja till denna domstol.

På dessa skäl förenar jag mig med de tvenne föregående talarne och yrkar afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Lilienberg: Jag har endast begärt ordet för att meddela, att jag är af samma mening som herr vice talmannen.

Herr Wåhlin: Det torde vara ovedersägligt, att föreliggande motion varit behandlad af ett tillfälligt utskott och blifvit antagen af Första Kammaren, och att dess beslut i laga ordning delgifvits denna kammare, hvilken vid sådant förhållande och på grund af 63 § riksdagsordningen otvifvelaktigt eger att om frågan besluta antingen genast eller efter remiss till utskott. Jag hoppas derför att kammaren vill ingå i hufvudsaklig pröfning af motionen och icke på blott formella skäl afslå densamma.

För min del synes mig motionen vara af beskaffenhet att genast kunna af kammaren afgöras. Under förutsättning och förhoppning att den åsigt, jag nu uttalat, befinnes vara rigtig, tillåter jag mig yrka bifall till motionen.

De så kallade fattigvårdsmålen röra vanligtvis synnerligen obetydliga belopp, men kräfva ändock mycket arbete och äro ganska tidsödande för vederbörande myndigheter. Ingenting är t. ex. vanligare, än att fattigvårdssamhällen vid tvist om skyldighet att underhålla ett fattighjon förete och åberopa en synnerlig vidlyftig och omständlig bevisning och motbevisning till upplysningen om de orter, hvarå det ifrågakomna hjonet under olika tider uppehållit sig. Granskningen af detta vidlyftiga och intressanta bevisningsmaterial medför ett arbete, som föga motsvarar tvistens hela värde; och allra minst borde högsta domstolens strängt anlitade tid tagas i anspråk för granskning af dylika bevis.

Jag har tagit reda på antalet fattigvårdsmål, som under år 1886 afgjordes i kammarrätten och högsta domstolen. Under nämnda år afgjordes i kammarrätten 364 och i högsta domstolen 104 sådana mål. Jag kan deremot icke uppgifva antalet af de mål, hvari kammarrättens utslag blifvit af högsta domstolen ändrade; men den ändring, som i ett eller annat af dessa mål till äfventyrs vunnits, har visserligen varit dyrköpt. Föredragningen af dessa 104 mål har nemligen uppehållit och fördröjt högsta domstolens beslut i andra mål och ärenden, bland hvilka de flesta sannolikt varit af vida större vigt och intresse än fattigvårdsmålen.

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigvårdsmål. (Forts.)

Det torde vara bekant, att högsta domstolen under de senare åren haft ett alltjemt ökadt arbete med granskning af större lagförslag; och otvifvelaktigt är, att detta arbete, hvilket vållar vida mera tidsförlust och ansträngning än allmänheten kan ana, icke kommer att under den närmaste framtiden minskas. Af betänkandet inhemtas också, att balansen af oafgjorda mål i högsta domstolen på ett betänkligt och oroväckande sätt ökats. Motionärens förslag att befria högsta domstolen från all befattning med de besvärliga men föga vigtiga fattigvårdsmålen synes mig derför vara synnerligen välbetänkt.

Med afseende å hvad här yttrats i fråga om folkets önskan att fortfarande bibehållas vid rättigheten att under Konungens pröfning draga äfven den ringaste tvistefråga, torde det tillåtas mig anmärka, att rättigheten att hos Konungen fullfölja talan dock icke är alldeles obegränsad. Sålunda får talan icke fullföljas mot beslut, som hofrätt meddelat i vanliga lagsökningsmål eller rörande åtskilliga invändningar i rättegång, nemligen angående domstols behörighet, flera parters hörande eller nekadt vad. Klagan får icke heller föras öfver egodelningsrätts beslut i jäfsfråga och icke heller öfver rättens eller domarens beslut, hvarigenom ombudsman i konkurs förordnats eller entledigats. Då den åtgärd, motionären föreslagit, icke lärer kunna medföra några olägenheter eller faror, men säkerligen kommer att i icke ringa grad bidraga till befordrande af skyndsamhet i rättskipningen, tillåter jag mig på det lifligaste förorda bifall till motionen.

Herr Edelstam: Herr talman! Till en början vill jag rätta en felaktig uppgift i herr Claëssons i Första Kammaren väckta motion. Der står, att det minsta antal fattigvårdsmål, som skulle öfverlemnats till högsta domstolen, varit 56, men det lär dock hafva varit allenast 30. Vidare nämnes, att det högsta antalet varit 155, och förlidet år var det blott 140. Jag har äfven af en föredragande revisionssekreterare fått den upplysningen, att i medeltal kunna icke flera än sex fattigvårdsdsmål föredragas på dagen, och således om vi räkna ut, huru många dagar då gå åt, skulle det blifva omkring 20. I likhet med den föregående talaren tror äfven jag, att högsta domstolens tid är för dyrbar för att upptagas med mindre vigtiga mål, sådana som dessa, och 20 dagar af dess tid är verkligen af sådan betydelse, att endast den omständigheten synes mig utgöra ett skäl att nu åter befria högsta domstolen från dessa fattigvårdsmål, som den fick först 1872. Dessförinnan fullföljdes fattigvårdsmålen till ecklesiastikdepartementet, hvilket emellertid befans mindre lämpligt, men att det var ett fel af Kongl. Maj:t och Riksdagen att öfverföra dessa mål till högsta domstolen, det är min öfvertygelse.

Jag vill för öfrigt i likhet med herr Wåhlin påpeka, att det fins många andra mål, som icke få fullföljas till högsta domstolen, och hvilka dock kanske äro af samma vigt som fattigvårdsmålen.

Om ändring i sättet för fullföljd af fattigändamål. (Forts.)

Sålunda synas mig alla skäl tala för att befria högsta domstolen från dessa fattigvårdsmål, och får jag derför tillstyrka bifall till Första Kammarens beslut.

Herr A. Peterson i Hasselstad: Herr talman, mine herrar! Då jag instämt i herr Rydins yrkande, så kunde det vara öfverflödigt att säga något i denna sak, men med anledning af den föregående talarens yrkande skall jag dock be om ordet för ett ögonblick.

Han sade nemligen, att fattigvårdsmålen vanligen röra sig om endast obetydliga belopp. Jag vet just icke det, ty jag har kommit under fund med helt annat. Inom den kommun, der jag är bosatt, har det varit fråga om ganska betydliga understöd åt hela familjer, dels sådana, der familjefadren omkommit genom skeppsbrott, och dels sådana, som återkommit från Tyskland, och här har det gält ganska stora belopp, och då de så varit borta en längre följd af år och flyttat emellan åtskilliga kommuner dels inom och dels utom länet, hafva tvister uppstått om hvilken kommun de skulle tillhöra. Dessa tvister hafva sedan afgjorts olika i olika instanser, men oftast har man fått ändring i högsta domstolen. Det skulle derför vara en orimlig orättvisa mot fattigvårdsstyrelserna, om de icke skulle ega att söka ändring i ett mål, der de trodde sig vissa på att hafva den obestridliga rätten på sin sida, och om deras rätt på det sättet skulle afklippas genom att icke få gå längre än till kammarrätten med sin talan i tvister kommunerna emellan.

Jag kommer derför att biträda deras mening, som yrka afslag.

Herr Rydin: Herr talman, mine herrar! Jag skall endast blifva helt kort. Med afseende å de mål, som föregående talare uppräknade och hvilka icke få fullföljas till högsta instansen, vill jag anmärka, att de i allmänhet blott omfatta formella frågor. Så är till exempel förhållandet särskildt med utsökningsmålen. Om äfven hofrättens utslag i dessa mål icke få öfverklagas, så finnes ingenting, som hindrar att få dem dragna under de vanliga domstolarnes handläggning. Som sagdt, alla dessa mål afse mera formella och processuella frågor än egentligen materiella rättsfrågor, men här gäller det den materiella rätten, ty här är frågan: är den eller den kommunen skyldig att erlägga fordrad fattigvård, eller är en skyldig att underhålla den eller den personen, herr N. N. eller ej. Allt detta är rena rättsfrågor, och då hemställer jag, om denna kammare kan anse, att rena rättsfrågor böra undandragas behandling på judiciel väg i högsta domstolen och afgöras endast genom en administrativ instans.

På denna punkt står saken, och för så vidt det är fråga om att bereda högsta domstolen en så beskaffad lättnad i arbetet, bör, såsom vice talmannen nämnde, ett dylikt förslag komma från Kongl. Maj:t och högsta domstolen sjelf.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden, som förekommit, beslöt kammaren att icke antaga Första Kammarens beslut, utan afslå den i ämnet gjorda framställningen.

§ 7.

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m.

Härefter företogs till behandling Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 34), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om undersökning af svenska sjöfartsnäringens tillstånd och framläggande af förslag till nämnda närings understöd.

Till utskottet hade hänvisats en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 178, deri herr *A. Brodin* hemstält, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd samt den verkan införande af tullar å materialier, maskiner och utredningspersedlar för fartygsbyggnad samt fartyg kunde antagas utöfva på rederirörelsen och skeppsbyggerihandteringen samt att i sammanhang dermed inkomma till Riksdagen med de förslag till nämnda näringars understöd, hvilka af sagda undersökning och utredning kunde blifva en följd.

Utskottet hemstälde emellertid, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Brodin: Orsaken till denna min motion har delvis varit den, att, ehuru kammarens tillfälliga utskott n:o 3, som till behandling förehaft en af mig förut väckt motion angående borttagande af de så kallade konsulatsafgifterna, som utgå efter fartygens tontal, "villigt erkänt rigtigheten af hvad motionären anfört med afseende på sjöfartens närvarande betryck, då denna näring, likasom de flesta andra, kämpar med så stora svårigheter, att densamma, i stället för att lemna rederierna någon inkomst, ej sällan till följd af de tryckta konjunkturerna eller må hända rättare genom den till ytterlighet drifna konkurrens, som de dåliga konjunkturerna framkallat, åstadkommit förlust", utskottet icke desto mindre afstyrkt motionen på grund af bristande utredning.

Utskottet har sålunda sjelft konstaterat, att sjöfarten lider betryck, men på grund af bristande utredning har det icke kunnat tillstyrka hvad som i det afseendet i motionsväg framstälts. Alltså låg ingenting närmare till hands, än att en dylik utredning borde begäras, och jag antog naturligtvis, att utskottet skulle biträda en sådan framställning. Nu har jag med förvåning läst utskottets föreliggande utlåtande, ty jag kan icke alls finna, att utskottet har der yttrat sig öfver min motion.

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

Jag har dels på grund af hvad jag nyss haft äran upplysa och dels på grund af de under riksdagen fattade besluten om tullar på alla materialer, som äro nödvändiga för skeppsbyggeriet, på allt hvad som behöfves till fartygs utrustning och proviantering, föranledts att framlägga denna motion. Ty dessa tullar komma naturligtvis att mycket menligt inverka på denna handtering, och derför är det efter min åsigt nödvändigt, att en utredning verkställes för att tillse, huru vida någon rättelse häri kan ske, och någon lättnad, motsvarande tungan af tullarne, beredas sjöfartsnäringen. Jag har sålunda i min motion begärt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att "Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd samt den verkan införande af tullar å materialier, maskiner och utredningspersedlar för fartygsbyggnad samt fartyg kunna antagas utöfva på rederirörelsen och skeppsbyggerihandteringen, samt att i sammanhang dermed inkomma till Riksdagen med de förslag till nämnda näringars understöd, hvilka af sagda undersökning och utredning kunna blifva en följd".

Utskottet relaterar min motion med deruti intagen motivering, hvilken motivering utskottet än vidare utvecklar, så att deraf tydligt framgår, att den svenska handelsflottan under de senare åren nedgått väsentligt, att de för svenska fartyg i utrikes sjöfart inseglade bruttofrakter från år 1882, då de utgjorde närmare 38 millioner kronor, år 1886 sjunkit till omkring $27^1/_2$ million kronor, samt att likaså sammanlagda drägtigheten af de svenska fartyg, som med last afgått från och ankommit till Sverige, betydligt minskats o. s. v., gifver utskottet i allt stöd åt min motion.

Sedermera åberopas den ekonomiska komiténs utlåtande, som äfven bestyrker, att sjöfartsnäringen är betryckt.

Utskottet har således gjort sig besvär att på allt sätt och vis i motiveringen understödja min motion, men så kommer det till den märkvärdiga slutledningen:

"Då motionären, enligt utskottets förmenande, icke anfört giltiga skäl för sin åsigt, att staten bör lemna understöd åt dem, som idka skeppsbyggeri och sjöfart, får utskottet hemställa,

att herr A. Brodins ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda".

Jag kan icke förstå detta och jag hemställer till öfriga herrar ledamöter i kammaren: är det möjligt att kunna finna någon konseqvens i detta? Jag har icke begärt, att sjöfartsnäringen skall få understöd, utan jag har blott begärt en utredning, och om på grund af denna utredning det visar sig att den behöfver understöd och gjort sig förtjent af ett sådant, då anhåller jag, att ett förslag derom måtte framläggas. Jag har begärt en *utredning,* men utskottet säger, att det har icke konstaterats, att det behöfs något *understöd.* Utskottet har således icke besvarat frågan. För mina ögon ser det ut som om utskottets betänkande ursprungligen blifvit uppsatt i afsigt att motivera och tillstyrka min motion, men sedan har slutklämmen i öfverensstämmelse med motiveringen klippts bort, och en annan författare har på rak ram skrifvit dit

en helt annan kläm, utan att först hafva läst igenom det föregående. Då jag icke kan gilla detta sätt att gå till väga, och då utskottet i sin motivering framdragit tydliga skäl för det berättigade i min motion, anhåller jag dels på grund af den motivering jag sjelf i min motion framhållit och dels på grund af den motivering utskottet i sitt betänkande användt att få yrka bifall till min motion.

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

Herr Andersson i Högkil: Då jag inom utskottet framstält det yrkande, som blifvit dess beslut, utgick jag från den grundsatsen, som jag fortfarande vidhåller, att, om de af Riksdagen beslutade tullar komma att, såsom motionären påstår, verka ruinerande och dödande för de näringar, hvilka de äro afsedda att skydda, blir det Riksdagens ovilkorliga pligt att vidtaga rättvisa och billiga ändringar i tulltaxan. Men jag kan icke föreställa mig, att Riksdagen skall genom statsunderstöd söka upprätthålla näringar, under det den samtidigt genom olämpliga tullar arbetar på att ruinera och döda dem. Det vore ju orimligt. För min del kan jag icke vara med om det system, motionären sökt införa, ty jag befarar, att det skulle leda till ett "allas krig emot alla". Jag är nemligen fullt öfvertygad om, att det blir många andra än de, hvilka idka skeppsbyggeri och sjöfart, som komma att hårdt drabbas af de nya tullarne. Jag skulle kunna från min valkrets anföra vältaliga exempel derpå. Men jag tror ej, att Riksdagen kan eller vill hålla alla dessa skadeslösa genom dylikt direkt statsunderstöd, och derför vill jag icke vara med om att lemna sådant understöd åt dem som idka skeppsbyggeri och sjöfart. Derigenom skulle nemligen andra skattdragande, som redan hafva bekymmer och svårigheter nog att kämpa med, påläggas nya orättvisor, nya bördor. Jag vill en rättvis fördelning af skattebördorna, så väl de direkta som indirekta, men icke ett allas krig emot alla, och derför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Werner: Herr talman! Då jag står såsom reservant till utskottets förslag, vill jag yttra några ord i frågan. Jag vill påpeka för dem af herrarne, som läst utskottets betänkande, att, om man läser ingressen, kan man omöjligen komma till det resultat, hvartill utskottets majoritet kommit. De stå nemligen ej alls i sammanhang med hvarandra. Utskottet har icke heller svarat på allt hvad motionären begärt, ty utskottet säger endast, att när motionären icke lemnat skäl för sin åsigt att staten bör lemna sådant *understöd,* kan motionen ej bifallas. Men han har begärt mer, han har begärt en utredning. När man nu konstaterat från alla möjliga håll, som man kunnat uppleta, från 1886 års ekonomiska komités utlåtande, från andra utskotts betänkanden, som berört sjöfarten, och alla talare upprepat och erkänt, att denna näring lider under svårt betryck, kan jag icke inse, hvarför utskottet ej kunnat komma derhän, att åtminstone till denna del tillstyrka motionen. Jag vill nu icke yttra mig med siffror om saken, då äfven jag i likhet med föregående talaren är emot direkt stats-

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

understöd i detta hänseende. Det är olyckligt, att motionären i sin motion talat om sådant, ty hade han utelemnat det, skulle motionen kanske fått röna ett annat mottagande. Jag vill endast nämna något för att visa, hvad detta understöd skulle kosta staten. I en mängd petitioner till utskottet har föreslagits 75 öre per registerton för hvarje inseglade 1,000 mil, och jag har roat mig att räkna ut, hvad en ångare här i Stockholm skulle erhålla. Den gjorde under år 1887 resor på Östersjön, Nordsjön och Svarta hafvet, tillsammans 31,000 mil, samt var af 1314 registertons drägtighet. Premien skulle för det året utgöra något öfver 30,000 kronor. Detta var visserligen en ovanligt stor ångare, men ångare af medelstorlek skulle i allmänhet få 14 à 15,000 kronor om året.

Det är uppgifvet i ingressen, att af svenska handelsflottan under 1886 användts fartyg om ungefär 400,000 ton till utrikes sjöfart, hvilket för 1,000 mil skulle gifva dem omkring 300,000 kronor. Om vi då antaga, att dessa blott göra 15,000 mil i stället för 30,000 mil, komma vi till den nätta summan för det direkta understödet af $4^1/_2$ million kronor. Det är naturligt, att motionärens meningsfränder, frihandlarne, icke vilja spika fast en sådan summa af tullmedlen, då de äro emot tullar och vilja arbeta för deras upphäfvande. Och att vi icke kunna erkänna, att sjöfarten kommit till betryck till följd af tullarne, det är helt naturligt. Den har ju kommit dit just under frihandelstiden och vi hafva icke ännu sett, att tullarne gjort något ondt eller någon skada, utan betrycket härleder sig nog från andra orsaker än tullarne.

Jag vill dessutom säga, att för utredningen af denna fråga behöfvas *sakkunnige* män, ty man kan icke kasta den till hvilken komité som helst. De, som skola utreda sådana frågor, äro sådana, som icke i allmänhet sitta i vanliga tullkomitéer, ty det behöfs exclusive fackmän till detta ärende.

För min del, herr talman, skall jag be att få föreslå följande lydelse af beslutet: "att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd, samt att i sammanhang dermed inkomma till Riksdagen med de förslag, hvilka af sagda undersökning och utredning kunna blifva en följd".

Om motionären inskränkt sig till denna begäran, hade kanske hans motion rönt ett annat öde än nu. Jag vet, att det icke kan bli annat än afslag, men jag tillåter mig likväl att yrka proposition på detta förslag.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen derför att en utskottsledamot ansåg motionärens begäran vara särdeles obillig. Detta tror jag icke är rigtigt; ty när man lägger tull på plåt och åtskilligt annat, som ovilkorligen måste fördyra fartygs byggande, så vore det icke mer än rigtigt, om man finge restitution å de erlagda tullafgifterna på detta material, när fartyget säljes till främmande land. Jag tror, att intet annat sätt att understödja skeppsbyggeri- och sjöfartsnäringarne fins än just det motionären föreslagit. Det kan naturligtvis sättas i fråga om

ett sådant understöd, som här är omnämndt, bör anslås af staten, men när man icke kan taga bort lastpenningarne eller en hel massa andra afgifter för sjöfartsnäringen utan att man samtidigt gifver främmande staters fartyg samma lindring, hvarigenom vår sjöfart icke hjelpes, så tror jag icke, att något annat sätt fins än att genom något slags direkt om också anspråkslöst understöd hjelpa sjöfarten. Jag tror derföre att det vore konseqvent, om kammaren biträdde det skrifvelseförslag, som herr Werner nyss framstälde. och jag kan icke se någon våda i att kammaren skrifver i det syftet för att få en utredning till stånd. Är det så, att utredningen visar att man icke kan göra denna näring någon hjelp utan att det blir en alltför orimlig summa, så är ju ingen skada skedd, men man har åtminstone fått lära känna ställningen. Jag tror således, att kammaren gör rätt i att bifalla herr Werners förslag, hvari jag instämmer och hvartill jag yrkar bifall.

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

Häruti instämde herrar *Gibson, Ljungman* och *De Laval.*

Herr Thelstrup: Utskottet har vid flere föregående tillfällen haft att behandla frågor af samma motionär, som nu väckt frågan om undersökning af den svenska sjöfartsnäringens tillstånd och förslag om sättet för dess upphjelpande. Hans framställningar i dessa motioner hafva emellertid af ett eller annat skäl icke vunnit Riksdagens bifall. Han har nu framkommit med en ny motion, hvilken han stöder på en föregående utredning af de för närvarande tryckta förhållandena med afseende å sjöfarten och dermed sammanhängande näringar.

Jag skulle mycket gerna vara med om att på sätt en föregående talare framstält föreslå en skrifvelse angående tillsättning af en särskild komité för att taga i öfvervägande dessa frågor, så vida icke det varit så, att motionären utgått från förutsättningar, som jag icke inom utskottet kunnat biträda och icke heller nu kan obetingadt gilla. Han har nemligen i sin motion utgått från det antagandet, att såsom det der heter:

"Då nu tullar på spanmål blifvit antagne, är att förutse att utskottet äfven kommer att föreslå" — jag vill inom parentes anmärka att, då motionen väcktes, hade frågan om dessa tullar ännu icke varit föremål för Riksdagens behandling — "tullar å industrialster, i den välvilliga afsigt att uppmuntra och skydda den inhemska tillverkningen. Medan en del industrier möjligen kunna, genom skyddstullars införande, beredas någon tillfällig fördel, finnas deremot andra industrier, som icke kunna tillföras något skydd eller några fördelar deraf, utan komma skyddstullar för dylika industrier" — d. v. s. rederier och sjöfartshandteringen — "att verka ruinerande och dödande, så vida ej åt dem beviljas lättnader och understöd, som företaga tullarnes skadliga inverkan".

Huruvida en dylik uppfattning kan vara rigtig eller ej, är något, som jag vid ärendets behandling inom utskottet ansåg och fortfarande anser icke med säkerhet kunna bedömas, förrän ifrågavarande tullar trädt i kraft och under ej alltför kort tid tillämpats,

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

fastän jag å andra sidan medgifver, att man på grund af så väl den utredning, som lemnats i flere föregående motioner af samma slag, som ock den debatt, hvilken egde rum i kammaren, då frågan om industritullars införande stod på dagordningen, kan antaga, att det sannolikt så varder förhållandet, som motionären i ingressen till sin motion uppgifvit.

Numera har emellertid Riksdagen, jemte godkännande i hufvudsakliga delar af de tillstyrkta förändringarne i tulltaxan, beslutat hos Kongl. Maj:t göra framställning om tillsättande af en komité, som skulle få i uppdrag "*dels* att före nästkommande års riksdag verkställa utredning angående hvilka ytterligare ändringar i tulltaxans bestämmelser må vara erforderliga för att, i den mån sådant under för handen varande förhållanden kan ske, bereda våra näringar ett väl afvägdt tullskydd, *dels* ock att sedermera, efter behörig utredning och med hufvudsakligt iakttagande af de tullsatser, som vid denna och vid nästkommande års riksdag äro eller varda beslutade, afgifva förslag till ny tulltaxa".

Jag anser det icke vara olämpligt, att åt denna komité, som sålunda får taga i betraktande förhållandena med vårt näringslif i allmänhet, jemväl meddelas uppdrag att företaga en utredning med afseende på den verkan de nu föreslagna och beslutade tullsatserna kunna komma att utöfva på de näringar, hvilka äro föremål för motionen, så att, om det visade sig att en eller annan af de tullar, som beslutats, komme att verka skadligt, sådana tullar skulle kunna antingen afskaffas eller i ett eller annat hänseende undergå en jemkning eller nedsättning.

Jag får på grund häraf och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den uppfattning inom utskottet, som var minoritetens, göra en hemställan derom, *att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade åt den blifvande tullkomitén jemväl uppdraga att verkställa undersökning angående den verkan de af Riksdagen nu beslutade tullar å materialier, maskiner och utredningspersedlar för fartygs byggnad samt å fartyg kan komma att utöfva på rederirörelsen och skeppsbyggerihandteringen samt derefter till Riksdagen inkomma med det förslag till nämnda näringars upphjelpande, hvartill denna undersökning må kunna föranleda.*

Jag anhåller, herr talman, om proposition på denna min hemställan.

Herr O. Melin: Jag erkänner, att jag varit mycket tveksam, hvilken ståndpunkt jag borde intaga till denna motion med hänsyn till mina åsigter i dertill hörande ämnen, oaktadt jag naturligtvis till alla delar måste instämma med motionären deruti, att nu omnämnda näringar blifvit af Riksdagen på ett mycket beklagligt sätt behandlade.

Hvad emellertid motionärens förslag beträffar, kan jag med bästa vilja icke vara med derom. Jag har också frågat mig sjelf, om jag kan gå in på det förslag, som jag visste skulle framställas af herr Thestrup, att nemligen den blifvande tullkomitén måtte taga hand om saken. Men icke heller detta har tilltalat mig.

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

Jag ställer mig nemligen så till saken, att jag från min ståndpunkt icke, såsom herrarne litet hvar synas benägna att göra, nu vill taga konseqvenserna af de beslut, som denna Riksdag fattat. Jag har naturligtvis mycket litet hopp om att regeringen skall neka sin sanktion på dessa tullar. Men det torde dock kunna hända, att, när embetsverken och regeringen närmare granskat alla beslut, åtskilliga olägenheter och orimligheter ej kunna godkännas, och att resultatet kan blifva i väsentliga fall annat, än herrar tullvänner väntat. Då emellertid ett slutligt afgörande ej kan väntas ännu på någon tid, synes mig herr Brodins motion åtminstone vara framkommen något för tidigt.

Jag tänker mig saken helt enkelt så, att vi frihandelsvänner under dessa två år, som återstå af denna valperiod, skola med alla lofliga medel kraftigt arbeta på att vid de blifvande nya valen söka vrida rätt, hvad som nu kommit på sned. I förhoppning att detta skall lyckas och ifrågavarande näringar få en helt annan framtid, än den, som det nya systemet, med sitt efter min uppfattning okloka tillvägagående, bereder dem, slutar jag med att icke göra något yrkande.

Herr Folke Andersson: Herr talman, mine herrar! Jag tror, att vi här blott hafva förspelet till det, som skall komma såsom en följd af det nya tullsystemet. Det blir icke blott detta enskilda fall, utan andra näringar skola komma på samma sätt och begära ersättning för den skada, de anse sig hafva lidit genom tullarne.

Utskottet har blifvit klandradt, derför att det icke tillstyrkt bifall till herr Brodins motion. Men jag vill först och främst fästa uppmärksamheten derpå, att motionen blifvit afgifven långt innan tullarne voro beslutade, innan man visste om sådana skulle beslutas eller icke. För det andra vill jag fråga: äro herrarne beredda att gå in på en sådan ersättning, som här afses, för att skydda den ifrågavarande näringen? Jag hoppas, att kammarens ledamöter icke vilja gå in på ett sådant premieringssystem, i synnerhet då bifall till motionärens förslag skulle innebära en utgift för statskassan blott till denna enda näring af $4^1/_2$ millioner kronor årligen. Men om herrarne skulle gå in på ett sådant premieringssystem, kan man vara viss, att flera anspråk i samma rigtning komma att framställas. Jag tror icke, att utskottet kunnat komma till annat beslut, då det anser denna väg vara origtig. Är det så att det kan ådagaläggas, att tullarne i visa fall verka skadligt, böra dylika tullar tagas bort eller rättas; och jag hoppas, att den blifvande tullkomitén skall, utan något särskildt uppdrag, låta sig angeläget vara att afhjelpa sådana missförhållanden.

På grund häraf kan jag icke annat än yrka bifall till hvad utskottet föreslagit och afslag på motionen.

Herr G. Mellin: För mig synes det alldeles uppenbart, att något måste göras för att upphjelpa den snart sagdt helt och hållet undertryckta sjöfartsnäringen. Jag har, liksom herr Melin

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

från Göteborg, mycket funderat på, hvilken ståndpunkt jag i denna sak borde intaga. Något har jag fäst mig vid herr Thestrups yrkande, att öfverlemna frågan till den blifvande tullkomitén, ifall nemligen en sådan kommer till stånd. Men jag tror dock, att herr Werners förslag är mycket bättre. Han föreslog, att frågan skulle öfverlemnas till en komité, bestående af personer, som hade insigt särskildt i sjöfartsfrågor. Jag skall derför be att få förena mig med herr Werner i det yrkande han gjort.

Herr Larsson från Upsala: Då jag inom utskottet biträdt den mening, som af reservanterna blifvit genom utskottets ordförande nu framhållen, så ber jag att fortfarande få sluta mig till denna uppfattning af frågan.

Jag skall här icke beröra en så ömtålig fråga, som frågan om de verkningar det nya systemet kan medföra. Men nog förefaller det litet egendomligt, att man icke kan undgå att under diskussionen märka, att det nya systemet beskylles för att redan hafva skadat en eller ännan näring. Jag frågar: är det verkligen det nya systemet, som bragt sjöfarten så väl som andra näringar i det dåliga läge, i hvilket de befinna sig? Nej, visserligen icke. Detta hafva också utskottets reservanter fasthållit. Man borde väl hafva någon liten erfarenhet om, huru vida detta system blir till gagn eller skada för sjöfartsnäringen, innan man kan komma med några påståenden här vid lag. Ännu är det ju fullkomligt opröfvadt.

Jag instämmer, som sagdt, i det af utskottets ordförande framlagda förslaget.

I detta yttrande instämde herr *Liss Ol. Larsson.*

Herr Schöning: Jag skall först be att få bemöta den siste värde talaren. Han sade, att denna fråga kunde afgöras utan att tala om det nya systemet. Detta är dock enligt mitt förmenande alldeles omöjligt. Här, såsom öfver allt annars, kunna vi ej undgå att röna verkningarna af det nya systemet, af de på lifsmedel och förnödenheter vid fartygs byggande m. m. åsatta tullar. Det är klart och tydligt, synes det mig, att frågan om tullar här måste återkomma.

I likhet med herr O. Melin och herr Gust. Mellin har äfven jag varit villrådig i afseende på den ifrågavarande motionen. Jag vill icke, att den svenska sjöfarten, som varit så gagnelig och gjort Sveriges namn äradt, skall behöfva bli betald för att existera. Men en *utredning* i denna fråga är dock alldeles nödvändig. Ty om den svenska sjöfarten på något sätt skall hjelpas, så kan det endast ske genom en utredning, det vill säga genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att få denna fråga utredd. Sedan kan denna näring möjligen på något sätt vinna något skydd, dock icke i form af premiering, men på något annat sätt, om också skyddet blir huru litet som helst.

Jag ber att härmed få fästa kammarens uppmärksamhet der-

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

på, att vid bestämmandet af de olika tullsatserna klöfverfrö fick blifva fritt. Tullen derpå skulle visserligen icke uppgå till någon synnerligt stor summa, men landtbrukaren ansåg det vara behöfligt att få denna vara tullfri. Äfven jag var af den tanken och röstade derför. Så är det äfven i afseende på denna fråga. Kanske skulle Kongl. Maj:t kunna gifva någon restitution för varor, som användas till skeppsbyggeri och blifvit belagda med tull. Jag kan icke nu på rak arm säga, hvad som bör göras. Jag vill icke heller trötta kammaren med ett långt anförande, utan anhåller att få förena mig med dem, som anse, att en skrifvelse bör aflåtas till Kongl. Maj:t med anhållan att en komité måtte nedsättas för frågans undersökning. Jag yrkar derför bifall till herr Werners förslag.

Herr Ljungman: I motsats mot den näst föregående talaren vill jag förklara, att jag för min del skulle biträda herr Werners förslag, oafsedt om ett nytt tullsystem kommit till stånd eller ej, och oafsedt denna tullstrid, som under de senare åren egt rum. Sjöfartsnäringens tillstånd är verkligen sådant, att det påkallar en utredning, för att man må få visshet om, huru vida det är möjligt att göra något för denna näring, och detta alldeles oberoende af de tullsatser, som vi hafva åsatt, eller som vi möjligen kunna komma att åsätta.

Jag beklagar mycket, att man här under diskussionen sammanblandat sjöfartsnäringen så mycket med tullfrågan, ty dessa båda äro och böra vara hvar och en en sak för sig. Jag vill ock hoppas, att kammaren skall behandla och afgöra den nu föreliggande frågan utan att taga hänsyn till tullarne.

Jag vill äfven påpeka, att den nuvarande tidpunkten är synnerligen lämplig för att anställa en sådan utredning som den af herr Werner föreslagna. Vår sjöfartsnäring har förut stått mycket högt, men under de sista åren allt mer och mer börjat gå tillbaka. Det är då bäst att passa på, medan man ännu har tillgång till personer med friskt minne af den tid, då sjöfartsnäringen hos oss stod på sin höjdpunkt, och innan de införda tullarne hunnit förändra eller inverka på ställningen, samt nu verkställa en sådan utredning och icke dröja så länge dermed, att man försvårar uppfattningen af förhållandena.

Det är ock hög tid på, att man, när verkligen denna näring är utsatt för ett sådant alldeles ovanligt betryck, som nu råder, får till stånd en utredning, som kan utvisa, huru vida det icke vore möjligt att göra något till denna närings fromma.

Jag yrkar derför bifall till herr Werners förslag.

Herrar *Pehrson* i Norrsund, *Lyth*, *De Laval*, *Höglund* och *Åkerlund* förenade sig med herr Ljungman.

Herr Brodin: Då ett par medlemmar af utskottet hafva velat påbörda mig, att jag med min motion afsett införande af ett premieringssystem, ber jag att få protestera mot en sådan uppfatt-

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

ning. Jag trodde, att jag, då frågan om tull på fartyg och om tull på plåt var före, nog tydligt uttalat mig härom och påvisat, till hvilka galenskaper ett dylikt premieringssystem skulle leda.

Men med anledning af hvad en annan ledamot af utskottet yttret, nemligen att han ifrade för en rättvis fördelning af skattebördorna, vill jag fråga honom: Är det en rättvis fördelning af skattebördorna, att man skyddar landtbruket och industrien på alla håll och kanter, under det att detta skydd för dem kommer att inverka dödande på sjöfartsnäringen, och dock icke på något vis gifver denna näring något skydd? Ja, man vill till och med förneka den att få en undersökning till stånd, så att man kan få se, hvad verkan och hvilka följderna blifva af alla dessa tullar och det skydd, som alla andra näringar fått på sjöfartsnäringens bekostnad. Ty det finnes snart sagdt ingen af dessa nu åsatta tullar, som icke menligt inverka på sjöfartsnäringen. Och jag vill fråga än en gång, om detta är en rättvis fördelning af skattebördorna, i synnerhet då denna näring förut är så ytterst betryckt.

Det har af samma utskottsledamot framhållits, att den blifvande så kallade tullkomitén lämpligen skulle kunna få i uppdrag att gifva en utredning af denna fråga. Jag tillåter mig att häruti hafva en afvikande mening. Ty de personer, som i denna tullkomité skola utreda tullfrågor i allmänhet och afhandla mellanrikslagen och handelstraktater och dylikt, hafva antagligen icke den fack-kunskap, som fordras för att kunna utreda sjöfartsnäringens betryck. Ty det kräfves särskildt sakkunnige i den frågan, och sådana äro ganska sällsynta. Det är af det skälet, som jag anser nödigt att för denna fråga tillsättes en särskild komité af sakkunnige.

Men nu ser det ut, som om herrar protektionister skulle vara rädda för en sådan undersökning, emedan derigenom följderna af systemet skulle komma att visa sig, och herrar frihandlare icke heller skulle vilja vara med derom, emedan en sådan undersökning skulle leda till det resultat, att man på ett eller annat sätt måste gifva understöd åt sjöfartsnäringen, om den icke skall duka under, och på det sättet hela systemet komme att fastslås. Ja, det är en del sanning i båda dessa uppfattningar. Och det är antagligt, att på grund af det ena eller det andra af dessa skäl motionen kommer att falla denna gång. Men detta oaktadt *måste* saken komma fram, och jag har derför ansett mig böra säga rent ut, hvad jag tänker, och hvad jag har hört af andras åsigter i frågan. Och jag hemställer: Är det rättvist och billigt att så der utan vidare för systemets skull i det ena eller det andra afseendet döda en för oss så vigtig och naturlig handtering, som sjöfartsnäringen?

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till min motion.

Herr Schöning: Jag lofvar att blifva mycket kort; jag har blott begärt ordet för att bemöta herr Ljungman. Jag vill då säga, att jag hvarken i denna sak eller i andra frågor vill inblanda

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

tullstriden; men denna motion är dock väckt under den förutsättningen att tullar blifvit åsatta sådana artiklar, hvarmed fartygsbyggnad bedrifves. Det är af både denna och andra anledningar, som motionen blifvit väckt.

Eftersom jag en gång till har fått ordet, vill jag ock fästa uppmärksamheten på, att här icke är fråga om bagateller. Här är fråga om en af vårt lands största näringar. Och om herrarne kasta blicken på dessa af herr Brodin lemnade upplysningar skola herrarne bland annat finna att, oaktadt frakterna nedgått högst betydligt på de senare åren, så har dock intraden af inseglade frakter år 1886 varit 27,600,000 kronor d. v. s. närmare 28 mill. kronor. Och då detta skett trots de låga, de bedröfligt låga frakter, som sjöfarten haft att strida med, så kunna herrarne häraf förstå, hvilket kapital den materiel representerar, med hvilken dessa 28 millioner äro intjenta, isynnerhet om man tar i betraktande, icke blott hvad den nu är värd, ty den har fallit i värde, utan hvad den har kostat förut. Och jag försäkrar herrarne, att, om man rigtigt lugnt och sansadt tänker på denna högst vigtiga sak och rigtigt i grund och botten betraktar den, så skall man kunna säga, att sjöfartsnäringen har lika stort skäl som modernäringen jordbruket att ropa efter skydd på något sätt. Jag vill icke försöka göra detta; men jag vill få till stånd en utredning, hvarigenom det skulle visa sig, om man ej möjligen genom nedsättning af en eller annan post, som står i sammanhang med denna näring, skulle på något sätt kunna neddrifva de ofantliga kostnader, som dermed äro förenade.

Att år efter år hafva ett eller flere fartyg i sjön, att vara oviss, huruvida dessa fartyg lyckligt och väl skola komma i hamn, att ständigt och jemnt, när de ändtligen komma i hamn, först och främst se det bedröfliga resultat, som den sista frakten lemnat, och sedan höra kaptenerna oupphörligt nedslaget berätta, huru det blir allt mörkare och mörkare, allt svårare att få debet och kredit att gå ihop, det är sannerligen icke något uppmuntrande.

Jag har intet annat att tillägga, utan vidhåller mitt instämmande i herr Werners yrkande.

Herr Collander: Jag hör till dem, som vilja yrka på en undersökning rörande sjöfartsnäringen. Jag tror icke, att dess betryck endast sammanhänger med tullfrågan, utan fastmer beror på det allmänna läget. Till en del torde nemligen den afmattning, den nedsättning, hvaraf den lider, vara att förklara genom den strid, som under senare tid pågått mellan ånga och segel, och som särskildt i de mindre länderna vållat sjöfarten åtskilliga svårigheter. Men det är ock en tydlig sak, att det isolerings- och afspärrningssystem, som numera inträdt i och med det nya tullsystemet, som visserligen först i år hos oss införts, men dock förut i flera större länder visat sina verkningar, ovilkorligen måste medföra minskadt eller försvåradt varuutbyte. Det är alltså många faktorer, som bidraga till sjöfartens nedgång.

Någon hjelp i form af premiering tror jag ej går an att be-

I fråga om undersökning rör. svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (Forts.)

sluta, det vore att komma ur askan i elden, och på många andra områden har det systemet visat sig icke medföra de resultat, som man afsett, utan snarare motsatsen. Men det vore dock möjligt, att andra åtgärder skulle kunna påvisas, som skulle kunna bidraga till denna för Sverige synnerligen naturliga närings uppmuntran.

Det förslag, herr Thestrup framstält i sådant afseende, tilltala mig emellertid mindre, än det herr Werner på stockholmsbänken förordat, och jag ber derför att få förena mig med honom i hans yrkande. Det skall kanske vid denna sena timme af Riksdagen icke leda till något resultat, då frågan möjligen ej hinner att af Första Kammaren behandlas, men det vore dock godt, om Andra Kammaren uttalade en opinionsyttring i detta syfte, och jag yrkar derför, som sagdt är, bifall till det förslag, herr Werner framlagt.

Med herr Collander instämde herr *Westrin.*

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de gjorda yrkandena, proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag derå och bifall den i ämnet väckta motionen och dels på hvart och ett af de utaf herr Thestrup och herr Werner under öfverläggningen framstälda förslag. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen, men som votering begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits bifall till herr Werners förslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad kammarens tredje tillfälliga utskott hemstält i dess utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 34), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren med afslag å nämnda hemställan bifallit det förslag till beslut i ämnet, som af herr Werner under öfverläggningen framstälts.

Omröstningen visade 99 ja, men 102 nej; hvadan kammaren i enlighet med nejpropositionens innehåll beslutat, *det Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade genom sakkunnige män låta undersöka den svenska sjöfartsnäringens tillstånd samt i sammanhang dermed inkomma med de förslag, hvilka af sagda undersökning och utredning kunna blifva en följd;* och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 8.

Föredrogs, hvart efter annat, och biföllos statsutskottets utlåtande och memorial n:o 6 a), i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln gjorda framställning angående derunder uppförda förslagsanslaget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären, och

n:o 7 a) angående sättet för anvisande af ett anslagsbelopp för tillsynen öfver statens jernvägsbyggnader.

§ 9.

Företogs handläggning af statsutskottets utlåtande n:o 8 a), med anledning af åtskilliga förslag angående de kongl. teatrarne.

Angående anslagen till de kongl. teatrarne m. m.

I den till Riksdagen den 14 januari 1888 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t i fråga om de kongl. teatrarne föreslagit, att Riksdagen måtte

dels medgifva, att de kongl. teatrarnes verksamhet finge fortgå å så väl den stora som den dramatiska teatern under tre spelår, räknadt från den 1 nästkommande juli, samt för uppehållande af teaterverksamheten under speläret 1888—1889, utöfver det å ordinarie stat uppförda anslag af 60,000 kronor, till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett kreditiv å 25,000 kronor, att användas endast i den mån anslaget å ordinarie stat, Kongl. Maj:ts enskilda bidrag till teatrarne samt teatrarnes öfriga inkomster icke försloge till till bestridande af utgifterna för ifrågavarande verksamhet;

dels ock, till gäldande af utbetalda kostnader i och för åtgärder till skyddande af stora teaterns och dramatiska teaterns hus mot eldfara, å extra stat för år 1889 anvisa ett belopp af 32,750 kronor.

Med anledning häraf hade herrar *O. W. Redelius, J. P. Nilsson* och *Johan Petterson* i en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 26), på anförda skäl, hemstält,

att Riksdagen icke måtte bevilja:

a) de äskade 32,750 kronor till reparation å stora teaterns hus;

b) de äskade 60,000 kronor å ordinarie stat till teaterverksamhetens upprätthållande;

c) de äskade 25,000 kronor å extra stat för samma ändamål;

och att intet som helst anslag måtte beviljas till teaterväsendet.

Slutligen hade Kongl. Maj:t i en den 17 april 1888 aflåten proposition, under åberopande af ett propositionen bilagdt stadsrådsprotokoll öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att *dels* medgifva:

att ombyggnad och förändring af kongl. stora teaterns hus, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af professoren E. Jacobs-

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

son upprättadt, med n:o 1 betecknadt förslag, om hvilket i berörda protokoll vidare förmäldes, finge ega rum för en beräknad kostnad af 765,000 kronor, att bestridas medelst ett för teaterkassans räkning hos statskontoret af medel, tillhöriga de under detta embetsverks förvaltning stående fonder och kassor, upptaget lån till belopp af högst 800,000 kronor;

att ränta och amortering å detta lån finge bestridas af hyresinkomsten för de enligt nyssberörda förslag till inredande afsedda butiks- och affärslokaler i stora teaterns hus samt nämnda hyresinkomst i öfrigt användas till uppehållande af teaterverksamheten; samt

att, derest i följd af den ifrågasatta ombyggnaden af stora teaterns hus verksamheten å denna teater komme att någon tid upphöra, så väl det å ordinarie stat uppförda anslag till kongl. teatern af 60,000 kronor som det af Kongl. Maj:t i den till innevarande års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof för uppehållande af teaterverksamheten under spelåret 1888—1889 äskade kreditiv till belopp af 25,000 kronor finge efter Kongl. Maj:ts beprövfvande användas ej mindre för teaterverksamhetens uppehållande, vare sig å stora teatern och dramatiska teatern eller i särskildt förhyrd lokal, än äfven, i den mån sådant funnes skäligt, till beredande af tillfälliga understöd åt de medlemmar af personalen vid de kongl. teatrarne och hofkapellet, som under byggnadstiden komme att sakna användning;

och dels, till betäckande af en vid verksamheten å de kongl. teatrarne under spelåren 1883—1888 uppkommen brist, å extra stat under sjunde hufvudtiteln för år 1889 anvisa ett anslag af 129,000 kronor.

I förevarande utlåtande hemstälde nu utskottet, att Riksdagen måtte besluta:

a) att icke bifalla Kongl. Maj.ts förslag till ombyggnad och förändring af stora teaterns hus;

b) att icke bevilja något anslag till uppehållande af verksamheten å de kongl teatrarne, men medgifva Kongl. Maj:t rätt för en tid af ett år, räknadt från den 1 juli 1888, att upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande under längre eller kortare tid af året åt den eller dem, som kunna befinnas villige att, utan att statsverket derigenom betungas med några kostnader, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att för detta ändamål disponera eller öfverlåta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster;

c) att, till gäldande af utbetalda kostnader i och för åtgärder till skyddande af stora teaterns och dramatiska teaterns hus mot eldfara, å extra stat för år 1889 anvisa ett belopp af 32,750 kronor; och

d) att, till betäckande af en vid verksamheten å de kongl. teatrarne under spelåren 1883—1888 uppkommen brist, jemväl å extra stat för år 1889 anvisa ett anslag å 99,000 kronor.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

af herrar grefve *G. Sparre, O. W. Odelberg, P. J. von Ehrenheim, F. A. Boström,* grefve *A. G. Barnekow* och friherre *G. Tamm,* hvilka yrkat,

att Riksdagen, med anledning af Kongl. Maj:ts framställningar, måtte

a) på det sätt bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit angående ombyggnad och förändring af kongl. stora teaterns hus, att för ifrågavarande ändamål beviljas ett anslag på extra stat af 765,000 kronor, dock under vilkor att, innan något af anslaget får lyftas, sådana anordningar blifvit träffade, att teaterverksamheten å de kongl. teatrarne, utan att staten derför har något ekonomiskt ansvar eller någon annan befattning än den kontroll å teaterverksamheten, som må kunna anses nödig, kommer att fortgå under en tid af minst fem år från den tid, då ombyggnaden blifver färdig, antingen genom ett af Kongl. Maj:t godkändt konsortium eller på annat sätt, med rättighet för den eller dem, som öfvertaga verksamheten, att begagna de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom äfvensom att uppbära och för teaterverksamheten använda nettobehållningen af teatrarnes hus i enlighet med de bestämmelser, Kongl. Maj:t finner för godt att ytterligare stadga;

b) utöfver det å ordinarie stat uppförda anslag, 60,000 kronor, för uppehållande af teaterverksamheten under spelåret 1888—1889 till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett kreditiv å 25,000 kronor, att användas i den mån anslaget å ordinarie stat, Kongl. Maj:ts enskilda bidrag till teatrarne samt teatrarnes öfriga inkomster icke förslå till bestridande af utgifterna för ifrågavarande verksamhet, äfvensom medgifva, att dessa anslag, derest, i följd af den ifrågasatta ombyggnaden af stora teaterns hus, verksamheten å denna teater kommer att någon tid upphöra, få användas, på sätt Kongl. Maj:t i propositionen af den 17 sistlidne april föreslagit;

c) till gäldande af utbetalda kostnader i och för åtgärder till skyddande af stora teaterns och dramatiska teaterns hus mot eldfara å extra stat för år 1889 anvisa ett belopp af 32,750 kronor; och

d) till betäckande af en vid verksamheten å de kongl. teatrarne under spelåren 1883—1888 uppkommen brist jemväl å extra stat för år 1889 anvisa ett anslag å 129,000 kronor."

af herrar grefve *E. C. A. Piper* och *H. R. Törnebladh,* i fråga om utskottets hemställan under mom. a), b) och d);

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

af herr *R. G. von Hedenberg,* i fråga om utskottets hemställan under mom. b) och d);

af herr friherre *B. A. Leijonhufvud,* beträffande motiveringen;

af herrar *N. Petersson* i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp, *Liss Olof Larsson, J. Anderson* i Tenhult och *L. F. Odell,* rörande utskottets hemställan under mom. c) och d);

af herr *H. Andersson* i Bringåsen, i fråga om utskottets hemställan under mom. d).

Efter det till en början utskottets under *mom. a* gjorda hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet, friherre von Essen, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Innan jag ingår i detalj i denna vigtiga fråga, vill jag med några ord klargöra min ställning till frågan om teaterverksamhet i allmänhet. Jag gör detta så mycket hellre, som till behandling i sammanhang härmed föreligger en af herr Redelius väckt motion, deri han uttalat sin tanke om teaterverksamheten i följande ord: "Så stora kraf på statskassan för teaterändamål mana till allvarligt öfvervägande, särdeles under statskassans för närvarande allt annat än gynsamma ställning, huru vida staten bör utöfva teaterverksamhet eller huru vida rikets sanna väl kan anses kräfva sådan verksamhet. Om än någon ville påstå sådant, lärer dock ingen till stöd derför kunna anföra några giltiga bevis. Teatern är hufvudsakligen till för nöjet och njutningen. Och den, som älskar sådan njutning, må billigtvis sjelf bestå sig den och icke fordra att staten skall bekosta densamma".

Jag respekterar motionärens åsigt och tror, att densamma delas af ganska många ledamöter inom denna kammare, men jag skulle dock häremot vilja göra några anmärkningar, af hvilka torde komma att framgå, att man kan hysa tvifvel om den af motionären sålunda uttalade uppfattning är rigtig från statens synpunkt. Under motionärens nu anförda ord ligger dold den meningen att teatern ej skulle utöfva något godt inflytande inom samhället, ja, att densamma skulle vara omoralisk eller rent af skadlig. Härom vill jag emellertid ej tvista. Jag vill till och med ställa mig på motionärens ståndpunkt och säga att det kan vara tvifvelaktigt att afgöra, huruvida teatern i allmänhet uti sedligt afseende är till något gagn, eller om densamma icke tilläfventyrs är rent af skadlig. Men skulle det då vara möjligt att staten skulle vilja understödja en verksamhet, som större delen af representationen ogillar, och ändå kanske en och annan af dem skulle finnas benägen att lägga sin röst för uppehållande af denna verksamhet? Ligger icke häri en motsägelse? Nej, ty saken har en annan sida!

Det måste till en början medgifvas att den verksamhet, som bedrifves på statens teatrar, bör vara af en mera förädlande na-

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

tur, än den, som förekommer på de mindre teatrarne. Skulle man således nu lyckas omintetgöra statsteatrarne, så tillintetgöres ock den bästa delen af den sceniska konsten, och blott sådant blir qvar, som, efter den omförmälda åsigten, är mera till skada än gagn. Då vore det bättre att handla likt muselmännen, då de intogo Alexandria. De förklarade att det stora biblioteket derstädes innehölle antingen Koran eller andra böcker; men, sade de, Koran hafva vi förut, och derför är det säkrast att bränna alltsamman, så att inga andra böcker än Koran må spridas bland menniskorna. Härigenom tillintetgjordes dock för menskligheten all möjlighet att få del af de historiska skatter, som förvarades i biblioteket. En annan bild: Äfven om man skulle anse att romaner i allmänhet äro skadliga, måste man väl dock medgifva att det finnes romaner, som äro nyttiga. Nu vill man tillintetgöra denna literatur, och så vänder man sig till den bättre delen, då man ej kan nå den sämre, och lyckas i sitt förehafvande, emedan äfven denne bättre del kallas roman.

Nu går jag emellertid icke så långt, att jag ställer mig på deras sida, som förklarar *all* teaterverksamhet skadlig. Man måste vara konstkännare för att bedöma huruvida densamma är nyttig för ungdomen och menskligheten i allmänhet; och jag vill fördenskull ej härom afgifva något omdöme; men jag vet dock, att den lyriska konsten åtminstone på mig verkat fördelaktigt. Att musiken förädlar menniskan lär väl heller ingen kunna förneka. Hos oss står ock musiken ganska högt; de förmågor på tonkonstens område, vi fostrat, hafva ländt vårt land till ära, vårt kapell är allmänt erkändt såsom ett af de yppersta i Europa. Det vore snart sagdt ett dåd att tillintetgöra detsamma.

Går man ut från den synpunkten, att den sceniska verksamheten måste tillintetgöras, så skjuter man öfver målet och handlar ingalunda i statens välförstådda intresse. Det är ju en känd sak, att det icke finnes något civiliseradt land, hvars hufvudstad icke har många, beklagligtvis allt för många teatrar. Skulle då blott sådana bland dem, som stå utom offentlig kontroll, få fortsätta sin verksamhet och det just under en tid, som denna, med sin håg att helst besöka sådana teatrar, der slippligheter framföras, ja, då komme desse att dominera, och de personers smak och böjelse, som vilja hafva en mera gedigen konstnjutning, blefvo ej tillgodosedda.

Jag tror icke att utskottet i föreliggande förslag utgått från det af mig nu omhandlade åskådningssätt, utan torde utskottsmajoritetens beslut föranledts af andra orsaker. Jag känner alltför väl denna majoritets åsigter, ty jag har länge varit i tillfälle att med dem behandla denna fråga och vet sålunda hvart man syftar. Sjelf har jag ock i princip hyllat dessa åsigter, åtminstone i de flesta hänseenden. Såsom statsutskottsledamot var jag nemligen den ende af ledamöterna från Första Kammaren, som i likhet med Andra Kammarens utskottsledamöter uttalade den önskan att teaterverksamheten borde öfvertagas af ett privatkonsortium, så att Riksdagen måtte betryggas för fordringar på vidare

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

anslag till fyllande af teaterkassans brist; men jag har dock icke velat gå så våldsamt, jag vågar säga obilligt till väga som det nu föreliggande förslaget. För att vinna målet: befrielse från vidare anslag, har utskottet tillgripit denna utväg, ehuru kanske utan afsigt att störta teatrarne. Detta har jag sökt förekomma, då jag föreslagit Kongl. Maj:t ett sätt att lösa frågan med den enligt min mening enda möjliga utsigten för Riksdagen att för framtiden kunna blifva befriad från att vidare behöfva lemna bidrag till de kungliga teatrarne, nemligen att kostnaden för stora teaterns ombyggnad finge bestridas genom lån, hvilket skulle förräntas och amorteras genom hyresinkomster; hvarefter Riksdagens bidrag till teatern så småningom kunde minskas och slutligen alldeles upphöra. Jag hade väntat och hoppats att detta förslag skulle bifallas. Men statsutskottets ledamöter af Andra Kammaren hafva icke funnit lämpligt att antaga det, hvaremot utskottsledamöterne af Första Kammaren gillat planen, med den ändring deri, att ett anslag för en gång skulle beviljas för stora teaterns ombyggnad, äfvensom, förutom det ordinarie anslaget af 60,000 kronor, ett särskildt kreditiv ställas till teaterns förfogande, på det att dess verksamhet måtte kunna oafbrutet upprätthållas; dock, i fråga om ombyggnadsanslaget, under det vilkor, att, innan anslaget får lyftas, genom ett konsortium eller på annat sätt teaterverksamheten kommer att upprätthållas minst 5 år sedan ombyggnaden blifvit färdig, dock utan att Riksdagen dertill lemnar något bidrag. Detta är ett hårdt vilkor. Men jag har dock inom Första Kammaren tillstyrkt detta reservanternas förslag, i afsigt att icke låta påbörja ombyggnadsarbetet, förrän vilkoret blifvit uppfyldt. Jag beräknar, att detta arbete skall vara färdigt om två år, och sedan skulle teaterns verksamhet öfvertagas af ett konsortium, med rättighet för detsamma att disponera jemväl de från teatern härflytande hyresinkomsterna, hvarefter Riksdagen skulle vara befriad från vidare bidrag till de kongl. teatrarne och således dess önskan härutinnan blifva uppfyld. För att gifva ytterligare styrka åt hvad jag nu sagt och då Hans Maj:t Konungen på grund af sin frånvaro för närvarande från hufvudstaden icke är i tillfälle att uttala sin personliga mening om saken, anhåller jag att till kammaren få afgifva följande förklaring i egenskap af chef för finansdepartementet: Sålunda får jag härmed förklara, att jag, så vida Riksdagen bifaller, hvad herrar grefve Sparre med flera i sin reservation i punkterna a, b, c och d tillstyrkt, och sedan den föreslagna ombyggnaden af kungliga teatern blifvit fullbordad, aldrig kommer att tillstyrka konungen att af Riksdagen äska något vidare årsanslag till upprätthållande af teaterverksamheten än det årliga hyresbeloppet från de kongliga teatrarne.

Denna min förklaring må nu vara af ganska ringa betydelse, då efter mig kan komma en finansminister, som är benägen att tillstyrka ett sådant anslag; men jag har ansett mig skyldig att för min del afgifva densamma; och att jag kommer att hålla den, hoppas jag icke någon af kammarens ledamöter skall betvifla.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Nu har emellertid statsutskottet icke allenast icke tillstyrkt det begärda anslaget till stora teaterns ombyggnad, utan äfven föreslagit, att de kongl. teatrarne må upplåtas till begagnande under ett år af enskilde, utan att Riksdagen lemnar något bidrag till dem, men likväl med den fordran, att teaterverksamheten skall uppehållas på ett konsten värdigt sätt. Redan detta är ett svårt vilkor att uppfylla. Men ännu betänkligare är det att Kongl. Maj:t, utan att vidare åtgärder för stora teaterns iståndssättande skall våga tillåta personer att uppträda och publiken att infinna sig på en teater, som man icke är säker på att den kan rasa i följd af både underminerad grund och dåliga murar, och som dessutom är eldfarlig och alltid skall förblifva det i sitt nuvarande skick, med sina trånga korridorer och med gemensamma trappor till flere rader, af hvilka sistnämnda den tredje och fjerde omgifvas af väggar, som icke äro af sten, utan af trä. Icke desto mindre är utskottet liberalt nog att vilja upplåta denna teater till begagnande, utan att något bidrag dertill lemnas af staten, men med skyldighet för vederbörande att tillse det teaterverksamheten bedrifves på ett konsten värdigt sätt. Jag ber att i afseende härpå få meddela ett yttrande af den arkitekt, som vid flere tillfällen varit sysselsatt med undersökningen af stora teaterns hus och som under 1886 års riksdag i en skrifvelse förklarat, att en summa af 75,000 kronor vore erforderlig för att sätta stora teaterhuset i det skick, att det kunde ega bestånd för en tid af circa tio år. Efter senare företagna undersökningar har han emellertid kommit på en annan tanke i det fallet. Han säger nemligen bland annat:

"Det har dock sedan dess visat sig att sprickorna i södra yttermuren mot strömmen alltjemt förstoras och skulle detta hastigt fortsätta, kan det inträffa att all förankring blir otillräcklig och att teaterns södra del snart nog måste nedrifvas. Att bestämdt angifva tidpunkten härför är omöjligt, men då man vet att grundmurarne här hvila på ett horisontelt bjelkrust, som ligger betydligt öfver sjöns vattenyta och att vid den höga, staden tillhöriga kajmurens ombyggnad för några år sedan ett i marken befintligt hvalf borttagits och ersatts med fyllning, är ej osannolikt att härigenom ofördelaktigare förhållanden uppstått för rustbädden, i det att dels grundvattenståndet i marken sjunkit, dels det sidostöd, som jordlagren under rustet förr hade, minskats.

Utsigten för byggnadens vidmagthållande för en summa af 75,000 kronor har enligt undertecknads åsigt betydligt förminskats på sista tiden, hvarom anmälan härmed göres".

Nu är att märka, att dessa 75,000 kronor aldrig beviljats för detta ändamål; och det är derföre klart att Kongl. Maj:t måste hysa mycken tveksamhet att vidare upplåta teaterhuset till begagnande, innan de såsom erforderliga ansedda reparationer derå vidtagits. Men bifalles nu statsutskottets förslag och stora teatern icke kan begagnas, står hela dess talrika personal brödlös. Denna personal utgöres för närvarande af 300 på grund af kontrakt engagerade personer och omkring 150, hvilka hafva dagaflöning, således omkring 450 personer, som staten skulle beröfva medel till

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

deras bergning och derigenom vålla bekymmer och nöd i de många familjer, hvilkas stöd flere af de unga vid stora teatern anstälde personerna nu utgöra. Jag får dock bekänna, att från siffran 450 bör dragas det antal personer, som hafva anställning vid dramatiska teatern och hofkapellet, som särskildt af konungen torde uppehållas. Visserligen hafva de kongl. teatrarne en pensionskassa, men dess medel räcka icke ens till att pensionera dem, som äro berättigade till pension. Denna rättighet tillkommer endast dem, som tjenat vid de kongl. teatrarne i 15 år och derutöfver, hvaremot de, som tjenat kortare tid än 15 år, icke undfå pension. Deras antal uppgår till 110 och de hafva till pensionskassa inbetalt i afgifter tillsammans 50,000 kronor, för hvilka de, om stora teaterns verksamhet upphörde, hade föga utsigt att få påräknad godtgörelse.

Riksdagen har för en gång visat sig vilja behjerta ett dylikt förhållande och det skulle förvåna mig, om Riksdagen nu gjorde sig skyldig till en inkonseqvens och handlade i alldeles motsatt rigtning. Vid 1883 års riksdag anhöll Kongl. Maj:t att få försälja dramatiska teatern och hade af sådan anledning uppsagt dess sujetter omedelbart före propositionen i ämnet afläts. Men härpå svarade Riksdagen: "Vid pröfning af denna framställning har Riksdagen ej funnit skäl vara för handen att redan nu låta den dramatiska teaterns verksamhet afbrytas bland annat med hänsyn till de stora svårigheter som för de vid kongl. teatrarne anstälde dramatiska artisterna skulle uppstå, om hela den dramatiska scenen skulle indragas. Förslaget härom har så mycket mindre kunnat af dessa artister motses, som det förut icke ens alternativt varit framkastadt, och då dertill kommer, att Eders Kongl. Maj:ts afsigter bekantgjorts först vid slutet af speläret, samt att de sålunda icke kunna antagas hafva egt tillfälle att för en sådan eventualitet, som den nu ifrågasatta, träffa förberedelser, synes det icke vara med billighet förenligt att nu plötsligt afskeda dem, ehuru visserligen full juridisk rätt dertill utan tvifvel förefinnes.

I anledning häraf och med hänsyn äfven dertill, att ett allmänt afskedande af samtliga, äfven de förtjenstfullaste dramatiska artister redan nu, innan teatrarnes ställning kunnat definitivt ordnas, skulle kunna medföra stora svårigheter att återvinna dem, i händelse, vid frågans slutliga lösning, det befunnes lämpligt att bibehålla den dramatiska scenen, har Riksdagen sett sig föranlåten besluta den ofvan berörda afvikelsen från Eders Kongl. Maj:ts förslag i denna del."

Jag säger än en gång, att detta prejudikat synes mig vara af den beskaffenhet, att jag skulle förvåna mig, om Riksdagen frånginge sin då uttalade uppfattning.

Af hvad jag nu i allmänna drag tillåtit mig att yttra, torde kammaren kunna sluta, att jag ämnar tillstyrka bifall till det af reservanterna i Första Kammaren gjorda förslag, hvilket jag anser vore högst önskvärdt, om Riksdagen antoge.

Vidare anförde:

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herr Waldenström från Gefle: Herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet började sitt anförande med att uttala sin ställning till teaterfrågan. Jag skall be att få göra detsamma, dock icke till teaterfrågan i allmänhet, utan till den nuvarande teaterfrågan, sådan den i Kongl. Maj:ts proposition och dertill hörande handlingar föreligger.

Vid förra riksdagen tog jag mig äfven friheten att uttala mig om denna sak, och jag yttrade mig då, som herrarne torde erinra sig, mindre fördelaktigt om den kongl. teatern. De, som försvarade denna teaters verksamhet, sådan den nu bedrifves, anförde, att det vore alldeles nödvändigt att hafva en kongl. teater. Den sceniska konsten hade nemligen en för folket mycket stor uppfostrande betydelse, menade de — alldeles som herr statsrådet nyss har sagt. Det vore derför ett statsändamål att befordra teaterverksamheten liksom alla andra sköna konster. Om icke en kunglig scen funnes, skulle följden blifva, att den sceniska konsten allt mer och mer förfölle i slipprighet — alldeles som herr statsrådet nyss behagade anföra. Han sade nemligen, att om den kongl. teatern upphörde, skulle just den bästa delen af den sceniska konstens alster gå under, och detta till förmån för de sämre scenerna. Jag dristade i fjor att mot sådant tal anföra, att den omständigheten, att en kunglig scen finnes, icke alls utgör någon borgen för den sceniska konstens upprätthållande på ett värdigt sätt. Jag anförde som bevis derpå ifrån gammalt åtskilliga stora synder, som den kongl. teatern hade på sitt samvete. En talare på stockholmsbänken yttrade då, att detta vore att tala om den snö, som föll i fjor; sådana missgrepp, som de af mig påpekade, hade skett under teaterns föregående ledning och kunde icke återkomma under den nuvarande, menade han. Under vivisektionsdebatten för några veckor sedan var det ock en talare på uplandsbänken, herr Östberg, som åter upprepade mot mig detsamma och mente, att man väl från min plats skulle få höra talas om "Sköna Helena" "ännu i många Herrans år". Jag vill derpå genmäla, att jag tyvärr icke nu behöfver gå 20 år tillbaka, utan endast hålla mig till det, som kongl. teatern har presterat under det sist gångna året, för att finna stöd för samma omdöme som i fjor. Ibland de stycken, som varit upptagna på den kongl. teaterns repertoire, förekommer ett stycke, benämndt "Hexan". Hexan är en qvinna, som under ledning af en jude har studerat naturvetenskap och genom detta studium förts till förnekelse icke allenast af kristendomen, utan äfven af tillvaron af en Gud. Hennes otro når sin spets i följande hädiska yttrande: "Välan, sitter der uppe ofvan skyarne en Gud, sådan som Ni skapat honom efter edert beläte, en Gud nog liten att kunna straffa och belöna — här står jag. Jag har förolämpat honom, jag har föraktat honom, jag — hvilket ju i hans ögon skall vara den värsta synden — jag tror icke på honom. Slunga din åskvigg på detta värnlösa hufvud! Slå — hämnas ditt namns ära, om du har något namn! — Ha! ha! Är du äfven så stillsam som våra gamla hednagudar, när de kristna

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

munkarne fälde de heliga ekarne? Din höst är kommen, grymme Jehovah — stig ned i skuggornas dödsrike!"

Det är, mine herrar, icke utan svårighet, som jag kunnat läsa upp ett sådant stycke. Och hvad är meningen med detsamma? Om hexan här framställdes såsom ett afskräckande exempel och på ett sätt, som kunde låta åskådaren, när han ginge hem, bära med sig intrycket af en viss förfäran, så vore derom icke mycket att säga. Men hexan är styckets hjeltinna, som det gäller att tillvinna åskådarnes sympati. Och för att i högre grad åstadkomma detta låter författaren henne också falla för dolken såsom martyr för sin tro, eller rättare sin hädelse.

Herrarne torde hafva sig bekant ett nyligen afgjordt tryckfrihetsmål mot en stockholmstidning. Denna tidning hade upptagit en artikel af en student, som trott sig vara skapad till reformator, uti hvilken artikel det yttrande förekommer, att "Gud är för länge sedan död". Målet slutade med redaktörens bötfällande. Hvad var emellertid detta yttrande i verkligheten gent emot det af mig upplästa stycket i "Hexan"? Men när sådant framkommer under skyddet af ett namn, som tillhör vår — enligt någras åsigt — förnämsta skald, samt uttalas på vår kungliga scen, då går det under namnet "skön konst" och gör anspråk på att understödjas med rätt betydande medel ur statskassan.

Ett annat stycke, som under innevarande spelår blifvit uppfördt på kongl. teatern och som icke är mera uppbyggligt än det förra, bär titeln "Francillon". Francillon är en rik grefvinna, vacker och "dygdig". Hon är gift sedan något mer än $1^1/_2$ år tillbaka. Ifrån den dag, då hon födt sitt första barn, börjar hennes man tröttna på henne. Han återvänder till klubben och till sina frillor. Hustrun kommer snart under fund dermed. En qväll, då han vill begifva sig ut, beder hon honom stanna hemma. Han svarar: "jag måste på klubben; jag har lofvat; man väntar mig der". Hon beder honom då komma hem så tidigt som möjligt, hvarpå han svarar: "Jag måste sedan bort på operamaskeraden". Klockan 11 på qvällen begifver han sig ut till en af sina frillor, derpå med henne till operamaskeraden, för att sedan på Maison d'or "supera med henne", som det heter, d. v. s. bedrifva liderlighet. Francillon förstår hans afsigt. Hon begifver sig af efter honom maskerad, uppträder på operamaskeraden, bjuder der åt en ung herre sin arm och begifver sig med honom till "Maison d'or" för att "supera". De begge makarne "supera" sålunda på samma ställe, i hvar sitt lilla rum, med hvar sitt sällskap. Det är sådant, som nu skall kallas bildningsmedel samt under detta namn understödjas med statsmedel. Jag frågar: Tro herrarne verkligen att det finnes menniskor, som kunna *bildas* genom sådant? En brefskrifvare till landsortspressen skrifver om uppförandet: "Stycket väckte bifall. Det kommer nog likväl ej att hålla sig länge på repertoiren. Dertill är det för "fritt" i dialogen, som onekligen är mycket "vågad", och för "djerft i anläggningen". Derpå tillägger han: "Det länder herr direktör Willman till heder, att han trots alla motigheter släppt fram stycket — och detta till

på köpet strax efter de kungliga varningsorden angående "Hexan". Jag hemställer efter detta till herrarne, om vi behöfva gå 20 år tillbaka för att i den kongl. teaterns verksamhet finna lika starka anledningar till bittert klander, som någonsin offenbachiaderna erbjödo för 20 år tillbaka.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Det väckte för ett år sedan (eller hvad det kan vara) en berättigad afsky och harm att i tidningarna läsa referat om en i högsta grad osedlig diskussion, som en studentförening i Upsala hållit på Gillets sal. Äfven jag fann den afskyvärd. Denna diskussion visade sig ock vara i friskt minne, då kammaren för kort tid sedan med mycken animositet behandlade en motion, som tillkommit just till följd af någonting, som händt denna studentförening. Men jag hemställer, om det är mer sedligt att under namnet skön konst i uppfostringsändamål och med understöd af rätt betydliga statsmedel uppföra sådana stycken som det nu nämnda. När man det gör, så har man icke mycken rättighet att förargas deröfver, att de utsådda fröna skjuta upp och bära frukt hos det uppväxande slägtet, och att studenterna taga sig till att utan pryderi diskutera könsfrågan på ett sätt, som ställer saken på sin spets och kommer åhöraren att med häpnad fråga: Är det meningen att fordra samma sedliga renhet af mannen som af qvinnan, eller är det meningen att fordra samma rättigheter för qvinnan som för mannen att lefva osedligt?

Man invänder häremot, att konsten i alla fall bör understödjas, då ju dess mål är högt och ädelt. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll också, att många romaner äro dåliga, men att romaner äfven finnas, som äro goda, och att man icke bör döda de goda romanerna för de dåligas skull. På samma sätt förhölle det sig ock med teaterstycken. Jag har samma åsigt som han, men om herr finansministern framlade en kongl. proposition, att *staten* skulle börja utgifva romaner, så skulle jag sätta mig deremot, alldeles som jag nu sätter mig emot den kongl. propositionen om anslag till de kongl. teatrarnes verksamhet.

För öfrigt torde herrarne veta, att det alldeles icke är odelade meningar om hvad betydelse för konsten den verksamhet har, som bedrifves på den kongl. teatern i vårt land. Här hafva utkommit af sådana, som anses rigtigt i grund förstå att bedöma teaterverksamheten, kritiker, som varit allt annat än hedrande för den kongl. teatern. Särskildt vill jag påpeka den af direktör Josephson utgifna skriften "Vigtiga teaterfrågor" Han anser också, att, från konstens synpunkt sedt, en grundlig omgestaltning är i högsta grad nödvändig. Jag förstår naturligtvis icke sjelf denna sak, men då jag ser, att äfven sådana, som i teaterfrågor äro mycket initierade, uttalat sin förkastelsedom öfver det närvarande systemet, så kan jag ej underlåta att tillmäta deras uttalanden stor betydelse. Och sålunda synes det, att under den kongl. teaterns närvarande ledning hvarken moral eller konst af dess verksamhet har någonting synnerligen att vinna. Derför vore det ej heller någon synnerlig förlust för konsten, om utskottets förslag ginge igenom.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Hvad vidare angår den finansiella sidan af saken, så är den en icke så litet betänklig sida, fastän det nästan ser ut som om statsutskottet hade farit öfver densamma med hartassen allt för mycket. Det är först fråga om att ombygga operahuset för en summa, som man icke kan anse vara så särdeles obetydlig. Mot det förslag till ombyggnad, som uppgjorts, har teaterdirektionen framstält anmärkningar, som synas i högsta grad beaktansvärda. Direktionen säger nemligen enligt den kongl. propositionen, sid. 9, att scenen vore något tillökad i golfytan, men samma olägenheter, som vidlådde den nuvarande scenen, qvarstode oförändrade, i ty att den fortfarande skulle bibehålla sitt gamla läge i ett hörn af byggnaden, hvarigenom en planmessig koncentrisk gruppering kring scenen af dekorations- och attributmagasin äfvensom klädloger m. m. omöjliggjordes, hvarförutom densamma, såsom begränsad af yttervägg, skulle, hädanefter som hittills, sakna möjlighet till förlängning.

Vidare anmärker direktionen, att "det utrymme för magasinering af dekorationer, hvaröfver de kongl. teatrarne disponerade, redan nu vore ytterst knappt. Enligt professoren Jacobssons förslag n:o 1 skulle detta utrymme dock ytterligare minskas med 11,000 qvadratfot dels genom förändring af dekorationsmagasinet, dels genom borttagande af det å teaterns tomt befintliga plåtskjulet", och "det vore då uppenbart, att annat magasinsutrymme åt dessa dekorationer måste anskaffas". — På sid. 10 heter det ytterligare:

"Enligt ritningarna skulle dekorationsmagasinets golf komma att ligga minst 5 fot öfver scengolfvet. En sådan anordning skulle medföra, att kulisser och större dekorationer icke kunde transporteras i stående ställning, utan att de måste stjelpas. Men då ett dylikt transportsätt ej allenast i otrolig grad skadade dekorationerna, utan äfven ansenligt ökade transportkostnaderna, ansåge direktionen det vara vigtigt, att denna anordning ändrades."

På sid. 11 säger direktionen, att den likväl *icke anser sig böra afstyrka* det af professor Jacobsson upprättade förslaget, oaktadt detsamma innebure en allt annat än tidsenlig anordning af teatern. Med den föreslagna ombyggnaden vore teaterfrågan alltså visst icke aflägsnad ur verlden. Det skulle nog icke dröja många tiotal af år, innan man äskade anslag för uppbyggande af en fullständigt ny teater.

Efter förslaget om operahusets ombyggnad följer frågan om anslaget till teaterverksamhetens uppehållande. När Riksdagen de senare gångerna beviljat medel till upprätthållandet af teaterverksamheten, så har det skett med uttryckligt förbehåll, att icke något vidare af statens medel skulle få användas till detta ändamål. Huru nu detta har hållits, torde herrarne kunna finna af statsutskottets utlåtande, sid. 8 och 9. Af detta utlåtande framgår nemligen, att, om jag undantager år 1883, då en reparation efter vådeld var nödvändig, Riksdagen år 1884 utöfver det ordinarie anslaget beviljat för teaterverksamheten ett extra anslag af 40,000 kronor, till betalning af teaterns skuld 143,000 kronor och till

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

skydd mot eldfara 5,669 kronor. Redan 1885 blef det dock åter nödvändigt att betala en skuld å 87,470 kronor. Hvilken respekt har Kongl. Maj:t under sådana förhållanden haft för de vilkor, som Riksdagen fäst vid de beslut, genom hvilka den beviljat de äskade anslagen för teatrarne?

Vid förra riksdagen yttrade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: "Under den senast förflutna treårsperioden har icke någon skuldsättning ifrågakommit. Detta är för mig så mycket angenämare att kunna konstatera, som vid 1884 års riksdag en del representanter med mycken visshet förutsade, att hundratusentals kronor skulle komma att utgöra det belopp, som de kongl. teatrarne skulle komma att i skulder åsamka sig under följande tre år, och Riksdagen få nöjet att betala. Kongl. Maj:t har varit nog lycklig att icke behöfva begära någon sådan ersättning af Riksdagen." Således: i juni 1887 fingo vi från statsrådsbänken höra, att icke alls några teaterskulder funnos. Men genom den kongl. propositionen detta år få vi veta annat. Under spelåren 1883—1884 har teatern åsamkat sig en skuld af 7,683 kronor 30 öre och under spelåret 1886—1887 en dito af 44,352 kronor 10 öre. Lägges dertill bristen för i år, så uppgår skuldsumman för spelåren 1883—1888 till sammanlagdt 128,796 kronor 72 öre. Hvarför fick man icke vid den förra riksdagen veta, att en skuld förefans, utan i stället från statsrådsbänken höra konstateras, att så icke alls var förhållandet?

Det vare långt ifrån mig att vilja kasta någon skugga på Kongl. Maj:ts regering eller den statsrådsledamot, som vid det tillfället förde regeringens talan; men, mine herrar, den mannen måste hafva varit förd bakom ljuset. Och hvem är det i sådant fall, som fört honom bakom ljuset? Jag föreställer mig, att det icke är någon annan än kongl. teaterdirektionen. Huru vida ett sådant sätt att gå till väga hör till de sköna konsterna, lemnar jag derhän; mig förefaller det snarare såsom hörande till taskspelarekonsten.

Med denna fråga sammanhänger vidare frågan om det anslag, som förra året begärdes till reparation af den stora operan. Kongl. Maj:t begärde då 28 tusen och några hundra kronor — jag minnes icke precis siffran, men det var mellan 28 och 29 tusen. Riksdagen afslog denna proposition, under fullkomligt medvetande om hvad det gälde. Kongl. Maj:t använde icke förty 32,700 kronor eller nära 33,000 till en reparation. Jag tog mig friheten att göra anmärkning deremot vid remissen af den kongl. statsverkspropositionen. Herr finansministern svarade då, att de der 33,000 kronorna varit en alldeles nödvändig utgift för behof, som man icke hade kunnat förutse, när Kongl. Maj:t begärde anslaget i fjor. Jag kan ej fatta detta. I den kongl. propositionen i fjor förelåg en så fullständig utredning både om teaterns förskräckliga eldfarlighet och om den fara, som enligt öfverintendentsembetets utlåtande låge deri, att teatern helt enkelt när som helst kunde rasa, att hvar och en mycket väl såg, att en reparation var nödvändig, för så vidt teaterverksamheten skulle fortsättas.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Jag tog mig med anledning deraf friheten fråga, om det ej i Stockholm funnes någon myndighet, som hade rättighet att stänga ruckel, som voro farliga för menniskor, som befunno sig derinne. Det var alltså under fullt medvetande om hvad det gälde, som Riksdagen vägrade att bevilja de äskade 28,000 kronorna. Kongl. Maj:t har ej fäst afseende vid Riksdagens beslut.

Men ännu är historien icke slut. När den stora reparationen i somras var färdig, hette det, att man nu ändtligen hade tryggat åskådarne mot eldfara. Emellertid upplyser nu den kongl. propositionen, att detta alls icke är förhållandet. Det är icke allenast samma fara nu som då, att teatern skall instörta, utan äfven eldfaran är alldeles förfärlig. I propositionen heter det nemligen, "att den nuvarande teatersalongens omslutningsmurar vid tredje och fjerde raderna, hvilka murar å äldre ritningar öfver teaterbyggnaden betecknas med en tjocklek af två tegelstenar, i verkligheten utgöras af träståndare, beklädda med träpanel, hvarå rörning och puts finnas anbringade. Denna anordning, som nu först, då en noggrann undersökning och uppmätning blifvit för den ifrågasatta nybyggnaden nödvändig, konstaterats, är naturligtvis i högsta grad eldfarlig och synes för åskådarnes trygghet så betänklig, att den ensam borde vara till fyllest för att påkalla en ombyggnad af teatersalongen." Hvad har man således vunnit med de 33,000 kronor, som Kongl. Maj:t har utgifvit för att förebygga eldfara i den kongl. operan? Rakt ingenting. Man har för denna summa icke ens undersökt väggarne, huru vida de äro af trä eller sten. Först då hela summan gått åt, upptäcker man detta. Jag antager, att om Riksdagen beviljade anslag till afhjelpande af den nu upptäckta bristen, så skulle man snart upptäcka någon mera och sålunda tvinga Riksdagen att gång på gång utgifva medel till detta ändamål. Jag kan icke finna, att detta är rätt, och derför kommer jag att rösta emot det begärda anslaget till betäckande af denna utgift.

De summor, som Riksdagen under de senare åren anslagit till de kongl. teatrarne, äro allt annat än bagateller. Statsutskottet visar, att från och med 1883 de kongl. teatrarne hafva slukat en summa af 775,687 kronor, eller i medeltal mer än 129,000 kronor årligen. Detta utgör dock icke stort mer än hälften hvad staten i verkligheten lemnat de kongl. teatrarne. Utom dessa direkta penningeanslag har teatern uppburit hyror med omkring 40,000 kronor samt haft sina egna lokaler hyresfritt, hvilket väl kan uppskattas till 50,000 kronor. Allt detta sammanlagdt torde alltså godt kunna värderas till 90,000 kronor årligen, eller under 6 år 540,000 kronor. Det verkliga statsbidraget till de kongl. teatrarne har således uppgått till mer än 1,300,000 kronor på de sista 6 åren. Detta är, mine herrar, icke långt ifrån samma summa, som det gäller att under loppet af de följande 7 åren utöfver redan för ändamålet afsatta belopp utbetala för ett nytt riksdagshus och ett nytt riksbankshus — en fråga, hvarom så mycken strid rådde vid vårt sista plenum.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Under sådana förhållanden, herr talman, skall det vara uppenbart, att jag på intet vis kan tillstyrka Kongl. Maj:ts anhållan om anslag vare sig till en ombyggnad af den kongl. teatern eller till teaterverksamhetens fortsättande eller till betäckande af de skulder, som de kongl. teatrarne, Riksdagen ovetande, under de gångna åren åsamkat sig.

Herr Redelius: Fastän jag är motionär i ämnet, och motionen blifvit föremål för en — om ock välvillig — kritik från statsrådsbänken, så skall jag dock icke vara mångordig. Jag behöfver så mycket mindre vara det, då jag nyss hört, att det mål, för hvilket herr statsrådet sade sig sträfva, är precis detsamma som det, för hvilket jag sträfvar, nemligen att statens bidrag till de kongl. teatrarne skola upphöra, och teatrarne öfverlåtas till ett enskildt konsortium.

Då vi sålunda äro ense om målet, synes det mig gagnlöst att tvista om vägen och sättet att nå detsamma.

Jag vill också gifva ett erkännande i en annan vigtig punkt, deruti vi kunna tyckas vara af olika mening. Det säges, att man måste vara konstkännare för att kunna bedöma denna fråga. Så mycket torde jag dock få anses känna om konst, att jag kan anses förstå hvad jag säger, då jag nu förklarar, att jag visserligen icke förtjenar namnet konstkännare i sträng bemärkelse, men att jag det oaktadt tror mig förstå *sångens* värde. Det är med glädje jag begagnar tillfället att uttala och särskildt betona detta, ty sångens värde erkänner jag såsom mycket stort, och jag sätter så högt värde på sång, att om den urartar, så att det i stället för sång blir missljud, jag då anser den såsom en *fallen engel*.

Ännu ett annat erkännande vill jag gifva. Man har här gjort en jemförelse mellan det bättre och det sämre. Och det är klart, att hvar och en gifver företrädet åt det bättre och icke åt det sämre. Vore det nu så att man kunde få en scen, der det bättre förekom, åtminstone högst väsentligt, om icke uteslutande, skulle vi alla, tror jag, vara ense om att gifva företräde deråt. Men då denna sak nu icke föreligger, så att något i det hänseendet *nu* kan göras, skall jag icke vidare yttra mig derom.

Jag kan för öfrigt mycket gerna afstå från att besvara det myckna andra, som yttrats i denna sak. Jag vill endast, att staten skall kunna kontrollera teaterverksamheten, så att man der slipper ifrån dåliga saker, men jag vill icke, att det skall kunna sägas, att svenska folket eller Riksdagen drifver teaterverksamhet, och derför har jag motionerat för att få något uppslag i saken till en annan ordning. Ty jag tror, att så länge Riksdagen fortfar att bevilja det ena anslaget efter det andra, komma vi icke ur den nuvarande ställningen, som är sådan, att man äfven från de varmaste teatervänner hör de svåraste klagomål framställas. Äfven desse anse ställningen ohållbar, och då icke något nytt uppslag kan komma, förr än Riksdagen säger nej till alla anslag, har jag väckt min motion och yrkar derför nu bifall till utskottets förslag.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herr Lindmark: Det är naturligtvis under mycket ogynsamma förhållanden man tager till ordet till förmån för samma åsigt, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss uttalade. Man har statsutskottet emot sig, och en andans man har motionerat om indragning af alla anslag till de kongl. teatrarne.

Jag vill då till en början medgifva, att jag väl kan förstå, hvarför statsutskottets ledamöter år för år blifvit allt mera irriterade af den ständigt återkommande skuldsättningen af teatern och svårigheten att få teaterverksamheten ordnad på annat sätt, men jag tycker dock, att de å andra sidan bort något rättvisare, än nu varit fallet, bedöma regeringens ställning till frågan. Regeringen har nemligen icke uttalat något hallsstarrigt *non possumus* eller sagt, att hon icke ämnar i detta fall vidtaga någon åtgärd för olägenheternas afhjelpande, utan regeringen har tvärtom på grund af förhållandenas egen natur funnit det vara möjligt att härutinnan gå Riksdagens önskningar till mötes. Man klagar här öfver den stora skuld, som teatern åsamkat staten. Ja väl, men om Riksdagen gifvit teatern ett förslagsanslag, och arten af dess verksamhet är just sådan, att den bort hafva ett sådant anslag, så hade den kommit i alldeles samma ställning som beträffande många andra anslagstitlar nu är fallet, nemligen att anslaget opåtaldt fått öfverskridas, och det finnes troligen förslagsanslag, som öfverskridits med dubbla beloppet. Men med den afvoghet, som under en följd af år yppat sig mot teaterverksamheten, har det varit omöjligt att få teateranslaget under denna form, och teatern har derför fått nöja sig med de bestämda belopp, som gifvits dels af Riksdagen och dels af Hans Maj:t Konungen, samt inkomsterna af teaterhuset. Det är då naturligt, att de summor, som utgöra bristen, kunna vexla betydligt för olika år, ty de bero af publikens freqvens, och denna är omöjlig att beräkna.

Jag vill visst icke i allo underkänna det berättigade i herr Waldenströms kritik af vissa pjeser, men å andra sidan måste billigtvis tagas hänsyn till att, om under dylika förhållanden någon gång pjeser upptagas, som icke i allo bestå inför kritiken, teaterstyrelsen i viss mening kan vara ursäktad, när sådana pjeser visat sig vara goda kassapjeser.

Jag fruktar för öfrigt att Riksdagen sjelf har litet på sitt samvete beträffande det läge, hvari denna fråga nu befinner sig. Vid 1881 års riksdag hemstälde Kongl. Maj:t, att dramatiska teatern måtte öfverlemnas till honom, mot det att han åtog sig att då betala teatrarnes skuld, men Riksdagen svarade nej. En reprseentant — jag tror det var på stockholmsbänken — sade då, att Kongl. Maj:t ändå skulle nödgas betala teatrarnes skuld. Hans Maj:t Konungen betalade äfven då öfver 300,000 kronor af egna medel för gäldande af teaterns skuld, men detta kunde naturligtvis icke falla honom i smaken, hvarför finansdepartementet derefter fick öfvertaga teatrarne. Sedan har man hankat sig fram, hufvudsakligen genom gemensamma voteringar, till dess att frågan nu kommit till sin spets. Egendomligt är, att just två andans män derom uttala en så sträng censur samt anse att det på teaterns

portar borde spikas upp ett anslag: stängd på grund af insolvens och utbjudes att hyra. Riksdagen vet dock mycket väl, att staten i alla fall måste betala dessa skulder, som naturligtvis måste honoreras, och detta veta nog äfven herrar Waldenström och Redelius.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Vidare säger man, att konsten, sedan staten tagit sin hand från den lyriska och den dramatiska scenen, af ett konsortium skall uppehållas på ett värdigt sätt, och detta i ett dylikt teaterhus, som lider af betänkliga bristfälligheter. Men detta är naturligtvis omöjligt och detsamma som att vilja stänga teatern och kasta dessa 450 personer, som vid den haft sin verksamhet, ut på gatan. Då herr Waldenström grundade sitt yrkande på bifall till utskottets förslag hufvudsakligen på underhaltigheten af ett par omnämnda pjeser, hvilka pjeser jag dock icke sett och som jag sålunda icke kan bedöma, blir konseqvensen af detta hans yttrande den att, derför att teaterns direktör vid ett eller annat tillfälle upptagit mindre goda pjeser, skall teatern nu stängas och alla dess sujetter kastas ut på gatan. Det kan man kalla censur med besked. Så långt kan jag icke gå i sedlig indignation. Jag tror, att teatern har en uppgift i det skönas verld, och till och med den siste talaren var med om att gifva den en plats i kulturlifvet.

För min del tror jag, att det är den lyriska scenen, som hufvudsakligast behöfver uppehållas med statsanslaget och kräfver ett sådant, ty en stor lyrisk scen kan icke i något land, med undantag möjligen af England, uppehållas utan sådant understöd. Men herr Waldenström talade alls icke om den lyriska scenen eller om framförande af sådana pjeser som Shakspeares och Molières, utan endast om den dramatiska verksamheten i ett par speciella fall. Men den lyriska scenens upprätthållande anser jag nödvändigt, ty endast derigenom blir det möjligt för personer, som egna sig åt musik, att få ett fält för sin verksamhet och att få sina kompositioner uppförda på ett värdigt sätt, och många hafva den kongl. teatern att tacka för att deras kompositioner kommit fram och blifvit kända. Jag behöfver icke här anföra några namn. Är nu sådant icke värdt uppmuntran? För min del anser jag det vara det. Vi veta alla, huru man i vår tid på alla områden sträfvar att göra det sköna gällande. Hvad det sköna egentligen är, är svårt att beskrifva, men man känner sig instinktmessigt orolig inför det som saknar harmoni, ja till och med om man ser en tapet med oroligt mönster och skrikande färgkontraster, blir man obehagligt berörd deraf. Man sträfvar sålunda öfver allt att höja publikens smak från och med konstindustriens område hela skalan uppför till konstens högsta områden, bland hvilka musiken står så högt, att den icke borde få falla.

Herr Waldenström frågade vidare, huru regeringen kunnat utan Riksdagens begifvande disponera 32,000 kronor, som staten gifvit ut för undanrödjande af eldfara eller risk för publiken. Jag vill visst icke i allo underkänna anmärkningens befogenhet, men jag vill dock säga, att genom dessa 32,000 kronor har staten besparats en ännu större utgift, hvilket äfven statsutskottet insett, och ehuru formen för ifrågavarande utgift icke alldeles var sådan

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

som Riksdagen brukar godkänna, så var det dock reson i saken, och om vederbörande handlat på annat sätt, hade det varit oförsvarligt.

Se vi nu efter, hvilka statsinstitutioner egentligen kunna hänföras till konstens område, så finna vi att Riksdagen bland annat gifvit anslag till fria konsternas och musikaliska akademien. Menniskorna äro till sitt själslif så olika beskaffade, att den enes anlag har sin rätta verksamhetskrets på ett håll och den andras på ett annat. Stänga vi nu stora teatern, hafva vi qvar som fält för de dramatiska anlagen endast sekundteatrarne, som, säga hvad man vill, dock icke i allo tillfredsställa de anspråk, man har på en teaterverksamhet.

Härvid kommer jag att tänka på den gamla satsen: tempora mutantur et nos mutamur in illis. Nu uppträda två andans män mycket strängt mot teatrarne, men för några århundraden sedan, då folket roades genom marktschrejare och colombiner, som uppförde all möjlig uselhet, då tog kyrkan hand om saken och började låta i sjelfva kyrkorna uppföra de s. k. moraliteterna och mysterierna, hvari prester voro aktörer, ja till och med spelade hin håles rol, och der de gingo så långt i fördragsamhet, att de till och med fördrogo den s. k. åsnefestens uppförande på ett sådant rum. Men denna tid var presterskapet så pass klokt, att det insåg att folket någon gång behöfde roa sig, och derför införde det dessa skådespel, såsom något bättre än det, som annars bjöds det. Man må för sin person hysa hvilka åsigter man vill, men det är icke värdt att man, som en puritan, säger, att folket icke får roa sig, att det är förkastligt att dricka ett glas vin eller ett glas punsch, ty på denna rigorism kan komma ett bakslag, såsom det hände i England, då Carl II kom till tronen. Man kan der se, huru långt det sedliga förfallet kan gå. Det innebar emellertid, detta förfall, en protest emot en föregående tids öfverdrifna puritanväsende.

Det har redan förut blifvit påpekadt, och jag påpekar det ytterligare, att om utskottets förevarande förslag bifalles, så är det slut med den kongl. teatern, och 450 personer kastas ut på gatan. Och hvad regeringen, som fått öfvertaga detta arf, skall taga sig till, är för mig alldeles mörkt. Några vid teatern anställde personer hafva väl lifstidsengagement, men huru skola de öfrige behandlas. Bland desse finnas många framstående konstnärer. Man säger helt enkelt åt dem, såsom i Othello: "Mohren har gjort sin tjenst, mohren kan kan gå". Men det är ej nog härmed. Inom hufvudstaden finnes en stor massa handtverkare och andra, hvilka med afseende å sitt arbete stå i förbindelse med teatern, och teaterns stängning kommer naturligtvis att inverka mycket störande på deras verksamhet. Det, som således här i den sedliga indignationens namn förordas, kommer att medföra så mycken nöd och så mycken sorg, att jag i Riksdagens protokoll vill nedlägga min allvarliga protest emot ett så våldsamt steg.

Det satt för omkring 20 år sedan på stockholmsbänken en man, som nu är död, men hvilken jag önskade uppstånden från de döda

för att säga några ord till förmån för artisten och hans verksamhet. Han skulle kunnat framhålla den tacksamhet och erkänsla, allmänheten är honom skyldig. Artisten har icke någon lätt uppgift. Den lyriske och dramatiske artisten har säkerligen ett lif mera upptaget af arbete än de fleste af oss. Den dramatiske artistens verksamhet ligger i det muntliga föredraget och i derigenom framkallade ögonblicksstämningar hos åskådarne, hvilka dock kunna lemna de varaktigaste intryck; han måste skrifva så att säga i rinnande vatten. Och genom träget studium af de dramatiske författarnes tankar och genom försöken hos artisten att fatta dessa och återgifva dem rätt vid den sceniska framställningen komma de stora tankarne och konflikterna, som författaren velat få fram, renare och klarare till oss än eljest. Artisten måste verka genom sin person, genom det lefvande ordets magt. Ty hvar och en måste väl medgifva, att det är en stor skilnad uti att se Hamlet uppföras eller att läsa den. Den dramatiske artisten är den förmedlande länken emellan författaren och allmänheten. Det är han, som genom sin inspiration uppfattar och ger lif åt författarens tankar och förklarar för oss hvad denne innerst menat. Den, hos hvilken icke känslans strängar dallra vid åhörandet af en storslagen symfoni eller en stor dramatisk mästares arbeten, den må säga: bort med teatern!

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Jag kan väl ej så fullständigt sätta mig in i dessa artisters lif, men det tror jag, att det vore ett så hårdt och grymt beslut, som nu skulle fattas genom ett bifall till statsutskottets hemställan, att jag nu deremot vill inlägga min bestämda protest. Och jag anser derjemte, att Sverige såsom kulturstat går tillbaka genom att Riksdagen omöjliggör för denna institution att kunna existera.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr vice talmannen Sv. Nilsson: Då jag deltagit i utskottets beslut och delar den uppfattning, som legat till grund för detsamma, så ber jag att med några ord få angifva skälen härför. Jag ber dervid att få gifva herr statsrådet och chefen för finansdepartementet rätt i den uppfattningen, som af honom uttalades, att den kongl. teatern verkligen är en bildningsanstalt af den beskaffenhet, att det bör betraktas såsom ett allmänt ändamål att söka upprätthålla den. På denna grund har jag också hittills ansett att staten bort till begränsade belopp bidraga till teaterverksamhetens uppehållande. Men allting måste hafva sin gräns. Och, såsom kammaren nogsamt har sig bekant, har Riksdagen gång efter annan, det ena året efter det andra, beviljat anslag till teatern under uttryckligt förbehåll, att det bidrag, staten lemnade, skulle vara allt, hvarmed staten till denna institution bidroge, samt att några vidare statsmedel ej finge för teatern anlitas. Men hvilka vilkor man än må hafva inlagt, finner man ändock, att dessa vilkor aldrig blifvit respekterade. Det ser ut som teaterstyrelsen helt enkelt anser sig kunna behandla Riksdagen hur den behagar. Och det måste ju en gång blifva slut på detta förhållande. Ty om anslagen fortfarande beviljas under samma vilkor

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

som hittills, finnes icke någon garanti för, att icke precis samma förhållanden, som nu föreligga, återigen uppstå, då teatern någon tid bedrifvits. Detta är orsaken, hvarför jag för min del tror, att Riksdagen en gång bör visa, att den har magt att neka alla anslag till teatern, till dess förhållandena kunna ordnas på det sätt, att dessa brister icke återkomma. Nu har man sagt, att det lemnats den garanti från regeringens sida, då herr finansministern yttrat att under hans tid såsom finansminister icke något ytterligare ökadt anslag skulle för teatern begäras. Jag önskar icke, att herr finansministern skall lemna denna sin post, men ingen kan dock veta, huru länge han der qvarsitter. Och det är dessutom uppenbart, att det förslag, som här föreligger, icke i bästa fall kan lemna någon garanti för längre tid än fem år efter teaterns ombyggnad. Konsortiet skulle väl vara bildadt, innan anslaget till byggnaden finge lyftas, men efter de fem årens förlopp, hvar skola vi då stå i denna fråga? Det kan ju lätt inträffa, att vid denna tids förlopp något sådant konsortium ej kan bildas, och då har man fått teatern ombyggd, men nödgas sannolikt detta oaktadt åter komma till Riksdagen med begäran, att teaterverksamheten skall uppehållas såsom hittills skett. Om man lemnar det begärda anslaget till byggnaden i form af lån eller direkt tillskott, förefaller mig vara alldeles detsamma. Ty jag är förvissad om, att när den tid komme, då lånet skulle betalas, så hade teatern intet att betala med, utan att Riksdagen finge afskrifva hela beloppet. Och jag vill derför gifva reservanterna rätt så till vida, att om något anslag skall beviljas, så är det lika så godt att bevilja det först som sist i form af direkt tillskott och ej såsom lån. Men jag har icke heller kunnat biträda denna reservanternas mening. Jag tror dessutom att, om en ombyggnad skulle beslutas, det vore större skäl att göra denna mera omfattande än hvad här föreslagits, hvilket jag tror vara nödvändigt, innan man kan hoppas att teatern skall kunna bära sig. Jag har mig bekant, att så höga köpeanbud varit gjorda för den stora teatern och teatertomten, att köpesumman mycket väl skulle räckt till uppförande af en helt och hållet ny teater, som således icke behöfde kosta staten någonting. Och jag tror att det är derhän, man i denna fråga bör komma till sist. Men förslag i sådan rigtning föreligger icke nu. Med antagande af det nu förevarande förslaget skulle man icke vinna större utrymme på teatern och inga väsentligt förbättrade anordningar emot eldfara, utan skulle scenen blifva densamma som förut. Och det anser jag vara ett hufvudvilkor för att teatern skall kunna bära sig, att utrymmet blir större och att flere platser beredas, så att recettinkomsterna derigenom må kunna blifva större.

Nu har man klandrat statsutskottet derför, att utskottet velat medgifva Kongl. Maj:t rätt att upplåta teatern och dess materiel utan statsanslag, men med föreskrift i alla fall, att teaterverksamheten skall upprätthållas på ett konsten värdigt sätt. Men jag kan icke finna annat, än att det varit alldeles nödvändigt från Riksdagens sida, när den medgifvit Kongl. Maj:t denna rätt, att äfven göra detta förbehåll. Man tänkte sig att, då Kongl. Maj:t

fått rätt att använda teatern på sätt förslaget innehåller, medgifvande skulle kunna lemnas åt utländska sällskap eller de nuvarande artisterna eller annat konsortium, som skulle kunna finna det för sig fördelaktigt att spela på teatern, och Kongl. Maj:t har ju då rätt att åt dem upplåta teatern med de bidrag, som kunna anses vara behöfliga, hvilka då finge tagas från de hyror, som utgå för uthyrda lokaler i teaterhuset, hvarjemte det ju beror på Konungen sjelf att låta sitt bidrag fortfarande utgå eller icke. Men det finnes ännu en utväg för teatern, nemligen att vända sig till Stockholms stad. Och oaktadt stadsfullmägtige sagt nej och genom Riksdagens beslut i fjor Stockholms stad undgick att lemna något bidrag, så tror jag likväl, att denna utväg ännu återstår. För min del anser jag det vara Stockholms stads pligt att träda emellan för att hindra teaterns stängning, och vill den icke det, då må teatern stängas. Ty visar det sig, att Stockholms stad icke har större intresse för teatern, än att den kan afslå denna vädjan till kommunen, sedan Riksdagen sagt nej, så må teatern gerna stängas. Inom hela landet härleder sig den största motviljan emot teateranslaget just deraf, att Stockholms stad icke lemnar något bidrag till denna teater. Detta synes mig äfven vara ett ganska kraftigt och vägande skäl för Riksdagen att nu bifalla utskottets hemställan, för att dermed få utrönt, i hvad mån något intresse för teatern finnes hos Stockholms kommun. Statsutskottet har också sagt i sin motivering, att när teatern blifvit öfverlemnad till ett konsortium, och Riksdagen vunnit trygghet för att ej behöfva vidkännas några utgifter för teatern utöfver det beviljade anslaget till densamma, så skall Riksdagen också vara villig att bidraga till teaterverksamhetens upprätthållande. Men detta tror jag aldrig hädanefter bör komma att ske, med mindre Stockholms kommun äfven lemnar sitt bidrag. Man har också sagt, att Kongl. Maj:t icke borde berättigas upplåta teatern i dess närvarande skick till följd af dess stora eldfarlighet, och det kan verkligen, efter hvad man på sista tiden erfarit, vara mycket fråga om lämpligheten häraf. Men jag beklagar då, att regeringen kastat ut öfver 32,000 kronor för att afhjelpa förefintlig eldfarlighet i teatern, och jag kan då icke förstå, att det finnes något skäl för att bevilja dessa medel, som härför nu äro begärda, om det för teatrarnes skyddande mot eldfara begärda anslaget icke gjort någon nytta. De reparationer, som blifvit gjorda å de kongl. teatrarne, hade jag emellertid trott vara af den beskaffenhet, att teatrarne utan fara ännu skulle kunna användas någon tid; annars äro de ju rent af bortkastade.

Angående anslag till de kongl. teatrarne, m. m. (Forts.)

Det är redan påvisadt, hvilka orimligt höga belopp Riksdagen år efter år anvisat till de kongl. teatrarne, sedan de öfverflyttades till finansdepartementet. Till denna summa har talaren på gefleborgsbänken lagt åtskilliga andra, som naturligtvis gjort slutsumman större, och det blir den också, om man medräknar såsom inkomst den hyra af teaterbyggnaderna och tomterna, som under dessa år bort lemnas. Men det är dessutom en post uteglömd, och det är de 6,000 kronor Riksdagen anslagit såsom årligt bidrag

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

till pensionering af teaterpersonalen, så att summan ökas dessutom i alla fall med detta belopp.

Nu har man också sagt, att hela personalen skulle blifva brödlös, om Riksdagen nu nekade alla anslag till teatrarne. Af hvad jag redan anfört torde herrarne finna, att jag icke anser att teaterverksamheten kommer att upphöra på de kongl. teatrarne, och att det således icke kan vara någon fara för att personalen skall komma på bar backe. Men jag får säga, att Riksdagen icke har några skyldigheter i detta fall, emedan Riksdagen aldrig gått in på att bevilja teaterpersonalen några pensioner, men väl lemna bidrag till desamma. Pensionsreglementet för teatrarnes personal har aldrig varit underställdt Riksdagens pröfning, och således har Riksdagen icke den ringaste skyldighet att träda emellan. Det är ju en annan sak, om Riksdagen vill göra det af medlidande och anser att personalen gjort sig förtjent deraf. Men jag tror, att till framställningen derom Riksdagen äfven bör säga nej för att en gång få rent slut på alla statsanslag till dessa teatrar. Jag anser att detta skulle vara i teatrarnes eget intresse, och det är också derför som jag biträdt detta förslag, ty jag tror att det icke är möjligt att få ett sådant lif i teatrarnes verksamhet, som det bör finnas, förr än Riksdagen visat att Riksdagen icke vill fortgå på den väg, som hittills följts. Skulle det icke lyckas att ordna teaterfrågan på ett tillfredsställande sätt, sedan Riksdagen nekat anslag, kan jag icke se att något annat återstår att göra, än att teatrarne öfverlemnas till Kongl. Maj:t, hvarigenom samma förhållande skulle återinträda, som existerade innan teatrarne öfverflyttades till finansdepartementet, och då får Kongl. Maj:t ordna saken bäst han kan.

Herr Lindmark hade åtskilliga anmärkningar att göra mot utskottets förslag, men efter hvad jag kunde märka, vände han sig egentligen mot andans män, och då han icke såsom sådana betraktade utskottets ledamöter, torde jag icke behöfva ingå i något svaromål rörande de anmärkningar, som af honom framställdes, i all synnerhet som jag tror att de, som anmärkningarna rigtades emot, mycket väl kunna försvara sig sjelfva. Jag vill blott nämna ett par ord med anledning af den ärade talarens antydan derom, att Riksdagen borde lemna ett förslagsanslag till de kongl. teatrarne lika väl som Riksdagen lemnar sådana anslag till andra statsinstitutioner. Det är dock härvid att märka, att de kongl. teatrarne, ännu icke åtminstone, äro någon statsinstitution. Jag tror derför att vi böra betacka oss för det förslaget. Om Riksdagen skulle lemna ett förslagsanslag till teatrarne, lärer erfarenheten oss nog, hvad detta skulle kosta staten. Icke försloge det då med småsummor, som man påstår att det nu är som användas för teatrarne af statsmedel.

Af hvad jag nu anfört torde kammaren finna, att jag för min del på långt när icke är ovilligt stämd mot de kongl. teatrarne, och jag tror icke heller att man skall kunna säga att utskottet varit det heller, om man med uppmärksamhet läser utskottets motivering. Men jag är, i likhet med utskottet, fullkomligt öfver-

tygad derom, att det måste göras slut på det nu rådande tillståndet, och det får man icke förr än man visat, att man eger kraft att afslå de begärda anslagen. Detta innebär på långt när icke något misstroende mot finansministern, som jag tror vill göra allt för att ordna frågan, och detta utskottets förslag är enligt min tanke ett så kraftigt handtag i hans sträfvanden i sådan rigtning, att han kanske icke sjelf uppfattar hur kraftigt det är.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

På grund af dessa skäl anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Så nära som de kongl. teatrarne nu äro att stängas för en obestämd tid hafva de väl aldrig förut under de senaste decennierna varit. Jag är en bland dem, som hysa de största betänkligheter att taga detta sista steg för vidtagande af en sådan åtgärd, och derför kan jag icke vara med om det förslag utskottet nu framstält. Jag hoppas herrarne tro mig, då jag säger att dessa betänkligheter icke endast härleda sig derifrån att jag är bosatt i Stockholm, ty det är som svensk medborgare jag fruktar för de kongl. teatrarnes öde. Hur man än resonerar i denna fråga, kommer man alltid tillbaka till det spörsmålet: är det verkligen statens skyldighet att underhålla en nationalteater? Man må nu hafva hvilken åsigt som helst om statens ändamål, men att staten har till uppgift att bereda sina medborgare en god och sund bildning, lär väl ingen kunna bestrida. Det torde vara hvar och en af eder, mine herrar, bekant, hur olika bildningen söker sig väg nu mot förr. I forna tider — jag behöfver ju icke hålla mig till något bestämdt årtal eller hundratal — var det kyrkan, skolan och universitetet, som meddelade folket bildning, men på senare tider hafva — det kan väl ingen förneka — tillkommit två utomordentligt vigtiga element i fråga om bildningen, och dessa äro: pressen och teatern. Pressen har jag nu icke att göra med, utan endast med teatern. På den framställas numera alla de lifvets problem, som man kan tänka sig, och detta på ett sådant sätt, att det alldeles särskildt tydligt inprentas hos menniskorna hvad dessa problem innebära. Det kan väl då icke af någon bestridas, att det ligger en ofantligt stor vigt uppå, huru vida dessa problem inom diktens verld uppå scenens område lösas på ett sätt, som visar i hvilken rigtning ungefär en sund och god utveckling bör gå, eller om de behandlas på ett lättsinnigt sätt, så att man neddrager i smutsen hvad som borde vara högt och eftersträfvansvärdt för menniskorna. Man må nu klaga aldrig så mycket öfver att tusentals menniskor besöka dessa teatrar, så är det dock ett faktum, som ingen kan ändra, hur man än uppträder deremot. Folket strömmar i alla fall till teatrarne och lockas med oemotståndlig kraft dit för att åse de taflor ur lifvet, som der uppvisas. Man borde derför, tyckes det mig, kunna komma öfverens derom, att det är af en ofantligt stor vigt att teaterverksamheten, åtminstone på några ställen och särskildt i hufvudstaden, ordnas på ett mönstergilt sätt, och att der gifvas skådespel, som äro värda att ses och begrundas. Herr Waldenström,

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

som väl är den strängaste censor härutinnan kammaren eger, har sagt: "ja, låt vara att detta är rigtigt, men jag har derför ingen garanti för att detta ändamål uppfylles, om vi nu bevilja det begärda anslaget". Och han har åberopat några exempel på, att om också kongl. teaterdirektionen under det förgångna året icke begått så svåra fel, som den gjorde sig skyldig till, när den lät uppföra "Den sköna Helena", den i alla fall har ganska svåra synder på sitt samvete, allt i fråga om dramatiska teatern. Särskildt framhöll han "Hexan" och uppläste några ord, som denna hexa vid något tillfälle uttalar. Men jag frågar, om det i och för sig sjelft kan vara något ondt eller osedligt att på scenen eller i en roman framställa en person med åsigter, som icke äro öfverensstämmande med kristendomen. Åtminstone kan jag för min del icke hysa en sådan uppfattning, och herr Waldenström med sin stora bildning kan icke annat än gifva mig rätt härutinnan. En annan sak hade varit, om författaren till "Hexan" genom allt hvad som yttras i pjesen eller genom sjelfva grunddragen deri velat visa, att kristendomen är en förfelad religion. Men detta tror jag ej herr Waldenström kan påstå om "Hexan". Jag vill anföra ett exempel för att visa, hvarthän en sådan tolkning kan leda. Kristendomen lär oss, att vi skola förlåta våra ovänner, men det finnes väl knappast någon bok, kanske icke ens i herr Waldenströms bibliotek, i hvilken, då någon oförrätt omtalas, författaren icke låter den förorättade utbrista i hat och förbannelse mot sin motståndare. Men icke kan väl en sådan bok derför sägas innehålla osedliga läror. Ett annat exempel. Vi känna alla en tafla, föreställande Judith med Holofernes afhuggna hufvud i handen. Ingen vill väl gerna påstå, att denna tafla lockar till att hugga hufvudet af menniskor i allmänhet. Herr Waldenström behagade vidare tala om "Francillon". Men då han, efter hvad han sjelf sade, icke sett denna pjes, utan endast bedömde den på grund af tidningsrecensioner, så kan jag säga honom, att ehuru i "Francillon" visserligen förekomma åtskilliga ömtåliga scener — och sådana förekomma ju äfven som oftast i verkligheten — så har denna pjes likväl ett ganska stort företräde framför en stor del andra franska komedier, derigenom att den gifver mankönet ganska bäska förebråelser för dess egoism och lättsinne. Slutet på visan blef också, att både herr och fru Francillon anse sig sjelfva för dårar, och det är ju ganska vackert resultat, när man ser en komedi, som framställer de menskliga svagheterna. Om herr Waldenström sett pjesen och icke endast bedömt den efter tidningarnas recensioner, skulle han kanske icke lagt teaterdirektionen så mycket till last att den låtit uppföra densamma. Detta kan ju tyckas vara småsaker, men då man nu så mycket framhållit de kongl. teatrarnes debetsida, kan det vara vigtigt nog att se till, huru vida den i verkligheten är så stor, och man finner då, att ett och annat som dit hänförts kanske snarare bort uppföras på kreditsidan. Detta nu i fråga om den dramatiska teatern.

Det har äfven talats om musiken. Jag vill ej söka analysera den frågan, huru vida musiken kan inverka förädlande på menni-

skan. De, som äro musikaliska, behöfva icke något bevis derför, och för dem, som icke äro musikaliska, är det att tala för döfva öron.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Nu säga de, som icke vidare vilja bevilja anslag till de kongl. teatrarne: vi hafva ju år för år för detta ändamål beviljat ofantliga summor i förhållande till våra tillgångar för öfrigt, och nu kunna vi icke bevilja mera penningar. Ja, nog har Riksdagen beviljat penningar, men om jag skulle våga göra någon anmärkning mot Riksdagen i detta fall, är det den, att Riksdagen icke velat se denna fråga rigtigt i ansigtet, utan alltjemt beviljat för små anslag. Det har sagts och oafbrutet sagts, att de beviljade medlen varit för små och detta oaktadt har Riksdagen ej velat bevilja mera. Anslaget var för några år sedan 75,000 kronor, men Riksdagen nedsatte det till 60,000 kronor och beviljade återstoden blott i i form af ett kreditiv. Det är en gammal sats att en landtbrukare kan vara så hushållsaktig, att han ruinerar sig, och på samma sätt tror jag att representationen förfar med de kongl. teatrarne genom att bevilja dem alltför små anslag. Teaterstyrelsen har derför gång efter annan måst komma med begäran att man skulle betala teaterns skulder. Man har betalt och förgrymmats deröfver, men man har deraf ej låtit lära sig att bevilja så stort anslag, att teatrarne icke hvarje år skulle behöfva frukta för att dö. Det är uppenbart, att förvaltningen icke kunnat vidtaga åtgärder att sätta teatrarne i bättre skick eller sköta dem på billigare vilkor, då den icke vetat, huruvida de skulle komma att existera mera än ett år.

Så säger man: det må vara sant, att denna anmärkning kan göras. Men det största felet är att vi år efter år haft odugliga teaterdirektörer. Ja, i det fallet har så mycket ordats af åtskilliga skribenter i tidningar och tidskrifter, att det vore underligt, om man ej skulle tro att alla teaterdirektioner varit behäftade med det kroniska felet att vara odugliga. Men vi böra icke fästa så mycken vigt vid alla dessa skribenter; ty det finnes numera knappast någon menniska inom Sveriges rike, som tagit studentexamen, hvilken icke anser sig fullkomligt väl begripa en teaters förvaltning, ja fullt ut lika bra som hvilken teaterdirektör som helst. Jag tror derföre, att det icke ligger så mycken vigt vid dessa anmärkningar. Jag medgifver naturligtvis att det förekommit brister vid alla teaterdirektioners förvaltning men öfver hufvud taget icke så stora som man påstått. Jag ber för öfrigt herrarne observera, att vid en stor teaters förvaltning, det finnes många omständigheter, som kunna inverka på finanserna. Man kan uppsätta en opera, som kostar flere tusen kronor, med förhoppning att den skall gå bra. Men den går icke; af någon anledning faller den allmänheten icke i smaken. Å andra sidan kan det hända, att en opera, som man ej tror skola gå, går alldeles utmärkt och inbringar stora summor. Det är sådant, som gör att det är förenadt med stora vanskligheter att sköta en teaters förvaltning. Dessutom veta herrarne mycket väl, att en teaters inkomst beror af recetten, och den åter beror af folkets tillgångar för tillfället. Derigenom kan

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

ofta en skilnad i inkomst för teatern uppstå på 100,000 à 150,000 kronor på ett år, och då är det ju uppenbart att brist mycket lätt under ett år kan inträffa.

Beträffande den föreslagna ombyggnaden af kongl. stora teatern gjordes först af herr Waldenström anmärkning mot det af professor Jacobsson uppgjorda förslaget, och herr vice talmannen sade sedan, att han icke ville vara med om denna så kallade ombyggnad utan önskade att teatern skulle helt och hållet nybyggas. Ja, deremot har jag ingenting att invända. Men det är uppenbart, att, om man vill att teatern skall nybyggas, man ej får vägra anslag under tiden. Hvad skall då blifva af alla dessa 450 à 500 personer, som äro anstälda vid teatern? De skingras all verldens väg, och man kan sedan icke inrätta en mönsterteater på en gång och i hvilket ögonblick som helst.

Man har vidare sagt, att det är Stockholms stad, som skall gifva anslag, men att staten från sin synpunkt icke vidare skall lemna penningar. Men i så fall hade det ju gått lätt an för utskottet att i sitt förslag upprepa hvad man i det afseende sagt förut. Det är ju möjligt, att Stockholms stadsfullmägtige nu skulle ansett denna hotelse mera allvarsam än förr. Men man har icke ens framstält något sådant förslag.

Det har redan förut nämnts, att, om utskottets förslag nu skulle gå igenom, resultatet skulle blifva, att all den vid teatrarne anstälda personal blefve utan bröd. Det kan icke förnekas, att det ligger något djupt tragiskt deri, att omkring 450 personer, som haft uppehälle af en institution, skola ställas på bar backe. Herr vice talmannen yttrade, att detta visserligen kunde vara ledsamt, men staten borde aldrig åtagit sig att underhålla dessa personer. Det har staten visserligen icke. Men det är dock fråga om en statsinstitution, som bestått öfver 100 år, och de, som fäst sitt öde vid denna institution, kunna hafva haft anledning att hoppas att staten ej skulle kasta dem vind för våg.

På grund af hvad jag nu anfört och med åberopande för öfrigt af de skäl, som af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet blifvit framhållna, skall jag bedja att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Nils Petersson i Runtorp: Jag har gjort några anteckningar rörande åtskilliga punkter i herr finansministerns framställning och skulle med anledning deraf bedja att få yttra några ord.

Herr statsrådet började sitt anförande med att framhålla nyttan och nödvändigheten af föreställningar på teatern genom att jemföra dem med romaner. Jag tror att denna jemförelse icke var så illa vald. De gånger jag varit i tillfälle att se teaterpjeser har jag åtminstone tyckt att den dramatiska handlingen verkligen åskådliggör romanens innehåll. Har man då litet förstånd och omdömesförmåga, synes det mig, som om man lämpligen kunde köpa en roman samt spela den med sig sjelf och sin fantasi. Sådant kunde då hjelpa en in i den stora bildning, som här så mycket talats om. Ännu har man icke hört någon begära an-

slag till inköp af romaner, men om man kommer under fund med att de hafva så stor nytta, torde kanske anslag äfven för detta ändamål blifva nödvändiga.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Den andra anteckningen jag gjorde var den, att teatern skulle vara så nödvändig för den lyriska konsten eller musiken. Jag vill ej bestrida det. Men, om jag minnes rätt, hafva vi en musikalisk akademi. Hvarföre kan man då icke spela der och tjusa öronen i stället för att hålla en så dyr institution som den kongl. teatern? Komma ej flere att bevista de lyriska och musikaliska tillställningarne, än som fallet varit på teatern, tror jag att det blir godt utrymme i musikaliska akademiens hus. Jag föreställer mig ock att denna akademi är en bildningsanstalt, som staten bör understödja, kanske något mer, om den anses nödvändig. Emellertid tror jag, att vi här i landet kasta så mycket penningar på bildning och skolor i allmänhet, att jag föreställer mig, att svenska folket numera har så mycken bildning, som man gerna kan fordra att staten bibringar det. För öfrigt, om det finnes vissa personer, som vilja tjusas af sådana här föreställningar, hvarföre skola de ej sjelfva betala derför, utan fordra att svenska nationen skall göra stora uppoffringar för deras skull? Jag kan icke heller se, hvarför Riksdagen oupphörligen skall låta spela sig på näsan af teaterns förvaltning. Den får penningar det ena året efter det andra, men de räcka aldrig till, och man tager då så mycket som helst. När skall detta taga slut en gång? Man erkänner äfven att här äro för många teatrar för att de kongl. teatrarne skola kunna bära sig. Men, säger man på samma gång, de andra spela ej så bra, de spela slippriga stycken o. s. v. Hvad bevisar då detta? Jo, att de fått en dålig uppfostran. Till en början hade vi blott den kongl. teatern, som således varit uppfostrarinnan åt de öfriga teatrarne. Men skall man bedöma denna uppfostran efter dessa teatrars verksamhet, fruktar jag att det omdömet ej skall utfalla särdeles bra.

Vidare sade herr statsrådet, att det ej ginge an att bifalla utskottets förslag, emedan detta vore ett alltför våldsamt beslut. Ja, derom behöfver jag väl ej tala. Herrarne veta alla, huru litet våldsamt det bör vara, då vi många år uttalat, att det vore sista gången något anslag beviljades och då vi vid förra riksdagen bestämdt sade ifrån, att det vore sista gången. Herr statsrådet lofvade visserligen att han skulle ordna allt så bra, men jag tror ej att man så mycket bör fästa sig vid detta löfte. Man har i det fallet erfarenhet om, huru det gått förut. Jag tviflar icke på hans goda vilja. Men den förre finansministern gaf liknande löften utan att kunna hålla dem. Han försäkrade i fjol att teatrarne icke hade någon skuld alls, utan att allt skulle gå utmärkt, men i år fingo vi se, att det ej var så helt i det fallet. För öfrigt kunde det hända, att herr finansministern, om han håller allt för mycket på sina åsigter, ej finge sitta qvar så länge, ty det kan finnas andra viljor, som önska på annat sätt.

För min del skulle jag önska att han länge finge sitta qvar,

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

emedan jag tror att han menar väl, men det går icke i allt som man tänker.

Jag skall ej uppehålla tiden längre. Jag vill blott beträffande den nu föreliggande punkten, eller förslaget att ombygga den stora teatern för 765,000 kronor, säga, att jag verkligen tror att detta endast skulle blifva ett lappverk. Man skulle kanske slippa ifrån några ytterligare kostnader i detta hänseende under några år, men icke i längden. För öfrigt, då man griper sig an med en sådan fråga, bör man taga till något bättre. Hade man begärt en 6,000,000, hade det varit något, men nu är det alldeles för litet. Skulle nu händelsen göra att utskottets förslag bifalles, tror jag att regeringen kan taga denna sak temmeligen lugnt. Ty förr eller senare kommer nog någon välvillig motionär, som har affärsgeni och förmåga att vigilera, och väcker motion i sådant afseende, och då beviljas nog några millioner härtill. Emellertid skall jag icke dess mindre för närvarande yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Waldenström från Gefle: Det är tvenne talare på stockholmsbänken, som uppkallat mig, och jag är dem särdeles tacksam derför att de, då de talade om mig, blefvo gripne af en pathos, som gjorde, att de höjde sina röster så, att jag ända hit kunde höra, hvad de sade. Det är eljest icke så särdeles vanligt att på denna plats kunna höra hvad som yttrats från den ändan af kammaren.

Den förste talaren på stockholmsbänken, herr Lindmark, sade, att då man ju icke kunde på förhand beräkna antalet åskådare på en teater, och således icke heller recetterna, så vore det alldeles omöjligt att hindra, att skuld uppkomme för de kongl. teatrarne, likaväl som för andra teatrar. Jag vill då först påminna om hvad finansministern i fjol yttrade i sitt försvar för den kongl. teaterpropositionen. Han sade sig nemligen vara öfvertygad, att stora operan skulle reda sig med det anslag, som då begärdes, allra helst som under den förflutna treårsperioden ingen skuldsättning ifrågakommit. Men huru låter det nu? Jo, i stället för att icke ha några skulder, häftade teatern i en skuld af 7,683 kronor 30 öre från speläret 1883—84 samt 44,352 kronor 10 öre från speläret 1886—87; och i stället för att reda sig med det erhållna anslaget för året 1887—1888 ökade den sin skuld under samma år med 76,761 kronor 32 öre. Så förhåller det sig med den saken. Hvad för det andra angår herr Lindmarks påstående, att recetterna vexlade i så oregelbunden grad, att man icke kunde på förhand beräkna dem, ber jag att få meddela herrarne, att under året 1883—1884 recetterna voro omkring 482.000 kronor, och de följande åren resp. 495,000, 495,000 och 479,000 kronor i rundt tal. De hafva alltså under de fyra sista åren endast vexlat mellan 479 och 495 tusen. Jag hemställer till herrarne, om dessa vexlingar i recettbeloppet äro så stora, att de icke kunnat på ett ungefär beräknas, och om man med skäl kan anföra dem såsom en förklaring af de uppkomna skulderna.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herr Lindmark menade, att jag sagt, att emedan teaterdirektören låtit på senare tiden uppföra ett par olämpliga stycken, så "skulle butiken stängas och 450 personer kastas ut på gatan". Jag hemställer till herr Lindmark, om jag någonsin yttrat något sådant. Jag har hvarken yttrat det i år eller i fjol och kommer nog aldrig att yttra det. Att jag anförde, att den kongl. teatern uppfört olämpliga stycken på sista året, berodde såsom herrarne minnas, på den omständigheten att man i fjol hade mot mig invändt, att icke på tjugu år något sådant förekommit på den kongl. scenen som de då uppförda offenbachiaderna, äfvensom derpå, att vid denna riksdag en talare på uplandsbänken uttalat den meningen, att man nog skulle få från min plats höra den gamla historien om "sköna Helena" upprepas ännu många år. Med anledning deraf var det jag sade, att äfven under sista året skådespel uppförts, som visa, att det icke alls fins någon borgen för att icke å en kunglig teater kunna uppföras stycken, som äro olämpliga både i konstnärligt hänseende och ännu mera i moraliskt. Mot herr Lindmarks ord, att jag skulle hafva yrkat, att 450 personer skulle kastas ut på gatan, ber jag att få protestera. Något sådant har jag aldrig sagt. I fjol sade jag tvertom, att beträffande de personer, som hafva sitt lefvebröd vid de kongl, teatrarne, skulle jag alltid vara villig att understödja en kongl. proposition, som afsåge att för den närmaste framtiden understödja dem, så att de icke behöfde komma i nöd. Det är således alldeles obefogadt, när herr Lindmark säger om mig, och det under titeln af "en andans man", att jag skulle tillåtit mig något sådant yrkande som det nämnda. Hvad dessa 450 personer för öfrigt beträffar, utgöres en icke obetydlig del af dem af det kongl. hofkapellet, och, såvidt jag icke är för illa underrättad, har konungen förklarat, att det anslag, han nu lemnar till teatrarne, skall till oförändradt belopp utgå till hofkapellet. Detta anslag utgör nära 68,000 kronor, och med den summa befinner man sig icke precis på bar backe. För öfrigt anförde herr vice talmannen mycket rigtigt, att de, som arbeta vid den kongl. teatern, icke hafva någon rättighet till anslag af statsmedel framför andra, som i följd af upphörandet af den tillfälliga verksamhet, hvari de tjenat staten, se sig försatta i åtskilligt ekonomiskt bryderi. Men, såsom jag tyckte mig höra, hade äfven han den åsigten, att man väl kunde besluta ett statsanslag till hjelp åt dem för den närmaste framtiden. Sedan få de väl som andra menniskor försöka taga sig fram sjelfva.

Herr Lindmark sade vidare: "Man vill lemna allt till ett konsortium mot förbindelse för detta att upprätthålla konsten på ett värdigt sätt; men hur är sådant möjligt, när man icke vill understödja konsortiet med några medel?" Jag ber att få fästa hans uppmärksamhet derpå, att, äfven om de direkta statsanslagen upphörde, teaterverksamheten dock icke skulle dermed sakna allt offentligt understöd. Teatern finge ju fortfarande uppbära ett belopp af nära 40,000 kronor i hyror för lägenheter i teaterhusen samt innehafva sina egna lokaler hyresfritt, hvilken förmån väl kan beräknas till ett värde af 50,000 kr. Lägg dertill vidare att

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Kongl. Maj:t släpper till sina 68,000 kronor. Detta allt sammanlagdt är alldeles icke detsamma som att icke hafva något understöd. Jag tror, att om sådana förmåner skulle erbjudas en enskild teaterdirektör, så skulle han med glädje taga mot dem med förbindelse att ej begära mer, och hans verksamhet skulle säkerligen i många stycken komma att öfverglänsa hvad de kongl. teatrarne presterat.

Beträffande de 32,750 kronor, som Kongl. Maj:t användt till reparation å teaterhusen, trots det att Riksdagen förra året hade afslagit för samma ändamål begärda 28,820 kronor, anmärkte herr Lindmark, att genom denna lilla utgift hade en större utgift besparats staten. Han medgaf dock, att Kongl. Maj:ts åtgärd varit i formelt hänseende mindre rigtig. "Men", tillade han, "det låg reson deri, medan Riksdagens beslut var oresonligt". Jag vill hemställa till herrarne, om det är rätt, att Kongl. Maj:t resonnerar så med afseende på Riksdagens beslut i anslagsfrågor. Om Kongl. Maj:t icke finner reson i Riksdagens beslut, så må han låta ansvaret falla på Riksdagen. Hvart skulle det annars leda, om sedan Riksdagen afslagit en proposition, Kongl. Maj:t komme och sade: "Jag gör den utgiften ändå, ty det är ingen reson i hvad Riksdagen beslutit"? Då skulle allt hvad vi diskutera om statsregleringarna blifva fullständigt ändamålslöst. Om Kongl. Maj:t hade rättat sig efter Riksdagens beslut om teatern i fjol, så hade Riksdagen fått bära ansvaret och det hade den också kunnat.

Jag vill förbigå hvad herr Lindmark sade angående medeltidens kyrkliga skådespel. Det anfördes äfven af en talare på stockholmsbänken förra året. Men det har med nu förevarande sak ingenting att göra.

Herr Lindmark sade vidare: "Det går ej an att säga åt folk: Ni få ej roa er! Ni få ej taga er ett glas vin o. s. v.". Jag vill fråga herr Lindmark hvem som har sagt, att folk ej får roa sig, ej taga ett glas vin eller dylikt. Skulle då icke herr Lindmark kunna spara sig besväret att vederlägga yttranden, som aldrig förekommit? Det är ju ett uppenbart Donquixoteri. Låt oss hålla oss vid, hvad som är sagdt. Jag har aldrig velat förmena menniskor nöjen. Må hvar och en roa sig, som han behagar. Det kan ingen hindra. Men här gäller frågan om det är *staten*, som skall betala dessa nöjen. Efter som herr Lindmark tog frågan ur nöjets synpunkt, så dristar jag påstå, att det är tillbörligt att man låter dem, som skola hafva sitt nöje på teatern, sjelfva betala det. Så få andra menniskor göra, när de vilja roa sig på något vis.

Herr Lindmark sade vidare, att han måste protestera mot en sådan "våldsamhet" som den, hvarom här vore fråga. Hvari ligger denna våldsamhet? Har ej Riksdagen gång efter annan förklarat att den vill blifva teatrarne qvitt? Begärde icke Riksdagen uttryckligt år 1884, då den beviljade äskadt anslag för tre år, att Kongl. Maj:t skulle inom denna treårsperiod låta utarbeta förslag till en definitiv lösning af teaterfrågan? Det blef dock ingenting deraf. 1887 begärdes ytterligare anstånd för ett år och då sades, att det skulle vara sista gången. Men nu stå vi dock precis på samma

punkt. Här är således alls icke fråga om någon "våldsamhet". Nej, frågan är endast, om Riksdagen någonsin skall göra allvar af hvad den sagt, eller om den utan afseende på fastställda vilkor skall bevilja det ena stora anslaget efter det andra och dessutom, genom att år efter år betala uppkomna skulder, likasom lemna Kongl. Maj:t blankofullmakt att af statsmedel taga så mycket som behagas för teatern.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Jag skulle dock icke hafva mycket emot, att Riksdagen nu beviljade de begärda anslagen till nybyggnaden och skuldernas betalning, om man derigenom blefve fri från denna fråga. Men jag förutser, att det är alldeles rigtigt, hvad herr vice talmannen framhöll, nemligen att vi icke blifva fria derifrån på det viset. Sedan vi väl ombygt operahuset enligt ett förslag, emot hvilket teaterdirektionen gjort de mest graverande anmärkningar, kommer nog en dag det konsortium, som skulle öfvertaga detsamma, och säger, att det icke kan gå i land med affären utan anslag. Och så stå vi der igen. Då kommer det att heta från regeringen: "Skall detta stora nya hus stå öde". Och derigenom tvingas Riksdagen att bevilja nya anslag. När man har boken, vill man hafva fodralet, och har man fodralet, så vill man hafva boken. Sådant är mycket vanligt, när det är fråga om statsanslag.

Men, säger man, skulderna måste i hvarje fall betalas, och hvar taga penningarna? En sådan fråga hade jag icke trott skulle förekomma i denna kammare. Tro då icke herrarne, att teatrarne hafva något värde? Jag tänker mig, att om man sålde dem, så skulle man, äfven om man gjorde byggandat af en ny teater till vilkor för köpet, få ett ganska stort belopp. Jag skulle dock visst icke hafva något emot att, om man derigenom kunde bli fri, skänka hela operan till Stockholm och sedan låta Stockholm bedrifva teaterverksamheten bäst det kunde.

Jag vänder mig nu mot herr Billing. Han sade, att det väl icke vore i och för sig osedligt att på scenen framställa en person med okristliga tänkesätt. Det är alldeles som om herrarne på stockholmsbänken icke behagade höra på, hvad man säger. Jag sade i mitt förra anförande, att om hexan hade framstälts såsom ett i sin förhärdelse afskräckande exempel, så skulle det icke från moralisk synpunkt vara något att säga derom, men nu är hon i stället hela styckets hjeltinna, som det gäller att tillvinna åskådarnes sympati, för hvilket ändamål författaren ock låter henne falla för mördarens dolk som en martyr för sin tro. Det var detta som gjorde, att jag så skarpt klandrade stycket. Vidare sade herr Billing, med anledning af mina ord om "Francillon", att han visserligen icke kunde förneka att slippriga scener förekomme i Francillon — och det var ju ganska bra att han gjorde ett sådant medgifvande — "men, tillade han, sådana scener förekomma ock i *verkligheten*". Är det då verkligen herr Billings mening, att man må på scenen kunna framställa allt, som förekommer i verkligheten? Har icke herr Billing på Stockholms gator sett sådana scener, att han skulle häpna, om han finge se dem naturtroget återgifna på scenen? Det är alldeles tillräckligt

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

vidrigt, för att vara värdt en förkastelsedom, att genom den slippriga dialogen i Francillon åskådarens inbillningskraft skrufvas upp så, att han sedan må kunna rigtigt sätta sig in i, hvad författaren låter honom tänka sig försiggå bakom kulisserna på "Maison d'Or".

Man har vidare anfört, att ett bifall till utskottets förslag skulle vara att göra ett angrepp mot musiken, och man har talat mycket skönt om musiken, hvari jag instämmer. Ty, ehuru jag icke är musikkännare, tycker jag dock mycket bra om att höra vacker musik. Men att ett bifall till utskottets förslag icke skulle innebära ett anfall mot musiken är ju alldeles uppenbart, deraf att man aldrig ifrågasatt att icke med statsanslag understödja musikaliska akademien. Det är således tydligt att det här icke gäller musiken alls.

Beträffande teatrarnes skulder, så är det visserligen sant, hvad herr Billing sade, att Riksdagen förut gång efter annan betalat sådana. Men dermed har den icke åtagit sig att allt framgent göra det. Tvertom har den gång på gång förklarat, att af statsmedel ingenting utöfver det bestämda anslaget finge för teaterns behof användas. Då det likväl visat sig att tillbörligt afseende icke fästs vid dessa Riksdagens önskningar och bestämda föreskrifter, så måste Riksdagen någon gång sluta att betala teaterns skulder.

För så vidt jag förstod den siste talaren på stockholmsbänken rätt, så var det hans mening, att man icke borde fästa synnerlig vigt vid de anmärkningar, som offentligen uttalats mot de kongl. teatrarne. Det vore nemligen för det mesta studenter och sådant folk, som litet begripa, hvilka hade uppträdt som teaterrecensenter och domare öfver teatrarnes verksamhet. Ja, om det vore endast sådana konstdomare man hade att göra med, så skulle jag instämma i herr Billings uttalande att man vid deras domar icke borde fästa någon vigt. Men när man ser äfven så framstående teaterkännare som direktör Josephsson framställa anmärkningar, som äro så grava som dem han gör, då må det ursäktas, att jag fäster stort afseende dervid.

Herr talmannen skall således lätt förstå, att jag icke känner mig rubbad i den åsigt jag förut uttalat, utan vidblifver mitt yrkande om afslag på hela den kongl. propositionen.

Herr Redelius: Jag har blifvit uppkallad att begära ordet af herr Lindmark, som rigtade sina ord mot "andans män", och då jag antagligen torde få räknas ibland dem, så rigtades uppenbarligen herr Lindmarks ord äfven mot mig. Herr Lindmark gjorde tvenne anmärkningar, som jag ville besvara. Men då den första tydligen härrörde af en missuppfattning, skall jag icke fästa mig vid denna delen af hans anförande och icke dermed upptaga tiden. Men en annan omständighet, som blef framhållen af herr Lindmark, förtjenar litet mera uppmärksamhet. Han nämnde "att teatern stått i kyrkans tjenst under medeltiden och att teaterrepresentationer då egt rum i kyrkornas chor och att dervid *prester till och med spelat hin håles roll*". Hvar och en bildad menniska torde veta, att medeltiden, isynnerhet senare delen deraf, i verldshistorien

punkt. Här är således alls icke fråga om någon "våldsamhet". Nej, frågan är endast, om Riksdagen någonsin skall göra allvar af hvad den sagt, eller om den utan afseende på fastställda vilkor skall bevilja det ena stora anslaget efter det andra och dessutom, genom att år efter år betala uppkomna skulder, likasom lemna Kongl. Maj:t blankofullmakt att af statsmedel taga så mycket som behagas för teatern.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Jag skulle dock icke hafva mycket emot, att Riksdagen nu beviljade de begärda anslagen till nybyggnaden och skuldernas betalning, om man derigenom blefve fri från denna fråga. Men jag förutser, att det är alldeles rigtigt, hvad herr vice talmannen framhöll, nemligen att vi icke blifva fria derifrån på det viset. Sedan vi väl ombygt operahuset enligt ett förslag, emot hvilket teaterdirektionen gjort de mest graverande anmärkningar, kommer nog en dag det konsortium, som skulle öfvertaga detsamma, och säger, att det icke kan gå i land med affären utan anslag. Och så stå vi der igen. Då kommer det att heta från regeringen: "Skall detta stora nya hus stå öde". Och derigenom tvingas Riksdagen att bevilja nya anslag. När man har boken, vill man hafva fodralet, och har man fodralet, så vill man hafva boken. Sådant är mycket vanligt, när det är fråga om statsanslag.

Men, säger man, skulderna måste i hvarje fall betalas, och hvar taga penningarna? En sådan fråga hade jag icke trott skulle förekomma i denna kammare. Tro då icke herrarne, att teatrarne hafva något värde? Jag tänker mig, att om man sålde dem, så skulle man, äfven om man gjorde byggandat af en ny teater till vilkor för köpet, få ett ganska stort belopp. Jag skulle dock visst icke hafva något emot att, om man derigenom kunde bli fri, skänka hela operan till Stockholm och sedan låta Stockholm bedrifva teaterverksamheten bäst det kunde.

Jag vänder mig nu mot herr Billing. Han sade, att det väl icke vore i och för sig osedligt att på scenen framställa en person med okristliga tänkesätt. Det är alldeles som om herrarne på stockholmsbänken icke behagade höra på, hvad man säger. Jag sade i mitt förra anförande, att om hexan hade framstälts såsom ett i sin förhärdelse afskräckande exempel, så skulle det icke från moralisk synpunkt vara något att säga derom, men nu är hon i stället hela styckets hjeltinna, som det gäller att tillvinna åskådarnes sympati, för hvilket ändamål författaren ock låter henne falla för mördarens dolk som en martyr för sin tro. Det var detta som gjorde, att jag så skarpt klandrade stycket. Vidare sade herr Billing, med anledning af mina ord om "Francillon", att han visserligen icke kunde förneka att slippriga scener förekomme i Francillon — och det var ju ganska bra att han gjorde ett sådant medgifvande — "men, tillade han, sådana scener förekomma ock i *verkligheten*". Är det då verkligen herr Billings mening, att man må på scenen kunna framställa allt, som förekommer i verkligheten? Har icke herr Billing på Stockholms gator sett sådana scener, att han skulle häpna, om han finge se dem naturtroget återgifna på scenen? Det är alldeles tillräckligt

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

vidrigt, för att vara värdt en förkastelsedom, att genom den slippriga dialogen i Francillon åskådarens inbillningskraft skrufvas upp så, att han sedan må kunna rigtigt sätta sig in i, hvad författaren låter honom tänka sig försiggå bakom kulisserna på "Maison d'Or".

Man har vidare anfört, att ett bifall till utskottets förslag skulle vara att göra ett angrepp mot musiken, och man har talat mycket skönt om musiken, hvari jag instämmer. Ty, ehuru jag icke är musikkännare, tycker jag dock mycket bra om att höra vacker musik. Men att ett bifall till utskottets förslag icke skulle innebära ett anfall mot musiken är ju alldeles uppenbart, deraf att man aldrig ifrågasatt att icke med statsanslag understödja musikaliska akademien. Det är således tydligt att det här icke gäller musiken alls.

Beträffande teatrarnes skulder, så är det visserligen sant, hvad herr Billing sade, att Riksdagen förut gång efter annan betalat sådana. Men dermed har den icke åtagit sig att allt framgent göra det. Tvertom har den gång på gång förklarat, att af statsmedel ingenting utöfver det bestämda anslaget finge för teaterns behof användas. Då det likväl visat sig att tillbörligt afseende icke fästs vid dessa Riksdagens önskningar och bestämda föreskrifter, så måste Riksdagen någon gång sluta att betala teaterns skulder.

För så vidt jag förstod den siste talaren på stockholmsbänken rätt, så var det hans mening, att man icke borde fästa synnerlig vigt vid de anmärkningar, som offentligen uttalats mot de kongl. teatrarne. Det vore nemligen för det mesta studenter och sådant folk, som litet begripa, hvilka hade uppträdt som teaterrecensenter och domare öfver teatrarnes verksamhet. Ja, om det vore endast sådana konstdomare man hade att göra med, så skulle jag instämma i herr Billings uttalande att man vid deras domar icke borde fästa någon vigt. Men när man ser äfven så framstående teaterkännare som direktör Josephsson framställa anmärkningar, som äro så grava som dem han gör, då må det ursäktas, att jag fäster stort afseende dervid.

Herr talmannen skall således lätt förstå, att jag icke känner mig rubbad i den åsigt jag förut uttalat, utan vidblifver mitt yrkande om afslag på hela den kongl. propositionen.

Herr Redelius: Jag har blifvit uppkallad att begära ordet af herr Lindmark, som rigtade sina ord mot "andans män", och då jag antagligen torde få räknas ibland dem, så rigtades uppenbarligen herr Lindmarks ord äfven mot mig. Herr Lindmark gjorde tvenne anmärkningar, som jag ville besvara. Men då den första tydligen härrörde af en missuppfattning, skall jag icke fästa mig vid denna delen af hans anförande och icke dermed upptaga tiden. Men en annan omständighet, som blef framhållen af herr Lindmark, förtjenar litet mera uppmärksamhet. Han nämnde "att teatern stått i kyrkans tjenst under medeltiden och att teaterrepresentationer då egt rum i kyrkornas chor och att dervid *prester till och med spelat hin håles roll*". Hvar och en bildad menniska torde veta, att medeltiden, isynnerhet senare delen deraf, i verldshistorien

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

har namn af det mörka tidehvarfvet, och hvad då hände kan svårligen vara föredöme för oss i vår upplysta tid. Jag har ej heller så fördjupat mig i studiet af medeltiden, att jag kände till att prester spelat en sådan rol vid dessa tillfällen som den han uppgaf. Men han måtte känna den saken bättre än jag. Han nämnde väl detta för att framhålla, att teatern skulle vara ett kyrkans barn och att den blifvit uppfostrad af kyrkan. Men jag behöfver väl icke erinra om att teaterns anor gå mycket längre tillbaka i tiden samt att teaterns klassiska tid går tillbaka till den grekiska och romerska forntiden, således *före den kristna tidräkningen.* Jag skall icke upptaga tiden med att närmare upplysa derom. Det vet ju för öfrigt hela den bildade verlden. Och likaledes är det bekant, hvad under kristendomens första tider de kristna tänkte om teatrarne, sådana de då voro. Detta vet också hela den bildade verlden. Jag vill som sagdt icke upptaga tiden med det. Men jag återkommer till de orden, som yttrades om presterna, att de skulle "spelat hin håles rol". Tycker någon af herrarne, att detta låter uppmuntrande, om det vore så, att presten skulle spelat den rollen? Eller kan teatern af *sådan orsak* draga sympatierna till sig?! För min del vill jag säga, att jag icke vill vara med om denna rol, hvarken för andras del eller för min enskilta del. Dessa omständigheter göra mig derför så mycket frimodigare till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har icke tänkt yttra mig i frågan, men eftersom jag blifvit uppropad, vill jag begagna tillfället att säga några ord.

Hvad beträffar den här föredragna första punkten, ber jag att få säga att på denna punkt beror allt sammans. Ty har man beslutat sig för att bygga nytt teaterhus, lärer väl deraf följa att man får tillse att teaterverksemheten uppehålles. Man kan visserligen säga, att man kan upplåta teatern åt ett konsortium, som har att sörja för att teaterverksamheten blir uppehållen. Men om man icke är i tillfälle att få något konsortium till stånd eller om konsortiet af en eller annan anledning skulle sluta med sin teaterverksamhet, då lär det väl ändå komma att sägas, att när vi byggt teaterhuset, så få vi upprätthålla teaterverksamheten, i annat fall hade man kastat bort hela summan utan något ändamål och det vill ingen vara med om. Således gäller frågan i första rummet, om man skall bygga teaterhuset eller om man icke skall göra det. För min del tror jag att det är klokt att *icke* göra det, emedan ingen utsigt finnes för att teaterverksamheten skall kunna bära sig utan betydliga statsanslag.

Inom statsutskottet fans ingen af ledamöterna, som visste någon god utväg för att få frågan löst. Man måste emellertid försöka sig på att komma med något, och den ene ledamoten föreslog att frågan skulle lösas på ett sätt, den andre tänkte att det skulle kunna gå på ett annat sätt att få en bättre lösning. Men ingen af förslagsställarne var fullt belåten med det förslag han framlagt. Så står frågan för närvarande; och då, att döma af det yttrande,

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

som vi hörde från statsrådsbänken, det nästan ser ut som om teatern icke skulle hafva goda utsigter för framtiden, så får man ställa sig på det närvarandes ståndpunkt, då man vill företaga denna fråga till skärskådande. Jag har i det hänseendet stält mig på utskottets sida, ehuru jag kan säga, att jag icke heller var fullt nöjd med det förslaget. Men jag kan icke se, att det finnes någon annan utväg än att vi måste betala teaterns skulder, huru än frågan löses. Men om vi nu skola betala teaterskulderna, är det väl bäst att säga rent ut ifrån att man icke vill göra det om igen.

Det är en möjlighet, att man kan få ett konsortium till stånd, som öfvertager teaterverksamheten, det må ske på ett sätt eller på ett annat, men då får det emellertid icke gå på statens ansvar. Jag har, på tal härom, icke klart för mig, om det är för statens räkning teaterverksamheten går, eller icke. Vi veta att Hans Maj:t Konungen icke vill hafva teatern under hofförvaltningen. Men dermed är det alldeles icke klart att teatern går för statens räkning. Det gäller derför här äfven att afgöra denna fråga; och det tror jag vore det sämsta resultat vi skulle komma till, om vi finge teatern att skötas för statens räkning. Det är emellertid det, som jag befarar skulle blifva följden, om man nu beviljade ett anslag för teaterns ombyggnad. Jag tror således, att det för närvarande är skäl för att kammaren lemnar sitt bifall till utskottets förslag.

Nils Petersson nämnde i sitt anförande, fastän jag icke är fullt säker på att han menade allvar, ty det föreföll mig som om det sades något ironiskt, att han icke skulle sörja, om reservanternes förslag nu vunne kammarens bifall, derför att det i motsatt fall till ett annat år skulle komma en motion med begäran om ett anslag af 6,000,000 kronor och att en sådan motion då helt visst skulle vinna Riksdagens bifall. Jag tror icke att det var hans fulla mening. Men det kan vara betecknande för ställningen för närvarande. Huru det kommer att aflöpa, är nu icke godt att förutse. Men det förefaller mig som om vi snart befunne oss på ett sluttande plan. Här väckes förslag om stora anslag till uppförande af fästningar och byggnader, andra stora anslagsfordringar onämnda, och allt sammans beviljas utan vidare. Det ena anslaget går efter det andra. Man suckar i landsorten under ett hårdt ekonomiskt betryck; och när de sista valen förrättades och man hörde talas om, att det var fråga om att få ett nytt system, så hade sannolikt de flesta den uppfattningen att de skulle få ett besparingssystem. Tullarne, de skulle väl, som man mångenstädes trodde, hjelpa till att man skulle komma att andas lättare; men man trodde, att den hufvudsakligaste faktorn för att göra ställningen drägligare skulle komma att bestå deri, att man skulle betala af på statens skulder. Och detta tänkte man skulle komma till stånd derigenom, att man skulle göra alla möjliga besparingar. Men huru har nu detta slagit ut? Huru hafva folkets förväntningar blifvit uppfylda? Och hvilket är det nya system man erhållit? Det ser ut som om det vore meningen att använda så mycket af

statens medel som möjligt på det ena mer eller mindre vilda företaget efter det andra. Så har det gått med befästningarne på Vaberget, så har det gått med anslaget till en fästningsbataljon på Oskar-Fredriksborg, så har det gått med anslag på anslag, och sistförliden lördag fattades ett beslut i den rigtningen af en sådan beskaffenhet, att jag för min del rent af hissnade för detsamma. Och nu är det fråga om att taga ett nytt steg i den rigtningen. Huru skall man tänka att detta skall sluta? Jag kan icke se det. Är det nya systemet sådant, har man skäl att införa något derom i litanian. Det vill se ut som om man nu här i landet kommit att stå på samma ståndpunkt som i vissa andra länder, der den yttersta högern och den yttersta venstern ofta göra gemensam sak med hvarandra — till högerns fördel till en början, men sedan är det icke godt att säga huru lösningen kommer att blifva. I framtiden torde ligga en utveckling af helt annan beskaffenhet än man från början tänkt sig på de håll, der man ansett faran af en sådan allians vara liten. Jag tror att man kunde vara moderat i ena fallet som i det andra. Och jag tror, att försigtighet och klokhet lända till gagn för konung och land. Men jag befarar, att vi kommit till ytterligheter å ena sidan, som komma att leda till ytterligheter äfven å den andra. Det vore godt, om det icke ginge så, men, såsom jag sagt, jag verkligen befarar, att så kommer att ske, ty den ena öfverdriften framkallar merendels den andra. Landet får i båda fallen lida.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Landsorten ser med spänd uppmärksamhet på huru många summor som blifvit använda i detta fall. Jag vill härmed icke hafva sagt, att icke lösningen af teaterfrågan möjligen kunnat verkställas på ett annat bättre sätt än utskottet föreslagit och utan att landet behöft derpå uppoffra för mycket. Men kan en sådan lösning icke genomföras på billiga vilkor, så är det bättre att man uppoffrar hela teaterverksamheten än att den skall bedrifvas för statens räkning.

Emellertid vill jag anhålla om bifall till utskottets förslag; men på samma gång vill jag varna kammaren för att gå så långt att icke vilja betala teatrarnes skulder. Ty om man det gör, så kan måhända Nils Petersson få rätt i hvad han sade sig befara. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet frih. v. Essen: Jag skall alldeles icke följa den siste talaren i hans politiska utflygter, då han berörde det "nya systemet" och satte det i sammanhang med denna fråga, ty jag kan icke fatta, att detta har med denna sak att göra. Jag skall endast upptaga till bemötande den del af hans anförande, hvilken afsåg sjelfva saken. Han ansåg, att den summa, som begäres för teaterns ombyggnad, skulle vara bortkastad, om den användes för detta ändamål. Jag frågar: om man endast ser saken från ekonomisk synpunkt, om det kan anses vara en bortkastad summa, då man använder 765,000 kronor på ett byggnadsföretag för att att deraf erhålla en inkomst af 66,000 kronor? Det är en ränta på kapitalet af emellan 8 och 9 procent.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Man kan derföre icke säga att dessa penningar blifvit bortkastade, ty 8 à 9 procent lärer väl ingen nu för tiden så lätt kunna få för sina penningar. När härtill kommer att genom beviljande af detta anslag frågan om ordnande af de kongl. teatrarnes ställning blir löst, åtminstone så till vida, som det under för handen varande förhållanden kan vara möjligt, så har man ju vunnit två mål.

En föregående talare har sagt, att ingen inom statsutskottet har kunnat framlägga något förslag till frågans lösning. Om dock något sådant förslag hade kommit, skulle jag varit tacksam, men detta har tyvärr icke skett. Jag frågar då: hvad man skall företaga med teatern och med dess personal, om utskottets förslag antages? Jag vet det icke i denna stund. Att regeringen försättes i stor förlägenhet, betyder kanske mindre, men det måste dock sägas.

Herr Waldenström har anfört några olägenheter, som skulle vara förenade med antagandet af föreliggande förslag, och som finnas påpekade i teaterstyrelsens utlåtande. Jag vet väl, att sådana olägenheter ännu finnas qvar, men det heter i Kongl. Maj:ts den 17 april aflåtna proposition, att Kongl. Maj:t begär Riksdagens bifall till ombyggnad och förändring af kongl. stora teaterns hus i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af professoren Jacobsson upprättade förslaget, och jag har mig bekant, att flera af de olägenheter, som teaterdirektionen framhållit, skulle kunna undanrödjas, genom att åtskilliga förändringar i byggnadsplanen vidtoges. Men, såsom jag förut nämnt, tiden har varit så knapp, att man omöjligen kunnat ånyo återremittera ärendet, ty då hade propositionen kommit så sent fram, att den icke kunnat af Riksdagen behandlas. Jag behöfver således icke besvara dessa anmärkningar, ty flera af de påpekade olägenheterna kunna rättas.

Jag måste dock dröja ett ögonblick vid frågan om den stora personalen. Hofkapellets personal har man dragit ifrån detta antal, emedan Hans Maj:t Konungen skulle hafva lofvat att fortfarande låta sitt anslag 68,000 kronor utgå till dess understöd. Men då vill jag fästa uppmärksamheten dels derpå, att Hans Maj:ts Konungens anslag endast utgår med 60,000 kronor till lyriska scenen och dels att detta belopp enligt utfästelsen i första rummet skall utgå till betäckande af utgifterna för lifstidsengagement, och först i andra rummet kommer kapellet till godo. Dessutom tillkommer en ganska vigtig post, som icke blifvit omnämd, nemligen utgifterna till det s. k. kansliet och dem som hafva uppdrag att vårda teaterns högst värdefulla materiel. Det är af icke ringa vigt att denna icke förfares, om teaterverksamheten upphör, och de personer, som skola utöfva tillsyn der öfver, göra det nog icke för intet.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid, och jag vågar derföre icke ingå i svaromål beträffande de sifferuppgifter, som lemnats från flera håll. Det är dessutom icke min skyldighet; jag har endast mottagit arfvet, och det tillkommer icke mig att svara derför.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts).

I fråga om den brist, som uppstått, vill jag dock anföra, att denna tillkommit genom flera ogynsamma omständigheter under det sista året. Den väsentligaste orsaken dertill var att teaterverksamheten måste inställas under den tid, jernridån uppsattes och öfriga anordningar gjordes till förekommande af eldfara, hvilket hade till följd en minskning i recettinkomsterna, som kan beräknas till icke mindre än 56,000 kronor. Dessutom har teatern under sista året haft 40,000 kronor mindre att disponera öfver än förut, sedan det enskilda bidraget från åtskilliga personer här i Stockholm icke vidare utgår. Minskade recetter och minskade anslag utgöra således en förklaring på den brist, som uppstått. Och likväl har man under det sista året lyckats göra besparingar på icke mindre än 71,000 kronor på lönestaten och omkring 30,000 kronor på andra håll, eller tillhopa omkring 100,000 kronor, så att man ser, att försök verkligen blifvit gjorda att inskränka utgifterna och få affären att gå ihop.

Herr vice talmannen säger, att han är lika så stor teatervän som någon. Jag är säker på, att han är till och med större vän af teatern än jag, och att han önskar att saken måtte erhålla en lycklig utgång. Då är det emellertid märkvärdigt, att vi hafva så skiljaktiga meningar om medlen att nå detta mål. Hans förslag påminner mig om den gamla historien om huru en operation ansågs fullständigt lyckad, ehuru patienten dog. Jag anser det deremot vara bättre, att patienten i detta fall får lefva och komma till helsa igen. Jag förstår icke hans farhåga för, att Riksdagen skulle komma att fortfarande få bevilja nya anslag, då en tid af sju år är förgången, ty efter den tiden kan ju Riksdagen mycket lätt och med goda skäl säga nej dertill. Situationen nu och då är så väsentligt olika, att ingen jemförelse kan komma i fråga. Om då icke något nytt konsortium vill öfvertaga teatern, kan den mycket väl stängas, utan att Riksdagen kan klandras derför.

Jag har ansett mig böra meddela kammaren, att jag tänkt mig, att teaterverksamheten, under den tid nybyggnaden pågår, skulle kunna uppehållas på Nya teatern, och jag har derföre redan uppgjort förslag till hyreskontrakt med teaterbolaget för denna tid. Jag har dessutom färdig en skrifvelse till öfverståthållaren med begäran, det han ville hos Stockholms stadsfullmäktige göra framställning om beviljande af ett anslag af 100,000 kronor till underlättande af byggnadsföretaget. Om denna summa användes till bestridande af utgifterna för Nya teaterns hyrande eller för personalens underhåll, det få omständigheterna afgöra. Jag har således sökt förverkliga statsutskottets önskan att söka intressera Stockholms stadsfullmäktige i saken.

Det vore mycket att tillägga i denna fråga, men jag vill icke längre upptaga kammarens tid, då klockan redan är fyra. Jag upprepar derföre endast min anhållan om bifall till reservanternas förslag.

Herr Göransson: Jag tycker att det icke är för tidigt att Riksdagen nu blir befriad ifrån de kongl. teatrarne. Man må icke förundra sig öfver att litet hvar kan bli utledsen på dessa år efter

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

år återkommande teaterskulder, hvilka statsverket efter år 1882 fått betala till ett belopp af 230,470 kronor, trots det att Riksdagen hvarje år beslutat att statsmedel utöfver de bestämda anslagen icke finge för teatrarne användas. Dessutom hafva under samma tid utbetalts för reparationer efter vådeld samt för skydd mot eldfara 75,217 kronor och i bestämda anslag 460,910 kronor, således tillsammans under sista 6 åren 766,597 kronor till de kongl. teatrarne. Med dessa siffror för ögonen förefalla mig de kongl. teatrarne som ett ginungagap, der ingenting förslår, och skall Riksdagen vidare befatta sig med teatern, så blir det nödvändigt att bevilja ett kreditiv till obegränsadt belopp, hvaraf teaterdirektionen får taga så mycket den vill, ty det är ju ett hån emot Riksdagen att sedan ett anslag beviljats till bestämdt belopp, detta belopp ändå öfverskrides hur mycket som helst. Det är nästan orimligt att, sedan Riksdagen under de sista åren fått offra så stora summor på de kongl. teatrarne, nu komma och begära ytterligare 129,000 kronor till skulders betalande och nära 900,000 kronor till nybyggnader m. m., således sammanlagdt öfver 1 million kronor. Då åtskilliga stockholmsrepresentanter anse teatern vara en så nödvändig bildningsanstalt, och då stockholmarne varit och äfven äro bäst i tillfälle att tillgodogöra sig denna bildning, förmodar jag att de äfven skola känna sig pligtige att lemna ersättning derför genom att betala teaterns skulder. Jag yrkar afslag på Kongl. Maj:ts förslag och bifall till utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Herr Lindmark: Jag vill endast påpeka, att jag icke sagt såsom herr Waldenström anförde mina ord. Det är visserligen sant, att jag först fälde det yttrande, herr Waldenström har sagt, men jag återtog det genast, ändrande det derhän, att konseqvensen af hans yrkande vore att dessa 450 personer komme att kastas ut på gatan m. m. Jag vill också fästa herr Waldenströms uppmärksamhet på, att det är skilnad mellan generella anmärkningar och personlig polemik, och jag vågar tro, att jag i mitt anförande betraktat frågan, som föreligger, äfven och hufvudsakligast från allmänna synpunkter.

Vidare ber jag få upplysa honom om, att musikaliska akademien verkligen åtnjuter statsanslag till icke mindre belopp än omkring 44,4000 kronor årligen, samt att dess nya hus blifvit uppfördt med statsanslag.

Herr Redelius är jag tacksam, för att han upplyst mig om, att det funnits teater i Grekland redan före vår tidräkning. Min uppfattning af moraliteterna och mysterierna var, att de voro tillkomna för att höja folkets sedlighet och religiösa föreställningar, och om "hin håle" spelade med, var ju icke underligt under dessa mörka tider, som herr Redelius kallar dem. Roligt är ju emellertid att höra, det sagde mäktige potentat nu mera icke spelar någon roll inom kyrkan.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall icke ingå i bedömandet af det estetiska berättigandet i att bibehålla teatern, ty man

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

skulle då ock med skäl kunna säga, att jag icke begriper denna del af saken. Hvarför jag begärde ordet var derföre, att jag ville yttra mig om den finansiella sidan af saken, men sedan dess har herr Ifvarsson sagt, hvad jag ämnade säga, och jag ber derföre nu att få instämma med honom i allt, som han yttrade, rörande den fråga som nu är före till afgörande. Deremot vill jag icke instämma i hvad han i senare delen af sitt anförande yttrade, och som icke alls hör till den sak, som nu är föredragen.

Jag vill icke klandra regeringen, som framlagt det föreliggande förslaget, ty det är ganska sinrikt uttänkt, och det är icke godt att finna ut något, som är bättre, men erfarenheten har lärt oss att föremålet för detsamma är en sak, som icke kan hjelpas. Man har år efter år gifvit teatern nådår, och regeringen har för hvarje gång sagt: om vi få så och så mycket, skall allt blifva bra. Det begärda beloppet har gifvits och det är nu äfven fråga om göra på samma sätt i år, men oaktadt allt detta står man på samma punkt. Som sagdt, jag skall icke upptaga tiden med att vidare yttra mig om teaterfrågan och icke heller om de olika systemen. Likväl kan jag icke underlåta att uttala min förvåning deröfver, att man nästan vid hvarje frågas behandling talar om det nya systemet. Man har helt nyss talat om det beslut, som fattades i lördags, beträffande uppbyggandet af ett nytt riksdagshus, och förmenat, att detta hörde till det nya systemet och således vore en partifråga. Såvidt jag vet, var detta dock långt ifrån förhållandet, ty åsigterna i denna fråga vore så olika, att man i detta beslut alls icke kunde spåra något visst parti. Icke heller kan man skrifva teaterfrågan på det nya systemet, ty förhållandet är ju så, att oaktadt alla de stora anslag, som beviljats åt teatern, hafva dock icke dess affärer kunnat upphjelpas. Detta har således varit fallet äfven under det gamla systemet, och jag vet derföre icke, hvarför man skall tala om det gamla eller det nya systemet i denna sak. Det vore bäst, om man kunde låta *detta* vara *detta* och icke blandade in alla möjliga saker, som icke höra hit. Det gagnar icke samarbetet i Riksdagen, om man på detta sätt söker drifva upp lidelserna.

Jag slutar med att förena mig med herr Ifvarsson såväl i hans yrkande, som hvad han yttrade om teatern, och ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och skall, för att icke besvära kammaren med att ånyo begära ordet, säga, att jag röstar för afslag å mom. c) och d) i det föreliggande betänkandet.

Häruti instämde herr *Mallmin*.

Herr Widström: Med afseende å denna frågas stora vigt torde det ursäktas att, oaktadt tiden är så långt framskriden, någon mer begär ordet, än kammaren kanske önskar. För min del har jag ansett det vara min pligt att yttra mig i denna fråga.

Jag kan icke dela de meningar, som här uttalats, att teatern är en bildningsanstalt af den beskaffenhet att den borde uppehållas med statsmedel, utan anser följaktligen, att man bör göra

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

allt, hvad man kan, för att komma ifrån det abnorma tillståndet beträffande teatern. Jag medgifver villigt, att, sådan frågan nu är, skulle genom ett bifall till statsutskottets förslag regeringen och teaterverksamheten komma i en rätt vansklig ställning och kanske mera än utskottet tänkt sig, men tror derföre icke, att man bör lägga detta förhållande Riksdagen eller statsutskottet till last. Kongl. Maj:ts proposition rörande de kongl. teatrarne inkom icke till Riksdagen förr än den 18 april, och nu hafva vi den 7 maj. Att under sådana omständigher begära det Riksdagen i en fråga, der Riksdagen förut uttalat sin åsigt tydligt och klart, skall gifva anvisning om sättet för ordnandet af teaterfrågan, det är i sanning obilligt, ty i detta fall torde regeringen icke vara ovetande om, hvad Riksdagen vill och icke vill. Hade Kongl. Maj:t ansett det omöjligt att kunna ordna saken på det sätt, Riksdagen förut antydt, hade propositionen åtminstone bort komma in så tidigt, att man hunnit med att tänka öfver, huru förhållandena borde ordnas. När så icke skett, tror jag, att Riksdagen är i sin goda rätt, om den nu beslutar i öfverensstämmelse med sina föregående beslut. För min del kommer jag derföre att rösta för bifall till hvad statsutskottet i alla punkterna i detta betänkande föreslagit. Jag vill sålunda vara med om att ersätta de i mom. c) och d) upptagna belopp, som utbetalats till gäldande af kostnader i och och för vidtagna åtgärder till skyddande af stora teaterns och dramatiska teaterns hus mot eldfara. Det är visserligen sant, att Riksdagen i maj månad förlidet år afslog enahanda anslagsbegäran, och det var också i anledning häraf i konstitutionsutskottet på tal, huruvida det var rätt att medel för nämnda ändamål utanordnats. Men det torde icke vara ogrannlaga att yttra, eftersom det redan är antydt i utskottets betänkande, att vid granskningen inom konstitutionsutskottet af handlingarne befans, att de ifrågavarande beloppen till hufvudsaklig del utanordnats för skyddande af direkt eldfara och på grund af lemnade föreskrifter utaf vederbörande myndigheter inom hufvudstaden. Vid sådant förhållande anser jag det äfven vara statens pligt att ersätta detta utanordnade belopp. Likaså, oaktadt alldeles origtiga uppgifter tyckas hafva lemnats beträffande teaterns skulder under de senare spelåren, anser jag likväl, då man måste antaga, att dessa skulder uppkommit under den tid teaterverksamheten bedrifvits för statens räkning, att vi böra gå den kongl. propositionen så mycket till mötes, att vi ersätta detta belopp.

För öfrigt vill jag endast erinra en talare, som yttrade, att denna fråga skulle stå i något sammanhang med det nya systemet, att det var onödigt att komma med ett dylikt påstående. Jag tror visserligen icke, att yttrandet sårade någon af oss, men det var i alla fall onödigt, och om man tänker efter hvilka talare uppträdt på den ena och den andra sidan, måste man ju finna att det saknar all grund. Samma förhållande var det äfven beträffande den stora byggnadsfråga, som afgjordes i lördags. Äfven der var det ju uppenbart, att den hade intet samband med det nya systemet. Det enda man skulle kunna säga vore, att man trodde det stockholmsrepresentanterna allesammans voro ense i båda dessa

frågor. Det är just för att visa att här så icke är förhållandet, som jag ansett mig böra uppträda, emedan jag icke delat den af mina kamrater yttrade åsigt i fråga om teatern. Jag hyste betänkligheter äfven i helgeandsholmsfrågan och skulle lika gerna sett, att den fått en annan utgång än den fick. Detta så kallade nya systemet karakteriseras icke deraf, att man slår sig tillsammans för att ovilkorligen genomdrifva frågor af denna beskaffenhet, utan hvar och en röstar efter sin öfvertygelse, och derföre, herr talman, är det som jag röstar för utskottets förslag i alla delar.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herrar *E. W. Carlsson, C. O. Berg* och *A. W. Carlsson* förenade sig med herr Widström.

Herr Björkman: Det torde tillåtas mig att yttra några ord i denna fråga lika gerna, som det kan tillåtas andra att här stå och tvista enskildt med hvarandra.

Jag får då först tillkännagifva, att jag kommer att rösta afslag icke på de tvenne första punkterna utan på de öfriga i det föreliggande betänkandet, likasom jag äfven kommer att motsätta mig hvarje anslag till de kongl. teatrarne. Hvarför jag egentligen begärde ordet var derför, att om jag kunde vara till aldrig så liten tjenst för herr statsrådet och chefen för finansdepartementet genom att framlägga ett förslag till upphjelpande af teatrarnes affärer, så ville jag nu göra det. Jag föreslår då i detta hänseende hvad jag i samma fall i fjol yttrade, nemligen att man borde höja billjettprisen. Derigenom blefvo ju saken klar och då behöfde hvarken Stockholms statsfullmäktige eller Riksdagen betungas med några utgifter i detta fall, utan hvar och en, som besökte teatrarne, finge lemna sitt bidrag till deras underhåll. Jag tycker, att detta förslag är så enkelt, att jag icke kan förstå, att icke någon annan kunnat komma på samma tanke. För min del vill jag aldrig vara med om att rösta för det allra ringaste anslag till teatrarne. Jag förstår heller icke, om jag det gjorde, huru jag, när jag komme hem till landet, skulle kunna förklara för mina kommittenter, att det allra minsta anslag i detta afseende vore nyttigt, ty vi veta väl, att det icke finnes något anslag, som för folket är så motbjudande som det åt de kongl. teatrarnes underhåll.

Med herr Björkman instämde herrar *Jönsson* i Mårarp och *Andersson* i Löfhult.

Herr Lyttkens: Att enligt det föreliggande förslaget göra de kongl. teatrarne till en statsinstitution, som skulle uppehållas för statens räkning med dess medel och under dess omedelbara vård, anser jag vara i högsta grad olämpligt. Vi veta med hvilken nogrannhet vi granskat alla löneregleringsstater, huru vi t. ex. prutat på en vaktmästarelön, och huru vi helt nyligen afprutat 500 kronor å en kamrerarelön. Under sådana omständigheter synes det mig minst sagdt inkonseqvent att bevilja de här begärda dryga

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

anslagen till teaterverksamhetens bedrifvande under förutsättning att Riksdagen skall betala teaterns åsamkade skulder till huru stort belopp desse än kunna uppgå, det vill säga till hvilket belopp än det vara må som det bestämda anslaget öfverskrides, detta synes mig orimligt begärdt. Om en chef i ett embetsverk eller ett statsråd gifver ut ett enda öre utöfver det belopp, som för ett bestämdt ändamål är anslaget, så äro genast revisorer och konstitionsutskottet framme med anmärkningar. Men en teaterdirektör skulle blifva mycket mäktigare än någonsin ett statsråd. Han skulle utan ansvar få öfverskrida anslaget samt kunna skuldsätta teatern, det vill säga staten, huru mycket som helst och blott säga till riksdagen: kom och betala! Jag har härmed icke velat klandra den nuvarande teaterdirektionen, utan är henne snarare tacksam derför, att hon icke missbrukat sin makt ännu mer samt misshushållat ännu värre och satt teatern i ännu större skuld, ty hittills hafva vi ju nästan för hvarje gång det varit fråga att betala teaterns skulder visserligen gjort litet opposition, men dock alltid slutat med att betala. Detta sätt att sköta teatrarne för statens räkning skulle göra det alldeles omöjligt att i längden uppehålla dem, ty det skulle åstadkomma alltför mycket förargelse på många håll, att vi så misshushållade med statens medel, och omöjligt är det för Riksdagen att uppgöra en lönestat för teaterpersonalen eller för statsrevisorerna att behörigt granska teaterns räkenskaper och bedöma om alla utgiftsposterna äro af behofvet påkallade. Af dessa och många andra skäl anser jag det nästan omöjligt att drifva teatern som en statsinstitution; må den åtnjuta ett måttligt understöd om, det så skall vara.

I sammanhang med sjelfva frågan har här talats om det nya systemet. Jag får verkligen säga, att det var en tröst, när man ingaf oss den förhoppningen, att detta system skulle kännetecknas af sparsamhet och hushållning med statens medel. Jag påminner om, huru man, då detta system icke satt vid makten, sade, att det var det gamla systemet, som slösat med statens medel, störtat landet i olycka och skuldsatt detsamma samt varit orsaken till det ekonomiska betryck som nu råder samt att budgeten vuxit till sådan höjd som den har. Denna förebråelse, som vid valen upprepades så ofta och så allmänt, träffar åtminstone ej det gamla landtmannapartiet, ty detta försökte alltid att spara och återhålla på onödiga och stora statsutgifter. Men, mine herrar, hvad hafva väl det nya systemets män gjort? Har väl någon riksdag på enskild motion kastat ut icke sex millioner utan kanske tio millioner kronor? Har någon riksdag förr beviljat alla anslag som regering begärt, äfven om det varit sådana som mycket väl kunnat uppskjutas? Jag förebrår visst icke regeringen att den framlagt förslagen, men nog hade Riksdagen kunnat i dessa svåra tider uppskjutit ett och annat år med en del dyrbara företag, och nog har denna Riksdag förhållningsvis till den betryckta ställningen i landet slösat mer med statens medel än någon föregående. Det är det nya systemets män, hvilka nu hafva majoritet i Riksdagen, som gjort allt detta, och som böra bära ansvaret derför. I kunnen

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

ej försvara edra dessa beslut inför landet, och om I ej ändren detta utan fortfaren med sådant slöseri, skall folket troligtvis svara eder på ett annat sätt vid nästa val! Besinnen det, när man kommer med ytterligare begäran om anslag. Jag håller regeringen räkning för att den icke begärt de värsta anslagen, utan det har varit enskilda motionärer, som kommit fram med dem, och de hafva äfäfven af Riksdagen beviljats.

För att återkomma till teaterfrågan, så får jag i likhet med herr Björkman förklara, att det icke är något anslag, som på landsbygden mottages med så mycken motvilja som just detta till teatrarne, och jag instämmer med herr Waldenström deri, att vi nästan vore färdiga att skänka Stockholms stad teatrarne med rubb och stubb, blott vi sluppe höra talas om dem och sluppe att bevilja vidare anslag och att oupphörligt betala deras skulder.

Jag vill icke framställa något yrkande, ty det vore väl fåfängt, men jag har velat uttala min bestämda protest mot att teatern skall skötas såsom en statsinstitution, ty dertill lämpar den sig alls icke.

I detta yttrande instämde herrar *Bruse, Andersson* i Hasselbol, *Olson* i Stensdalen, *Andersson* i Upsal, *Larsson* i Berga, *Andersson* i Lyckorna, *Johnsson* i Thorsberg, *Bromée* och *Andersson* i Baggböle.

Härmed var öfverläggningen rörande mom. a) slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen proposition på dels bifall till utskottets hemställan och dels till afslag derå och bifall till motsvarande moment a) i herrar grefve Sparres m. fl:s reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i momentet a) af utlåtandet n:o 8 a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, godkänt motsvarande mom. a) uti den af herrar grefve G. Sparre m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen visade 154 ja mot 49 nej, och hade kammaren allså bifallit utskottets hemställan.

Efter det denna utgång af omröstningen tillkännagifvits, begärdes ordet af

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herr Nilsson från Lidköping, hvilken yttrade: Jag ber att få till protokollet antecknadt, att jag röstat för reservanternas förslag.

I fråga om utskottets hemställan under *mom. b)* anförde:

Herr Lindmark: Herr talman! Sjelfva hufvudfrågan kan ju anses utdebatterad, men kanske det ännu icke skulle kunna anses alldeles hopplöst att söka göra något för hela den personal, som nu är i fara att sättas på bar backe. Något skulle nog genom ett uppskof kunna göras för att lindra den verkligen högst exceptionelt obehagliga ställning, hvari såväl regeringen som denna personal försatts genom kammarens nu fattade beslut, och jag tillåter mig derför hemställa, att den vid nu föredragna punkten af grefve G. Sparre m. fl. fogade reservation måtte antagas med den redaktionsförändring, att orden "äfvensom medgifva, att dessa anslag, derest i följd af den ifrågasatta ombyggnaden af stora teaterns hus", måtte ersättas med orden: "i afvaktan på byggnadsfrågans framtida lösning."

Jag anhåller om proposition härå.

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag på de skäl, som blifvit såväl af utskottet som under den förra diskussionen anförda, och jag kan så mycket mindre gå in på, hvad den förre talaren föreslagit, som teatern derigenom skulle komma att möjligen anses skötas för statsverkets räkning, och redan detta tycker jag är ett tillräckligt skäl för bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre v. Essen: Herr talman, mine herrar! På grund af hvad jag förut yttrat angående den beklagansvärda ställning, hvari teaterpersonalen skulle komma genom bifall till utskottets förslag i denna punkt, så tillåter äfven jag mig uttala den förhoppningen, att kammaren ville göra något för samma personal, och i så fall vore det mer än väl, om herr Lindmarks förslag kunde af kammaren antagas.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf enligt de gjorda yrkandena propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till det af herr Lindmark framstälda förslag; och förklarade herr talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Som votering emellertid begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i mom. b) af utlåtandet n:o 8 a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit motsvarande mom. b i reservationen med den ändring deri, som af herr Lindmark föreslagits.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

I denna votering afgåfvos 138 ja och 49 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Beträffande *mom c)* anförde:

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman, mine herrar! Då jag reserverat mig mot denna punkt, så vill jag så kort som möjligt angifva skälen dertill.

Jag yrkar afslag å dessa 32,750 kronor af den anledning, att då Riksdagen förra året just vägrade något anslag för ett dylikt ändamål och i stället lemnade två särskilda anslag, dels på 60,000 och dels på 25,000 kronor, så anser jag, att, ehuru statsrådet ej kunde göra annat än att anvisa någon del af dessa summor för det ifrågavarande ändamålet, man likväl ej bort öfverskrida det belopp, Riksdagen anvisat, utan skulle hafva hållit sig inom dessa summor. Jag tror nemligen, att, derest Riksdagen vill visa att man skall ha någon respekt för dess beslut, den bör afslå detta. Ty när det är alldeles tydligt, att det beslut, Riksdagen fattade förlidet år, innehöll beviljandet af de anslag, som man förut nämt, endast under vilkor att statsmedel utöfver sålunda bestämda belopp icke finge för teatrarne användas, kan jag icke förstå, huru Riksdagen kan låta sin rätt trädas för när. Att det skulle på grund af öfverståthållareembetets åläggande betalas ut och användas för ifrågavarande ändamål, derom är intet att säga. Men icke var det rätt, att man betalade ut mer än det belopp Riksdagen anslagit. Jag anser detta vara en mycket vigtig principfråga, och jag hoppas, att kammaren icke går ifrån sitt beslut.

Nu frågar man, hvarifrån skall pengarne tagas till skuldernas betalning? Ja, det får man se sig om, hvem som kan bli skyldig att betala. Jag tror, att om vi inse, att pengarne eljest räckt till, och att man öfverskridit hvad Riksdagen beviljat, det hade ålegat Kongl. Maj:t att icke låta det fortgå. Jag anser visserligen, att vi nog få lof att betala någon del af skulden, men jag skall aldrig gå in på att Riksdagen erkänner, att teatrarne spelat för statens räkning, utan det har varit i kompani med Hans Maj:t Konungen, som derföre väl får betala hälften af denna summa, om den kommer att betalas. Detta anser jag rättvist. Drifver man icke den satsen, erkänna vi, att teatrarne spelat för statens räkning, men det ha de icke gjort. Vi få väl betala i samma mån vi bidragit till teatrarnas underhåll. På grund af dessa skäl yrkar jag afslag på punkten c) och skall anhålla om ordet vid punkten d) för att göra samma yrkande. Vi må betala någon del, men jag protesterar emot att vi skola betala alltsammans.

Herr vice talmannen Sv. Nilsson: Om vi bifalla hvad utskottet föreslagit, hafva vi icke derigenom erkänt, att teatrarne drifvits för

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

statens räkning, ty statsutskottet har icke motiverat sin framställning på det sättet. Men jag hemställer till kammaren huru det skall se ut, om man afslår denna punkt. Jag frågar då, hvar skola medlen tagas? "Ja, det får man se sig om", sade den siste talaren. Det kan väl icke vara någon annan mening än den, att staten får betala, när staten eller Riksdagen medgifvit, att teaterverksamheten skulle få fortgå. Och hvad blefve väl följden, om Riksdagen nekade anslaget? Jo, derom upplyser man i utskottet, följden skulle blifva den, att dramatiska eller stora teatern skulle komma att utmätas. Men vore det verkligen staten värdigt att låta utmäta sin egendom för 32,750 kronor? Jag kan icke tro, att man verkligen vill något sådant; utan då man nu i föregående punkt, efter min uppfattning, gjort slut på det ständiga trassel, som vållats i följd af statsbidragen till teatern, så anser jag att Riksdagen bör, för att göra fullständigt slut på den nuvarande sammanblandningen emellan staten och teatern, betala den brist som fins och derigenom på ett honett sätt komma ifrån hela teaterfrågan, som uppväckt så många obehagliga strider i Riksdagen.

Man må tvista huru mycket som helst om hvem som bör betala bristen; till sist får dock staten i alla fall göra det. Och då jag icke vill, att man skall gå så långt, att för en sådan bagatellsumma låta utmäta statens egendom, så yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Lasse Jönsson, Larsson* från Upsala, *Mallmin* och *Larsson* i Berga.

Herr Widström: Jag vill, såsom jag redan antydt i mitt yttrande i en föregående punkt, i hufvudsak instämma i vice talmannens yttrande. Jag tycker det vore i högsta måtto obilligt och orimligt att icke bifalla utskottets förslag i nu föredragna punkt. Den förste talaren syntes mena, att det ifrågavarande beloppet borde hafva tagits af det anslag på 60,000 kr. eller det kreditiv på 25,000, som förra Riksdagen beviljat. Men dessa medel voro dock gifna till sjelfva teaterverksamhetens upprätthållande, och detta är så mycket säkrare, som man då begärde ett särskildt anslag till att förrätta åtskilliga, nödvändiga reparationer och derigenom försäkra teaterhuset mot allt för stor eldfara. Det belopp, hvarom nu är fråga, har just användts för att gälda kostnader, som föranledts af dylika åtgärder, hvilka polismyndigheten förklarat absolut nödvändiga och ålagt den kongl. teaterdirektionen att föranstalta. Då nu teaterhuset i alla fall är en statens byggnad, så måste det vara Riksdagens skyldighet att se till, att kostnaderna för dessa anstalter, som måst vidtagas till förekommande af eldfara, blifva ersatta.

För öfrigt har utbetalningen tillgått på så sätt, att statskontoret förskotterat dessa medel; några främmande fordringsegare härför tror jag visst icke finnas, utan frågan gäller blott att godtgöra redan lemnade förskott.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herr Björkman: Jag vill instämma i det yrkande om afslag, som framstälts.

Man har frågat, hvarifrån penningarna i så fall skola tagas? Ja, det är en sak som är ganska klar för hvar och en, som sysselsatt sig med affärer. Ty om en viss summa anslås åt en kassaförvaltare, men han öfverskrider den, hvad blir väl följden annat än, att han sjelf får se till, huru det går i hop, bäst han kan? Jag kan icke begripa, att man kan tänka sig, att man skall gå till väga på något annat sätt i detta fall.

Jag yrkar afslag.

Herr Schöning: Då jag begärde ordet, var det endast för att instämma i det värdiga anförande, som herr vice talmannen haft.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, med upptagande af de olika yrkandena, propositioner såväl på bifall till utskottets hemställan som på afslag; och fann herr talmannen den förra meningen hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som bifallar hvad statsutskottet hemstält i mom. c) af utlåtandet n:o 8 a) röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är utskottets hemställan i denna del af kammaren afslagen.

Röstsedlarne uppräknades och visade 107 ja mot 71 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. d.

Herr Petersson i Runtorp anförde: Jag skall icke upptaga tiden med någon diskussion, utan inskränker mig till att endast yrka afslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Björkman, Erickson* i Bjersby, *Nilson* i Skärhus, *Olsson* i Kyrkebol, *Andersson* i Upsal, *Olson* i Stensdalen, *Börjesson* och *Odell.*

Herr Waldenström från Gefle: Hufvudsakligen på den grund, att uppkomna skulden icke fick komma till Riksdagens kännedom

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

i fjol, utan tvärtom finansministern då var förd bakom ljuset till den grad, att han kunde stå här och konstatera, att icke någon skuld förefans, skall äfven jag be att få yrka afslag.

Med herr Waldenström förenade sig herrar *Göransson, Ollas A. Ericson, Bromée, Ericson* i Borekulla och *Anderson* i Skeenda.

Herr vice talmannen Sven Nilsson: Af samma skäl som jag anförde för bifall till punkten c), skall jag anhålla, att kammaren måtte bifalla äfven denna punkt. Om än förhållandena varit sådana, som herr Waldenström påvisade, så är det ju uppenbart, att staten till slut får betala; och då tycker jag, det är så godt att man betalar den först som sist.

Häruti instämde herrar *Svanberg, Schöning, Gibson* och *Larsson* från Upsala.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre von Essen: Jag hemställer, huruvida kammaren verkligen anser lämpligt att låta bristen fyllas, genom att t. ex. den dramatiska teatern försäljes. Ty teaterns fordringsegare komma naturligtvis att söka ut sin fordran, om de icke få någon betalning. Och i så fall kommer, efter hvad jag kan inse, den dramatiska teatern i första hand att tillgripas, det må vara, att kammaren gillar det eller icke.

För öfrigt har jag redan tagit mig friheten att upplysa, att ifrågavarande brist till största delen uppstått derigenom att den kongl. teatern icke fick begagnas under den del af spelterminen, då jernridån sattes upp, hvilket vållat en minskning i recettinkomsterna af öfver 56,000 kronor.

Nu har Kongl. Maj:t vid denna riksdag sökt att reda teaterfrågan på ett sådant sätt, att Riksdagen skulle befrias från all ytterligare befattning dermed; men då saken nu har fallit, så är derom icke mycket att säga. Men man kan icke neka till, att det är ett mindre behagligt arf, som öfverlemnats från förra tider, då man fått denna trassliga fråga att utreda. Och då man nu sökt få saken klar, så anser jag, att det skulle vara mycket olyckligt, om kammaren skulle afslå utskottets hemställan.

Herr Ljungman: Med anledning af herr Waldenströms yttrande vill jag endast upplysa, att den brist som kunde vara känd förlidet år, då den kongl. propositionen framlades, endast var 7,683 kronor 32 öre, härrörande från spelåret 1883—1884, och att hufvudsakliga delen af den brist, till hvars fyllande man nu begär anslag, tillkommit efter denna tid, med 44,352 kronor 10 öre för spelåret 1886—1887 och med återstoden under året 1887—1888. Jag tror således, att det klander, som herr Waldenström framstält, icke är rätt befogadt.

Angående anslag till de kongl. teatrarne m. m. (Forts.)

Herr Nilsson i Käggla: Jag kommer icke att bekymra mig mycket, huru saken än utfaller. Men jag vill vädja till minnet hos dem af kammarens ledamöter, som voro med vid förliden riksdag, huruvida de ej hörde den dåvarande finansministern försäkra, att ingen teaterskuld förefans. Jag vill derför hemställa, hvad man skall tro af de upplysningar, som gifvas från det hållet. Och för min del vill jag förklara, att lika litet som jag tror, att det stora byggnadsföretaget skall aflöpa för den summa, som uppgifvits, lika litet kan jag fästa något afseende vid uppgifter i andra frågor.

Herr Waldenström från Gefle: Jag vill blott gent emot herr Ljungman upprepa, hvad jag förr sagt, att det är långt ifrån att jag velat kasta någon skugga på eller uttala något klander mot den förre finansministern. Jag förstår mycket väl, såsom jag upprepade gånger framhållit, huru han blifvit förd bakom ljuset af de vederbörande, som vållat hela det trassel, som råder i den närvarande ställningen. Jag vill derjemte påpeka, att det omöjligen kunnat vara obekant för den kongl. teaterdirektionen på sommaren i fjol, att en brist skulle uppstå för spelåret 1886—1887, fastän bokslutet ännu ej var gjordt. Jag föreställer mig, att, om teaterdirektionen för räkenskaper och har något så nära reda på sina böcker, så kan den icke den 1 juli 1887 hafva blifvit *öfverraskad* af en brist på öfver 44,350 kronor. Det är alldeles uppenbart, att Riksdagen i fjol hållits i okunnighet om det verkliga förhållandet.

Överläggningen var slutad. Enligt de gjorda yrkandena framstälde herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag; och fann herr talmannen den förra propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Då emellertid jemväl i fråga om detta moment votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i mom. d) af utlåtandet n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts i denna del gjorda framställning.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och utföll med 91 ja mot 83 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 5 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1888.